

Masarykova Univerzita

Filozofická fakulta

Historický ústav

Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost

Magisterská diplomová práce

Bc. Patrik Daníček

Bibliografický záznam

Daníček, Patrik: *Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost*. Magisterská diplomová práce Brno: Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Historický ústav, 2019, 171 s. Vedoucí práce PhDr. Vladimír Černý, Ph.D.

Anotace

Práce *Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost* seznamuje čtenáře s dosud nezpracovanými kapitolami života Ctibora Nováka – protinacistického odbojáře, člena KSČ ale také člena protikomunistické odbojové skupiny. Na základě hlubšího studia archivních pramenů zároveň doplňuje dosud existující nepočetnou literaturu a snaží se komplexněji představit jeho rozporuplnou osobnost. Práce je obohacena rozhovory s jeho rodinnými příslušníky a také doplněna bohatou obrazovou přílohou.

Annotation

The work of *Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost* acquaints the reader with up to now rather unknown chapters of a life of Ctibor Novák - a member of the anti-Nazi resistance, a member of the Communist party of Czechoslovakia but at the same time a member of the anti-communist resistance group. Based on a greater archive research, this work also complements existing literature on this topic and tries to present a contradictory personality of Ctibor Novák in a more complexed way. This work is enriched with memories of is family members as well as photos from their personal archives.

Klíčová slova

Ctibor Novák, československá armáda, nacismus, protinacistický odboj, komunismus, protikomunistický odboj

Keywords

Ctibor Novák, Czechoslovak army, Nazism, anti-Nazi resistance, Communism, anti-communist resistance

Čestně prohlašuji, že jsem svou magisterskou diplomovou práci na téma *Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost* vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby má práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Filozofické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne.....

Podpis.....

Poděkování

Můj dík patří v první řadě mé rodině, jež mě během mých studií po celou dobu bakalářského i magisterského studia podporovala a respektovala časovou náročnost vysokoškolského studia.

Za ochotu a vstřícnost bych rád poděkoval zaměstnancům všech archivů, s nimiž jsem během vytváření mé práce spolupracoval.

Dále bych chtěl poděkovat paní Zdeně Giacintové zejména za poskytnutí materiálů – fotografií a motáků – z jejího osobního archivu, panu Richardu Hänichenovi za poskytnutí fotografií z jeho osobního archivu a také za rozhovor, jež jsme spolu vedli a Josefu Mašínovi mladšímu za to, že si na mě opět v rámci vytvoření dalšího rozhovoru několikrát udělal čas, a to i přes svou vysokou časovou vytíženost.

A konečně panu PhDr. Vladimíru Černému, Ph.D., vedoucímu mé práce, nejen za jeho cenné komentáře, připomínky a poznámky, ale také za jeho výborný přístup ve vztahu vyučující-student, jež jsem během doby mých studií nemohl vždy považovat za samozřejmost.

Věnování

Tuto práci věnuji svému bývalému spolužákovi Milanovi, jež prochází těžkým životním obdobím, svému kamarádovi Markovi Pluháčkovi, jež mě mašínovsko-novákovskou problematikou věrně provází, a také své přítelkyni Valči, za všechen ten čas, jež jsem nad psaním své magisterské práce strávil, a nemohl tak být s ní.

„Thou shall not be a perpetrator, thou shall not be a victim, and thou shall never, but never, be a bystander“

Yehuda Bauer

Obsah

Úvod	1
1. Rodina Nováků.....	7
2. Mládí a první školní léta v Národní smíšené škole v Olomouci	11
3. C. k. česká státní reálka v Olomouci	12
3.1. I. - VII. třída 1912-1922 a hořické intermezzo 1919-1921	12
3.2. Zkouška z dospělosti.....	14
4. Vojenská akademie v Hranicích.....	16
4.1. Místo inženýra vojákem.....	16
4.2. Studium na akademii	16
5. Dvacátá léta v armádě	18
5.1. Navazující vojenské vzdělání	18
5.2. Kázeňské prohřešky	19
6. Třicátá léta v armádě a založení rodiny.....	21
6.1. Sňatek s Marií Veselskou, děti Miluše a Ctibor	21
6.2. Vojenská kariéra 30. let	23
6.3. Gisele Gräfová	27
7. Protinacistický odboj Ctibora Nováka 1938-1939	29
7.1. Členství v německé armádě, překladatel v Berlíně.....	29
7.2. Bombové útoky z 15. září 1939	33
7.3. Chycen na Hranicích.....	36
8. Věznění 1939-1945	38
9. Návrat do Československa	47
9.1. Jana Melcherová	47
9.2. Velitelem internačních táborů ve Frývaldově a další veřejné funkce.....	59

10. Činnost Ctibora Nováka v odbojové skupině bratří Mašínů	71
10.1. Od prvního odboje k odboji třetímu	71
10.2. Historie rodu Mašínů	73
10.3. Skupina bratří Mašínů.....	78
10.3.1. Přepadení služebny SNB v Chlumci nad Cidlinou.....	80
10.3.2. Přepadení služebny SNB v Čelákovících	80
10.3.3. Zatčení před plánovaným odchodem do zahraničí	81
10.3.4. Přepadení auta s penězi Kovolisu Hedvíkov	85
10.3.5. Krádež donaritu v dole Kaňk.....	86
10.3.6. Zapalování stohů v obci Mořice	87
10.4. Českoněmecká anabáze	87
11. Od hromadného zatýkání po monstrproces 1953-1955.....	88
11.1. Odchod bratří Mašínů	88
11.3. Žaloba generálního prokurátora a lednový proces 1955.....	92
11.4. Strangulatio	96
12. Orální historie.....	100
12.1. K počátkům orální historie	100
12.2. Orální historie jako historická metoda.....	100
13. Vyprávění Richarda Hänichena	103
13.1. Úvod.....	103
13.2. Praha, 6. 2. 2019	105
14. Vyprávění Josefa Mašína ml.	110
14.1. Úvod.....	110
14.2. Santa Barbara, 19. 10. 2016.....	112
Santa Barbara – Brno, 12. 3. 2019	112
Závěr.....	117

Seznam pramenů a literatury	120
Archivní prameny	120
Literatura	124
Periodika	125
Elektronické materiály	125
Seznam příloh.....	126
Obrazová příloha.....	126

Úvod

Ctibor Novák jakožto předmět historického bádání stál až dosud ve stínu svého švagra, generála in memoriam Josefa Mašína st., a také svých synovců, Ctirada a Josefa Mašínových.

Zatímco o šest let starší Josef Mašín (1896-1942) strávil jako legionář několik let na frontě první světové války a do nově vzniklého Československa se vrátil ověnčen řadou vyznamenání, Ctibor Novák se pro svůj nízký věk bojů v řadách rakousko-uherské armády či legií nezúčastnil. Díky tomu, že rodina Nováků vlastnila také mlýn, hrůzy první světové války jej prakticky nezasáhly. I přes relativně klidné mládí však patřil k velmi špatným studentům, jeho školní prospěch by se v některých případech dal označit za katastrofální. I tak se však jako teprve čerstvě šestnáctiletý sokol a vlastenec zúčastnil zajišťování nově vytvořených hranic, a to hned po vzniku samostatného Československa.

Po získání maturitního vysvědčení byla kariéra Ctibora Nováka jasná – měl po svém otci převzít tehdy již úspěšnou a prosperující zeměměřičskou kancelář. K úžasu všech se však roku 1922 přihlásil do Vojenské akademie v Hranicích, a po jejím úspěšném absolvování o dva roky později pokračoval ve vojenské službě, a to na dalších čtrnáct let.

Roky okupace tvrdě zasáhly jak rodinu Mašíků, tak rodinu Nováků. Jako jeden z nejhledanějších domácích odbojářů a člen legendární skupiny „Tři králů“ dokázal Josef Mašín po dva roky úspěšně provádět rozsáhlou odbojovou činnost a unikat Gestapu, v polovině května 1941 však byl chycen, nelidsky mučen a o více jak rok později popraven. Podobný osud stihl i Ctibora Nováka. Ten byl zatčen již krátce po začátku druhé světové války, tehdy již jako strůjce velmi úspěšného bombového útoku proti budovám významných nacistických institucí v Berlíně. Přes pět a půl roku strávil v několika vězeních a káznicích, a také on se tvrdým výslechem, bití a mučením nevyhnul. Ani šlechetné a vlastenecké chování z doby věznění jej neušetrilo strádání, zpět do Československa se vrátil ve velmi špatném fyzickém i psychickém stavu.

Do jaké míry mohl za poválečné činy, jichž se Novák dopustil, neutěšený zdravotní stav a do jaké jeho povahové vlastnosti, zůstává otázkou, nicméně Novákova činnost v druhé polovině čtyřicátých let patří k nejrozporuplnějším a nejkontroverznějším kapitolám jeho života.

Mezi tyto kontroverze patří jak rodinný život, jenž Novák v druhé polovině 40. let vedl, zejména původ jeho druhé, a zbytkem rodiny nenáviděné, manželky Jany a jejího (a Novákova údajného) syna Richarda, jehož Novák přijmul za vlastního, tak poválečné působení jakožto velitel internačních táborů pro Němce ve Frývaldově, od roku 1947 Jeseníku. Poválečná averze vůči všemu německému se pravděpodobně nevyhnula ani jemu, výsledkem Novákových nařízení byla i smrt několika osob německé národnosti.

První polovina 50. let minulého století, a tedy i poslední část života Ctibora Nováka, je vyplněna postupným rozchodem s idejemi komunistické strany, a naopak podporou vlastních synovců v jejich odbojové činnosti.

Činy v podobě ozbrojených odbojových akcí, které skupina bratří Mašínů během období 1951-1953 provedla, byly přímou iniciativou samotných členů a sám Ctibor Novák se jich neúčastnil. Byl to však paradoxně právě on, kdo byl označen v monstrprocesu z ledna 1955 za vůdce celé skupiny. Vzhledem k tomu, že ani uprchnuvší bratří Mašínové, ani Milan Paumer zpět do Československa přirozeně vydáni nebyli, Ctibor Novák jako vůdce skupiny nakonec zůstal označen. A tomu odpovídal i trest – trest smrti, k němuž byl spolu s Václavem Švédou a Zbyňkem Janatou odsouzen a v padesáti dvou letech po zamítnutí milosti prezidentem republiky 2. května 1955 popraven.

I když došlo v polovině 60. let k prominutí trestů některých osob, odsouzených v lednovém procesu 1955, Ctibor Novák mezi ně nepatřil.¹ První úspěšnou aktivitou, s níž se můžeme ve prospěch Ctibora Nováka setkat, se datuje až do období po roce 1989, kdy se někteří rodinní příslušníci celé řady osob, jež byly komunistickým režimem v období let 1948-1989 popraveny či jinak perzekvovány, dočkali dodatečných rehabilitací. Mezi nimi byl i Ctibor Novák, jenž byl na návrh Centrální rehabilitační komise z 15. dubna 1991 povýšen 17. června 1991 do hodnosti plukovníka in memoriam.²

¹ Na základě amnestie prezidenta Antonína Novotného z 9. května 1965 byl v prosinci 1965 Zbyňku Roušarovi, Františku Švédovi, Josefu Hradci, Miladě Hradcové, Františku Mňukovi a Jaroslavu Cukrovi prominut zbytek trestu. Usnesení krajského soudu v Praze z 22. října 1965, Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. V-MV, Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, série Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis a Národní archiv (dále jen NA), f. GProk, Generální prokuratura, Praha, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54.

² VHA, f. Osobní spis Ctibora Nováka, zápis o rehabilitačním řízení Krajské rehabilitační komise čj. 25/2 – 843 z 15. dubna 1991 a Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998, s. 211.

Svou práci jsem rozdělil do tří hlavních částí (studium archivních pramenů, studium literatury a rozhovory s pamětníky), z nichž stěžejní byl archivní výzkum, jenž jsem podnikl v několika archivech, a to v České republice i zahraničí.

Fond Sběrka matrik Archivu hlavního města Prahy mi umožnil nahlédnout do matričního záznamu rodiny Nováků, k přiblížení školních let a mládí Ctibora Nováka jsem využil třídní katalogy Národní smíšené školy v Olomouci a Státní české vyšší reálky v Olomouci Státního okresního archivu Olomouc.

Vojenský historický archiv mi poskytl materiály vztahující se k vojenské službě Ctibora Nováka, a to předválečné i poválečné, mezi jinými např. jeho kvalifikační listiny, kmenový list či osobní spis. Také Národní archiv uchovává celou řadu archiválií týkajících se osobnosti Ctibora Nováka, např. fond policejního ředitelství Praha, fond Svazu protifašistických bojovníků či fondy generální prokuratury, nezbytné pro popsání obžaloby a soudního procesu, v němž byl Ctibor Novák odsouzen k trestu smrti. K přiblížení Novákovy poválečné činnosti na Jesenicku uchovává řadu archivních materiálů zejména Státní okresní archiv Jeseník a konečně je nutné zmínit také Archiv bezpečnostních složek, jenž mi poskytl řadu materiálů, zaměřujících se zejména na počátek 50. let, kdy byl Ctibor Novák členem odbojové skupiny svých synovců.

Co se týče zahraničí, německé výzkumné středisko ITS Bad Arolsen uchovává mj. archiválie vězňů nacistických káznic, díky nimž je možné doložit místa Novákových věznění ve třech nacistických káznicích, a to s přesnými daty věznění.

I přes výše prezentovaný archivní výzkum, dokazující více než dostatečné množství existujících archivních pramenů k osobnosti Ctibora Nováka, se zájem historiků doposavad do velké míry soustředil na rodinu Mašínů. A to nejen v podobě studia archivních pramenů, ale také v literatuře. Nedostatek primární literatury k Novákově osobnosti se tak stal dalším důvodem k sepsání mé práce.

Prozkoumáme-li dosavadní práce historiků vztahující se k rodině Mašínů, zjistíme, že Ctibor Novák bývá v „mašínovské“ literatuře často zmiňován jako švagr generála Josefa Mašína nebo jako strýc bratrů Mašínů, zejména v souvislosti s jejich protikomunistickým odbojem z první poloviny 50. let minulého století, popř. jako bratr Zdeny Mašínové starší, rozené Novákové.

První novinové články a následně literatura, jež Novákovu osobnost a činy zmiňovaly, začaly vycházet krátce po jeho rehabilitaci a povýšení, v březnu roku 1992.

Jan Brabec v článku o rodině Mašínů krátce popsal, spolu s rozhovorem se Zdenou Mašínovou mladší, historii rodiny Mašínů a její odbojovou činnost, v malé míře je zde zmíněn i Ctibor Novák.³ Druhý článek již byl konkrétnější, historik Jan Němeček stručně vylíčil Novákův život, a zejména podrobně popis dvou bombových útoků z poloviny září 1939, přičemž Ctibor Novák zde byl hlavním strůjcem. Článek dále seznamuje čtenáře s Novákovým vězněním, jeho zásluhou na záchraně několika československých letců, a krátce jsou zde zmíněny i jeho poválečná činnost v Jeseníku, zatčení z listopadu 1953 a také lednový proces spolu s květnovou popravou 1955.⁴

V roce 1998 vydalo nakladatelství Torst knihu *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*. I když je primárním tématem knihy generál Josef Mašín a jeho synové, autor knihy Jan Němeček v ní věnoval jednu kapitolu Ctiboru Novákovi a podrobně tak rozvedl svůj článek z roku 1992. K Novákově protinacistickému odboji stručně přiblížil, opírajíc se o řadu archivních pramenů, zejména z Vojenského historického archivu, Novákův život, a již detailněji popsal Novákův vztah s Janou Melcherovou-Novákovou i jejím synem Richardem, stejně jako působení v Jeseníku či špatný zdravotní stav.⁵

Kromě několika internetových článků⁶ se o Ctiboru Novákovi zmiňuje také článek Miroslava Šišky, jenž vyšel v deníku Právo v prosinci roku 2005. Miroslav Šiška zde představuje život Ctibora Nováka detailněji, ale v podstatě jen vystihuje nejdůležitější kapitoly a osoby z Novákova života.⁷

³ Článek „*Od této chvíle budu jednat sám. Mašínové: Historie československého odboje*“. Respekt 12, 1992, s. 7–8.

⁴ Článek „*Atentát v Berlíně*“. Národní obrození 6, 1992, s. 5.

⁵ Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998, s. 193-212.

⁶ Zejména článek Franze Chocholatého Grögera *Internacní tábory na Frývaldovsku a činnost kpt. Ctibora Nováka*. Dostupné z: <http://sudetenland.cz/internacni-tabory-na-fryvaldovsku-a-cinnost-kpt-ctibora-novaka/> [cit. 24. 4. 2019] a článek Markéty Doležalové na webových stránkách Ústavu pro studium totalitních režimů *Ctibor Novák (1902-1955)*. Dostupné z <https://web.archive.org/web/20140821072949/http://www.ustrcr.cz/cs/ctibor-novak> [cit. 24. 4. 2019].

⁷ Článek *Podivný a hořký život Ctibora Nováka*. Právo 294, 2005, s. 20.

Přes existenci další relevantní literatury⁸ můžeme za primární literaturu k osobě Ctibora Nováka (snad kromě výše představené kapitoly Jana Němečka) jež detailně seznamuje čtenáře s jeho životem, považovat pouze knihu „*Čtyři české osudy. Tragický úděl rodiny Mašínovy*“ Zdeny Mašínové mladší, Novákovy neteře, a jejího manžela, Rudolfa Martina.⁹ Kniha je napsána na základě osobních či převyprávěných vzpomínek i (neodcitovaných) archivních pramenů. Její nejcennější částí je zejména široká edice dopisů a motáků Zdeny Mašínové starší i Ctibora Nováka, jež během svého nacistického i komunistického věznění zasílali domů.

I přes velké množství archivních fondů z celé řady archivů byl doposud život Ctibora Nováka představován, jak patrně z výše uvedeného, spíše úryvkovitě, popř. detailněji, avšak tyto práce se naopak povětšinou nesoustředily na celý Novákův život. Kniha *Čtyři české osudy* mi tak sloužila jako jediný primární zdroj literatury při psaní této práce. Sekundární literaturou, z níž jsem čerpal, jsou zejména knihy o rodině Mašínů¹⁰ a třetím odboji obecně.¹¹

Cílem této práce je přiblížení osobnosti a (protinacistické i protikomunistické) odbojové činnosti Ctibora Nováka a zároveň detailní vylíčení doposud nezpracovaných částí jeho života, zejména jeho školních let, mládí a vojenské služby. Kapitoulou, která v mé práci není blíže přiblížena, je Novákovo poválečné působení v Jeseníku, úzce spjaté s poválečným vysídlením Němců z Československa. Tato problematika si zaslouží komplexnější zasazení do kontextu tehdejší doby a detailní pramenný výzkum, zejména archivů slezské provenience.

Ve své práci jsem nečerpal pouze z archivních pramenů a literatury, ale také z pozůstalostí Novákových rodinných příslušníků. Zejména díky nim jsem sestavil bohatou obrazovou přílohu, nacházející se v závěru mé práce.

Kromě materiálů ze státních a osobních archivů jsem svou práci pomocí metod orální historie obohatil také rozhovory s pamětníky.

⁸ Např. Chalupová, Markéta: *Nebojovali švestkovými knedlíky: odbojová skupina bratří Mašínů v zrcadle dobového tisku*. Brno 2011 nebo Masin, Barbara: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha 2011.

⁹ Mašínová, Zdena – Martin, Rudolf: *Čtyři české osudy. Tragický úděl rodiny Mašínovy*. Dolní Kounice 2018.

¹⁰ Viz pozn. 8, dále Mašín, Ctirad – Mašín, Josef – Paumer, Milan: *Cesta na severozápad*. Praha 2010, Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...! Příspěvek ke kronice rodu Mašínů*. Lošany u Kolína: Místní národní výbor 1947.

¹¹ Veber, Václav – Bureš, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v 50. letech 20. století*. Praha 2010 a Veber, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice 2014.

Čtenář se tak může seznámit se vzpomínkami Novákova syna, Richarda Hänichena, a také jeho synovce a jedním z vůdců odbojové skupiny, jíž byl Novák členem, Josefem Mašínem mladším.

Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost je tak představena z několika úhlů pohledu, jež se ne vždy shodují.

Osobnost Ctibora Nováka a jeho odbojová činnost

*25. 10. 1902 Praha - †2. 5. 1955 Praha

1. Rodina Nováků

Rodina Nováků vybuodovala v Olomouci během prvních tří desetiletí 20. století úspěšnou a prosperující zeměměřičskou kancelář, a tak je pro mnohé s hlavním městem Hané úzce spjata. Nicméně počátky rodiny, datující se do konce 90. let 19. století, musíme hledat jinde, životní osudy Emmy Novákové, rozené Svobodové, a Leopolda Nováka se totiž až do počátku 21. století odehrávaly v Praze.

Emma Nováková, matka Ctibora Nováka, se narodila 29. března 1878 v Kunštátě, č. p. 47, soudní okres Rokytnice, politický okres Žamberk. Byla dcerou Antonína Svobody, vrchního komisaře finanční stráže v Táboře č. 14 a Pavlíny, rozené Štrauchové, z Kunštátu č. 47.¹² Narodila se ve velmi chudé rodině, pro níž byl typický velký počet dětí. Sama Emma patřila k jednomu z dětí nejstarších, proto se o své sourozence musela celé dny starat. Kvůli spoustě povinností již od mladého věku se stala velmi zatvzrelou osobou a nechtěla, aby ji v dospělosti potkal stejný osud – příliš mnoho dětí, avšak málo prostředků. I kvůli tomu se jí nesplnil její sen z mládí – studium učitelského ústavu.¹³

Nakonec se sotva dospělá Emma rozhodla odejít za otcovým bratrem-dvojčetem do Prahy, jemuž se v Praze podařilo vybudovat kamnářskou dílnu a po chvíli si našla práci, avšak ne jako prostá služebná, což tehdy bylo pro mladou dívku pravděpodobné, ale jako „slečna k dětem“ v rodině pražského židovsko-německého advokáta Saara, jenž bydlel ve Štěpánské ulici. V rodině pečovala o dvě děti a často s nimi chodila na procházku.¹⁴

¹² Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), f. Sbírkka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, s. 158. Matrika kostela sv. Klimenta, od 1914 sv. Antonína, matriční záznam o narození Ctibora Nováka. Dostupné z <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=2393E525858D408D971410F91A1FB530&scan=176#scan176> [cit. 24. 4. 2019].

¹³ Mašínová, Zdena – Martin, Rudolf: *Čtyři české osudy. Tragický úděl rodiny Mašínovy*. Dolní Kounice 2018, s. 12-14

¹⁴ Tamtéž, s. 14-15.

Před domem stále častěji čekával „*modrooký, světlovlasy mládenec s jen nesnadno postřehnutelným knírkem pod nosem, v té době nezbytným odznakem mužnosti*“.¹⁵ Byl to o pět let starší Leopold Novák, geometr, jenž pracoval v zeměměřičské kanceláři, nacházející se ve stejném domě, z jakého vycházívala Emma s dětmi.

Leopold Novák se narodil 6. července 1873 v Praze, č. p. 447-II. Byl synem Marie Novákové, dcery Krištofa Nováka, gruntovníka ve Vršovicích číslo 56, p. o. Vinohrady, a Anny, rozené Šestákové, z Dubče.¹⁶

Leopold ji dokázal oslnit svou sečtělostí a také studoval na vysoké škole. Po počátečním ostychu došlo k navázání vztahu, ten však byl ukončen Emminým rozhodnutím Prahu opustit. Se svou kamarádkou „Mienchen“ se rozhodly odejít za lepším, a tak se Emma po dvou letech strávených v Praze rozhodla jít do Vídně. I zde se stala služkou, avšak již po roce obě děvčata místo svého působení opět změnila, a vydala se do Paříže. V tehdejšímu centru Evropy vydržely Emma s Mienchen tři roky. Emma opět pracovala jako vychovatelka dvou dětí – chlapečka a holčičky, avšak i přes řadu nápadníků si ženicha domů nepřivezla.¹⁷

O dalších životních osudech Emmy Svobodové rozhodl jejich společný nápad cestovat přes oceán, a štěstí tentokrát zkusit v daleké Americe. Emma si však natolik radikálním krokem nebyla jistá a rozhodla se nejprve zajet domů a rozloučit se s otcem, jehož měla kvůli svému specifickému přístupu k ženám raději než svou matku. Na nádraží ji však opět čekal mladý geometr Leopold, jemuž se cestou vlakem k rodičům Emmy podařilo Emmu s pomocí jejich rodičů přemluvit, aby si Leopolda vzala a definitivně se tak v Rakousku-Uhersku usadila. I když Leopold Novák pravděpodobně nebyl Emminým vysněným ženichem, k sňatku nakonec svolila. Oddáni byli v Táboře 21. října 1901.¹⁸

V Praze – Vršovicích nakonec zůstali, zpočátku bydleli v malém bytě, s omezenými prostředky žili skromně, ale i přes nedostatek financí dodržovali pravidlo koupě jedné knihy měsíčně. V jejich knihovně tak byla k nalezení česká i světová (zejména ruská a francouzská) literatura. K poměrně razantní změně v životech obou došlo v roce 1902.

¹⁵ Tamtéž, s. 16.

¹⁶ AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 159.

¹⁷ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 15-19.

¹⁸ AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 159. Srov. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 22.

Na radu jejich příbuzného, spisovatele F. X. Svobody, se Leopold opět přihlásil na vysokou školu, aby dokončil svá započatá studia¹⁹, a po zahájení podzimního semestru se jim 25. října, tedy bez pár dnů přesně rok po svatbě, narodil první syn Ctibor.²⁰

K zaměstnání, které jim do té doby nepřinášelo mnoho přebytku, tak přibyly další dvě starosti, ovšem Leopoldovo studium samozřejmě brali jako investici do budoucna. Kontakty s Olomoucí – svým budoucím sídlištěm – získal Leopold Novák ještě v průběhu studií. Během melioračních prací si svým vystupováním otevřel dveře k hanáckým sedlákům, ti jej dokonce vyzývali, aby se v Olomouci či blízkém okolí natrvalo usadil.²¹

Jak ve svém vyprávění tvrdí Zdena Mašínová mladší, vnučka Emmy a Leopolda Novákových, babička Emma motivovala svého muže ke studiu ještě jedním způsobem, a to rozhodnutím, že k vzájemnému fyzickému potěšení dojde jen po úspěšném složení zkoušek. Leopold se tak večer po práci učival na zkoušky. Možná že i výše zmíněná „dohoda“ zapříčinila skutečnost, že v roce 1905 svá studia dokončil, a to dokonce s prospěchem výborným.²²

Do Olomouce se Leopold s Emmou a jejich malým synem Ctiborem přestěhovali v roce 1906.²³ Zpočátku Leopold ubytoval sebe i svou rodinu poblíž hlavního nádraží a ve velmi krátké době se mu podařilo otevřít vlastní zeměměřičskou kancelář na Horním náměstí. Jeho firma se brzy zavedla, a to Novákovým umožnilo přestěhovat se do prostornějšího bytu v budově, v níž vlastnil pan Mlčoch drogerii „U černého psa“. Po krátké době si dokonce pořídili služebnou a v roce 1907 mohli oznámit další přírůstek do rodiny; 20. května se jim narodila dcera Zdena.²⁴

Jak Leopold, tak Emma byli oba zapálenými vlastenci, a v česko-německé Olomouci zastávali významné funkce. Leopold byl členem obecní rady (na krátkou chvíli i zástupcem starosty) a dokonce náčelník místního Sokola. Manželka Emma byla také členkou Sokola, a k tomu zastávala post i v místním ženském spolku.

¹⁹ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 24.

²⁰ AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 158.

²¹ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 25.

²² Tamtéž.

²³ Státní okresní archiv Olomouc (dále jen SOKA Olomouc), f. M 1-1 Archiv města Olomouc, inv. č. 4097, sg. 2264, zápis do matriky domovských příslušníků z roku 1910.

²⁴ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 25.

Jejich společenské postavení v Olomouci v následujících letech zesílilo. Kromě již zavedené firmy se Leopoldovi podařilo zakoupit žulový lom v Jeseníkách a následně i mlýn v Bělkovicích.²⁵

I přes vzájemný respekt se však mezi oběma manžely začaly projevovat silné osobnostní rozdíly, které postupem času s nárůstem věku jen zesilovaly. Otevřený, bodrý, rozhazovačný a společenský Leopold byl pravým opakem své ženy. Emma Nováková pamatovala na chudobu a neustálý nedostatek z dětských let, a tak se k její introvertní povaze přidala spořivost, silný smysl pro povinnost a zodpovědnost. Citově byla Emma Nováková daleko uzavřenější, v některých případech až chladná. Možné zlepšení vztahu navíc zhoršila tragická smrt jejich třetího potomka; v roce 1914 narozený syn Miroslav ještě téhož roku zemřel. Odlišný názor na život manželů Novákových se projevil i ve výchově dětí. Velmi tolerantní přístup otce Leopolda byl silně vyvažován Emminou tvrdostí, přísně až despoticky se snažila u obou dětí udržet kázeň v rodině.²⁶

Kromě smrti třetího dítěte, syna Miroslava, se v rodině Nováků udála v onom roce 1914 ještě jedna významná událost. Poté, co Srbsko odmítlo přijmout některé Rakouskem-Uherskem nadiktované podmínky ultimáta, musel Leopold Novák v rámci započaté války, jež se nakonec proměnila ve válku světovou, narukovat do haličských Wadovic na velitelství vojenských staveb, stejně jako budoucí zeť Josef Mašín jako jednoroční dobrovolník. Během Leopoldovy absence se s pomocí jeho známého, inženýra Turka z Brna, dařilo Emmě rodinný podnik řídit tak svědomitě, spořivě a zodpovědně, že došlo k postupnému splacení všech úvěrů.²⁷

Leopold se svou rodinou udržoval neustálý kontakt pomocí pošní korespondence, díky jeho známostem a vlastnictví mlýna rodinu válečné strádání prakticky nepostihlo, a navíc na návrat hlavy rodiny ani nemusely čekat až do konce války. Díky zásahu olomoucké radnice se podařilo Leopolda Nováka převelet zpět do Olomouce pro potřebné práce, jež město Olomouc vyžadovalo.²⁸

²⁵ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 26-27.

²⁶ O citové chladnosti Emmy Novákové svědčí i příhoda, jež se stala po smrti jejího syna Miroslava. Její dcera Zdenička, tehdy sedmiletá, za rozrušenou maminkou přišla, aby ji uklidnila, avšak dočkala se od ní jen kruté odpovědi: „Jdi pryč, jak můžeš takhle mluvit, jeho mi nemůžeš nahradit“. Tamtéž, s. 26-30.

²⁷ Tamtéž, s. 31.

²⁸ Tamtéž, s. 34.

2. Mládí a první školní léta v Národní smíšené škole v Olomouci

Ctibor Antonín Novák se narodil v Praze – Letohradské ulici č. p. 855 – VII. dne 25. října 1902 a o několik dní později, 2. listopadu 1902, byl kaplanem Janem Šimůnkem pokřtěn.²⁹ Kmotrem a svědkem byli Antonín Svoboda, obchod dřívím Praha 119/III, a jeho jmenovec, také Antonín Svoboda, c. k. vrchní komisař finanční stráže v Táboře.³⁰ Ctibor Novák byl veden jako manželské dítě, až do 14. září roku 1918 náležející do církve katolické, poté konvertoval k církvi evangelické.³¹

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, ještě v době jeho raného mládí se rodina přestěhovala z Prahy do Olomouce, s níž, a s jejím okolím, posléze Ctibor Novák spojil většinu svého života.

Povinnou školní docházku Ctibor Novák započal ve školním roce 1908/1909, a to v Národní smíšené škole v Olomouci na třídě Spojenců, kde začal 16. září 1908 chodit do první třídy šesti-třídní obecné školy.³²

První školní rok ukončil velmi úspěšně. V třídním výkaze obdržel hned na počátku roku známku „dva“ z jazyka vyučovacího, nicméně školní rok zakončil se samými jedničkami. Následně v Národní smíšené škole absolvoval ještě další tři třídy, a to třídu II., třídu III. a rozdělenou IV. A. třídu. Jeho známky se v prvních čtyřech letech školy pravidelně mírně zhoršovaly, nicméně známky „jedna“ a „dva“ byly těmi, jimiž byl většinou ohodnocen.³³

²⁹ AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 158.

³⁰ Tamtéž.

³¹ V matričním záznamu je uvedeno, že „...dle sdělení magistrátu Olomouckého ddo 14/9 1918 čís 20520 vystoupil z církve římsko-katolické Ctibor Novák a přestoupil k církvi reform. tj. čsbratrs. evangel“. Tamtéž.

³² SOKA Olomouc, f. M 5-64, I. Národní škola smíšená Olomouc, tř. Spojenců, inv. č. 5, třídní katalog a třídní kniha 6třídní školy obecné smíšené se 5 pobočkami v Olomouci r. 1908-1909.

³³ SOKA Olomouc, f. M 5-64, tř. Spojenců, inv. č. 5-6, třídní katalog a třídní kniha 6třídní školy obecné smíšené se 5 pobočkami v Olomouci, r. 1908-1912. Vysvědčení Ctibora Nováka z let 1908-1912.

3. C. k. česká státní reálka v Olomouci

3.1. I. - VII. třída 1912-1922 a hořické intermezzo 1919-1921

Po absolvování výše zmíněné Národní smíšené školy započal Ctibor Novák V. třídu na C. k. české státní reálce v Olomouci, a to ve školním roce 1912/1913.³⁴ Již první rok se jeho prospěch na zdejším ústavu poměrně rychle zhoršil. Hned v prvním vysvědčení ze 4. července 1913 měl totiž z 11 předmětů celkově devět ohodnoceno známkou „dobrý“ (např. jazyk český, jazyk německý, přírodopis či náboženství), z dějepisu byl ohodnocen velmi dobře, avšak z matematiky měl dokonce známku „dostatečnou“. V následujícím školním roce, tedy v třídě II. B., k nadále zhoršeným známkám (celkově šest „dostatečných“ z jedenácti předmětů) přibýlo také 16 neomluvených hodin z celkového počtu 21 zameškaných.³⁵

III. A. třídu sice Ctibor Novák započal na České státní reálce, tentokrát však v Táboře. Olomouckou reálku začal opět navštěvovat „*od Druhého běhu školního roku 1914/1915*“, jak dokazuje zápis v jeho maturitním vysvědčení, tedy od druhého pololetí školního roku 1914/1915.³⁶ Navíc jeho školní rok trval až do září 1915, nikoliv jen do července, tedy do doby oficiálního předávání vysvědčení. Důvodem prodloužení jeho studia byla „nedostatečná“ známka z jazyka českého, již si dokázal opravnou zářijovou zkouškou zlepšit na „dostatečnou“.³⁷

S opět velmi špatným prospěchem (z dvanácti předmětů obdržel devětkrát „dostatečnou“) dokázal IV. A. třídu školního roku 1915/1916 projít, ovšem v V. A. třídě již tak „úspěšný“ nebyl. V jeho červnovém vysvědčení školního roku 1916/1917 je oznámkován vedle deseti „dostatečných“ také třikrát „nedostatečně“, a to v jazyce českém, chemii a deskriptivní geometrii. Z důvodu velmi špatného prospěchu nebyl způsobilý postoupit do vyšší třídy, a tím si můžeme vysvětlit skutečnost, že Ctibor Novák školní rok 1917/1918 jednoduše přeskočil.

³⁴ SOkA Olomouc, f. M 5-28, Polívkovo gymnázium Olomouc, inv. č. 12, hlavní katalog I. B. třídy 1912/1913.

³⁵ SOkA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 12 a 13, vysvědčení Ctibora Nováka z I.B. a II. B. třídy.

³⁶ SOkA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 532, hlavní protokol o zkoušce z dospělosti, protokol Ctibora Nováka o zkoušce z dospělosti.

³⁷ SOkA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 14, 15, a 16, vysvědčení Ctibora Nováka z III. A., IV. A. a V. A. třídy.

Další záznam o jeho prospěchu totiž můžeme najít až ve školním roce 1918/1919, kdy začal navštěvovat VI. B. třídu olomoucké státní reálky.³⁸

Ani v šesté třídě se mu ohledně prospěchu nedařilo. Budoucí česko-německý překladatel v Berlíně, jehož matka byla původně národností Němka, byl opět ohodnocen známkou „nedostatečná“, tentokrát v „*jazyku německém (jakožto druhém jazyce zemském)*“ a z fyziky. Ke dvěma „nedostatečným“ přibylo také 23 neomluvených z celkově 58 zameškaných hodin, a Ctibor Novák tedy opět nebyl způsobilý postoupit do vyšší třídy.³⁹

Jestli z důvodu prospěchu či jiného, není jasné, nicméně v následujících studiích na České státní reálce v Olomouci po dva roky nepokračoval. Období let 1919 až 1921 života Ctibora Nováka je vyplněno studiem na poněkud jiném ústavu, a to na kamenosochařské průmyslové škole v Hořicích.⁴⁰

Je také důležité zmínit, že krátce po vzniku Československa, a to hned následujícího dne 29. října 1918, se teprve čerstvě šestnáctiletý Ctibor Novák přihlásil jako československý dobrovolník, kdy pomáhal při zajišťování nově získaných slovenských hranic až do 15. května 1919.⁴¹

Svoji dobrovolnickou činnost popsal takto: „...*Jako student VI. třídy české reálky v Olomouci přihlásil jsem se ihned první den státního převratu v Olomouci, 29. X. 1918 do dobrovolnické sokolské setniny, složené ze studentů, českých vojáků a členů olomouckého Sokola. Po prvním krátkém výcviku byli jsme již denně zařazováni do strážní služby spolu se staršími vojáky a rovněž ke službě policejné pořádkové: hlídkování, hlídání skladišť, nádraží atd., až do konce listopadu byli jsme také nasazeni při obsazování severomoravských a slezských pohraničních krajů při vyklizování těchto od německých ‚Volkswehrů‘.*

³⁸ SOKA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 18, hlavní katalog VI. B. třídy z let 1918/1919. Vysvědčení Ctibora Nováka z VI. B. třídy.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Vojenský historický archiv Praha (dále jen VHA), f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka.

⁴¹ Národní archiv (dále jen NA), f. PMV – AMV 225, Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – fond 225, kart. 732, sg. 225-732-2, potvrzení Ctibora Nováka o dobrovolnické službě z let 1918-1919.

Koncem listopadu [byla] přetvořena naše rota propuštěním mladších a neschopných, nebo těch, kteří nehodlali zůstat a doplněním novými dobrovolníky na sokolskou rotu, přidělenou moravskému praporu a poslána na Slovenska, kde jsme byli rozděleni pro různé úkoly, zpočátku v Bratislavě pro strážní službu, později menší skupina přidělena do Komárna, kde jsme konali strážní službu a 1. května 1919 zúčast[n]ili se obrany při přepadu Maďary.

*Propuštěn jsem byl 16. května 1919 pro nutné ukončení studií a všeobecné propouštění mladších studentů“.*⁴²

Potvrzení o dobrovolné vojenské službě, jež získal až v listopadu 1947, jej opravňovalo nosit pamětní odznak dobrovolníků z let 1918-1919 a čs. medaili ‘Vítězství‘ za účast v bojích čs. armády na Slovensku.⁴³

Po dvouleté „pauze“ se opět vrátil do Olomouce, kde na již zmiňované reálce dovršil školní docházku. Ve školním roce 1921/1922 navštěvoval VII. třídu, a 3. června 1922 obdržel výroční vysvědčení. I když byly jeho známky opět nevalné, sedmý a poslední ročník úspěšně s dobrým prospěchem dokončil.⁴⁴

3.2. Zkouška z dospělosti

To nejtěžší však teprve mělo přijít. Obdržení onoho vysvědčení totiž neznamenovalo úplné skončení školní docházky. Dne 13. června 1922 byl Novák podroben zkoušce z dospělosti, tedy v dnešní terminologii maturitní zkoušce. V maturitním vysvědčení Ctibora Nováka se můžeme dočíst, že byl ve zkoušce z jazyka českého tázán například na život a dílo Pavla Országa Hviezdoslava, v jazyce francouzském na zájmena ukazovací či krácení infinitivní, ve vlastivědě byl dotázán na únorovou ústavu z roku 1861 a také na „*příčiny kult. převahy germánské nad*

⁴² ABS, ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Ctiboru Novákovi. Stručný popis dobrovolnické služby Ctibora Nováka. Blíže nedatováno.

⁴³ NA, f. PMV – AMV 225, kart. 732, sg. 225-732-2.

⁴⁴ SOKA Olomouc, M 5-28, inv. č. 18, hlavní katalog VII. třídy z let 1921/1922. Vysvědčení Ctibora Nováka ze VII. třídy.

Slovany a mylné názory star. histor. na Slovany“.⁴⁵ Na všechny otázky zodpověděl více či méně uspokojivě, a tak byl shledán „dospělým většinou hlasů“.⁴⁶

Zhodnotíme-li studijní prospěch Ctibora Nováka, je nutné konstatovat, že jeho školní prospěch nejpřesněji vyjadřuje známka, kterou nejčastěji dostával zejména v posledních letech, tedy dostatečný.

Co stálo za jeho špatným prospěchem, a dokonce přeskocením jednoho školního roku, je nejasné. Z rodinných poměrů víme, že Novákův otec Leopold byl pravděpodobně až příliš benevolentní a je možné, že ani matčina přísnost nemusela ke zlepšení jeho přístupu ke studiu stačit. Důležitým faktorem byla i skutečnost, že v době Ctiborova nejintenzivnějšího dospívání chyběla v rodině Nováků pevná otcova ruka úplně, protože Leopold Novák strávil přes tři roky ve službě Rakousku-Uhersku v probíhající první světové válce. Z malé části mohlo za jeho špatnými studijními výsledky v pozdější době být i vlastenecké cítění, jež projevil dobrovolnou vojenskou službou v nově vznikajícím československém státě.

⁴⁵ SOkA Olomouc, M 5-28, inv. č. 532, hlavní protokol o zkouškách z dospělosti. Protokol Ctibora Nováka o zkoušce z dospělosti.

⁴⁶ Tamtéž.

4. Vojenská akademie v Hranicích

4.1. Místo inženýra vojákem

V roce 1922, kdy Ctibor Novák úspěšně složil maturitní zkoušku, patřila již rodina Nováků do zavedené olomoucké rodiny z vyšší střední vrstvy. I když zůstávala matka Emma spíše doma, a dohlížela na Ctiborovu mladší, tehdy patnáctiletou sestru Zdenu, Leopold Novák vedl prosperující stavební firmu.⁴⁷ Již od roku 1910 byl povoláním „*autorisovaný civilní inženýr geometr, podnikatel průmyslové zpracování kamene*“, veden jako „*chéf firmy*“.⁴⁸

Ctibor, jakožto nejstarší dítě a navíc prvorozený syn, tak měl přirozeně převzít rodinný podnik po svém stárnoucím a nemocném otci. To, co však Ctiborovi rodiče se svým nejstarším potomkem zamýšleli, se velmi lišilo od jeho vlastních cílů a tužeb. Sám Ctibor se inženýrem – geometrem stát nechtěl, takže si místo toho podal přihlášku do Vojenské akademie v Hranicích.⁴⁹

4.2. Studium na akademii

Svoji vojenskou anabázi započal Ctibor Novák krátkým obdobím od 29. září do 1. října 1922, kdy byl přidělen náhradní rotě horského praporu číslo 2 v Krásné Horce u Tvrdošína jako voják s určením pro absolvování Vojenské akademie v Hranicích.⁵⁰

Hned 1. října 1922 byl přijat ve směrnici výnosu ministerstva národní obrany v hodnosti vojína do hranické akademie, kde setrval následující dva roky.

⁴⁷ Zde je možné dát do souvislosti s výchovou Ctibora a Zdeny „rozdělení“ o výchově, na které se Emma s Leopoldem dohodli. Leopold vychovával „zkaženého“ Ctibora, Emma dohlížela na svoji dceru Zdenu. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 35.

⁴⁸ SOKA Olomouc, f. M 1-1, inv. č. 4097, sg. 2264, zápis do matriky domovských příslušníků z roku 1910.

⁴⁹ Rozhodnutí o tom, že se stane vojákem, muselo v Ctiboru Novákovi uzrát již dříve, jelikož dnem jeho odvodu byl již 13. květen 1922, tedy 20 dní před koncem školního roku a přesně měsíc přes zkoušku z dospělosti. VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka.

⁵⁰ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

I když bylo rozhodnutí o tom, stát se vojákem, čistě Ctiborovo, zpočátku si své studium neužíval. Jak vzpomíná Zdena Mašínová mladší na vyprávění své babičky Emmy, hned v prvním roce Ctiborova studia přišel k Novákům domů dopis, v němž bylo oznámeno, že se jejich syn pokusil o sebevraždu zastřelením.⁵¹

Dle Zdeny Mašínové mladší šlo o demonstrativní pokus, jenž měl zapůsobit na otce Leopolda, aby souhlasil se Ctiborovým vystoupením z hranické akademie. Do Hranic se však nerozjel Leopold, jak bylo očekáváno, ale jeho rázná manželka, obávající se, že by ztratila poslední možnost, jak by mohl syn Borek získat nějakou disciplínu. Proto bylo pro všechny jistě překvapením, když se na velitelství neobjevil inženýr Novák, ale rozezlená Emma. Ta svému synovi nelítostně vyčínila, poukazujíc na skutečnost, že rozhodnutí vstoupit do akademie bylo čistě Borkovo, ve skutečnosti proti přání rodičů. S „nařízením“ toho, aby Vojenskou akademii v Hranicích dokončil, nebo se zastřelil, a že jej do té doby nechce vidět, se s přítomnými rozloučila. Výsledek Ctiborova jednání vysvětlovala právě otcovou benevolentní výchovou.⁵²

Možná že i radikální a rozhodně nečekaný matčin výstup motivoval Ctibora k tomu, aby hranickou akademii zdárně dokončil. Rozhodnutí setrvat v akademii a zlepšení přístupu ke studiu se projevilo hned v dalším roce. Od svého nástupu do služby až do 8. srpna 1923 sloužil Ctibor Novák v Dolním Kubíně, k 9. srpnu 1923 byl přemístěn do Hranic, a zároveň povýšen do hodnosti svobodníka.⁵³ Ve svých studiích nakonec pokračoval a o 13 měsíců později Vojenskou akademii úspěšně s dobrým prospěchem i chováním a součtem 295 z 515 bodů jako příslušník 2. baterie vojenských akademiků zakončil. Novákova celková známka odpovídala i jeho vysvědčení. Co se týče předmětů, nejvíce se opakují známky „dobře“ (např. z nauky o dělostřeleckém materiálu, taktickém výcviku dělostřeleckém či hipologii) a „dostatečně“ (např. ze zákopnictví, maďarštiny, francouzštiny či výcviku dělostřelectva a baterie), ovšem ve třech z 31 případů byl dokonce ohodnocen známkou „výborně“ (nauka o právu, spojovací služba a pěší výcvik spolu se střelbou z pušek a kulometů).⁵⁴

⁵¹ Daniček, Patrik: *Josef Mašín (nejen) očima potomků*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Historický ústav, 2016, 121 s. Vedoucí práce PhDr. Vladimír Černý, Ph.D., s. 79.

⁵² Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 36.

⁵³ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

⁵⁴ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, vysvědčení Ctibora Nováka z Vojenské akademie v Hranicích.

5. Dvacátá léta v armádě

5.1. Navazující vojenské vzdělání

I když se to může zdát paradoxní, vezmeme-li v úvahu, jaký byl onen první rok na hranické akademii, Ctibor Novák se rozhodl ve vojenské kariéře pokračovat a hned po skončení Vojenské akademie nastoupil službu do československé armády, v níž setrval až do jejího zániku.

Oficiálně bylo Novákovo studium ukončeno k 29. září 1924 a 30. září mu bylo předáno vysvědčení.⁵⁵ Hned o den později zahájil v hodnosti poručíka svou vojenskou kariéru. Z Hranic byl přeložen do Olomouce „*k děl. oddílu 262 a přidělen do aplikační školy dělostřeleckého učiliště*“. Aplikační školu úspěšně, avšak s prospěchem sotva dostatečným, zakončil 31. července 1925 a vzápětí byl opět přeložen, 1. srpna 1925 nastoupil k dělostřeleckému pluku 11 v Košicích, kde byl zařazen jako subalterní důstojník. Na Slovensku nakonec sloužil až do poloviny roku 1928, nicméně i zde byl přeložen. V košickém dělostřeleckém pluku 11 sloužil do 30. září 1926, od 1. října toho roku nastoupil k dělostřeleckému oddílu 262, kdy byl ustanoven subalterním důstojníkem 2/262 baterie. Tuto službu vykonával ve Vranovské Čemerné, části slovenského městečka Vranov nad Topľou, nacházejícím se 50 km severovýchodně od Košic. Zde byl 1. dubna 1927 ustanoven subalterním důstojníkem 1/262 baterie a službu na Slovensku skončil k 30. červnu 1928, jelikož byl o den později přeložen na Podkarpatskou Rus do Užhorodu.⁵⁶

V Užhorodu byl přiřazen k dělostřeleckému pluku 12 a také jmenován do funkce subalterního důstojníka 4. baterie, v níž setrval až do 14. dubna 1929. O den později byl přemístěn zpět na Moravu, kde v následujících sedmi měsících opět působil v Hranicích, tentokrát ve funkci subalterního důstojníka 4/108 baterie u dělostřeleckého pluku 108. Z Hranic byl, naposledy v hodnosti poručíka, odvelen do Olomouce do ekvitačního kurzu pro důstojníky dělostřelectva jako frekventant.⁵⁷

⁵⁵ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti a tamtéž, vysvědčení Ctibora Nováka z Vojenské akademie v Hranicích.

⁵⁶ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

⁵⁷ Tamtéž

5.2. Kázeňské prohřešky

Pokud jsou kvalifikační listiny generála in memoriam Josefa Mašína, budoucího švagra Ctibora Nováka, v podstatě vzorem pro to, jak by měly výsledky vojáka v takových listinách vypadat, o kvalifikačních listinách Ctibora Nováka se to rozhodně říci nedá. Jeho „slovenská anabáze“ je totiž vyplněna celou řadou kázeňských prohřešků, a to zejména v letech 1927-1929.

Kromě poměrně špatných známek patřila k jeho slabému studijnímu prospěchu i celá řada provinění, ať už směrem k podřízeným či nadřízeným.

Ani ne měsíc po svém působení ve Vranovské Čemerné se Novák dopustil prvního, ve výpisu ze záznamu o trestech dělostřeleckého pluku 108 zaznamenaného prohřešku, kdy 26. dubna 1927 „použil mužstva a jezdeckých koní baterie k mimoslužebním účelům bez vědomí velitele baterie, ačkoliv mu to bylo již jednou velitelem baterie vytknuto a zakázáno. Nevyhověl rozkazu velitele baterie, aby se dostavil k baterijnímu raportu, hlásiv se nemocným“. Za to mu byla uložena velitelem dělostřeleckého oddílu 262 písemná důtka.⁵⁸

V polovině roku 1927 konvertoval k řeckokatolické církvi⁵⁹ a den před jeho 25. narozeninami, 24. října 1927, bylo se Ctiborem Novákem zahájeno další trestní řízení. Zemské vojenské velitelství v Košicích mu tehdy uložilo trest zostřeného domácího vězení na dobu 21 dnů za členství ve spolku, jenž nenáležel do spolků povolených ministerstvem národní obrany, a za to, že o dovození ke vstupu do tohoto spolku ministerstvo národní obrany nežádal.⁶⁰ O jaký spolek se jednalo, nebylo specifikováno, ovšem s velkou pravděpodobností šlo o Národní obec fašistickou, v jejímž čele stál legionář a zborovský hrdina, bývalý generál Radola Gajda. V několika úředních dokumentech je Ctibor Novák veden buďto jako příslušník fašistické organizace nebo přímo jako člen Národní obce fašistické z roku 1926.⁶¹

⁵⁸ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, výpis ze záznamu o trestech dělostřeleckého pluku 108.

⁵⁹ VHA, f. Kmenový list Ctibora Nováka.

⁶⁰ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, výpis ze záznamu o trestech dělostřeleckého pluku 108.

⁶¹ NA, f. PMV – AMV 225, kart. 732, sg. 225-732-2, seznam státních a veřejných zaměstnanců činných v národní obci fašistické prezidia ministerstva vnitra, seznam zaměstnanců v činné službě v oboru MNO, organizovaných v NOF a f. PP 1931-1940, Policejní ředitelství Praha II – prezidium - 1931-1940, kart. 1360, sg. 42/S-61/37.

O pouhé tři týdny později mu byla velitelem oddílu 262 udělena ústní důtka, jelikož se „jako tělovýchovný referent a jsa ustanoven k tomu, aby s pod. školou prodělával ranní půlhodinku, nedostavil se k tomuto zaměstnání“.⁶² První jarní den roku 1928 znamenal pro Ctibora Nováka za sérii tří menších prohřešků opět domácí vězení, tentokrát na 14 dní.⁶³

Dne 26. března 1929 „vystoupil z církve řeckokatolické a přistoupil k církvi pravoslavné (řecko východní) podle potvrzení čj. 7906/1929 městského notářského úřadu v Užhorodě“.⁶⁴

Od 10. srpna téhož roku zahájil vojenský prokurátor v Užhorodě proti Ctiboru Novákovi trestní řízení, trvající až do 3. května 1929. Rozsah obvinění byl poměrně závažný, celkově se jednalo o jeden zločin, čtyři přečiny a dva kázeňské přestupky, a to vůči trestnímu zákoníku, brannému zákonu a služebnímu řádu. Nakonec byl divizním soudem v Užhorodě odsouzen pro jeden zločin a dva přečiny porušení subordinaace a pro dva kázeňské přestupky „ku trestu věznění u rotmistra vězeňského dozorce v délce trvání šesti (6) neděl, zostřenému týdně jedním tvrdým lůžkem nepodmíněně“. Po odvolání vynesl Nejvyšší soud v Praze 3. dubna 1929 rozsudek nový, jímž byl vedle propuštění z hodnosti poručíka Ctibor Novák odsouzen tříměsíčnímu žaláři zostřenému samovazbou v prvních a posledních čtrnácti dnech trestu. Usnesením divizního soudu v Užhorodě ze dne 7. června 1929 byl přiznán podmíněný rozklad trestu se zkušební dobou dvou let.⁶⁵

O pouhý jeden měsíc a čtyři dny později bylo proti zřejmě nepoučitelnému Ctiboru Novákovi zahájeno další kárné řízení. Byl viněn z toho, že „neuposlechl písemného rozkazu velitele oddílu ze dne 23. ledna 1928, pak nařízení, aby se stravoval v důst. jídelně, písemnému rozkazu k dostavení se k oddíl. raportu“. Dále „nenastoupil službu doz. důstojníka předstíraje, že je nemocný, až byl zdrav a služby schopen“. V třetím bodě byl obviněn z toho, že „vyjádřil se jako učitel v poddůst. škole o veliteli školy, že mu hází klacky pod nohy a že je škůdcem oddílu, ve kterém všecko rozházela a obvinil ho bezdůvodně z nesprávného a nekorektního postupu při služebním jednání“. V posledním bodě stálo, že „v podnapilém stavu střílel na veřejném místě, čímž ztropil výtržnost“.

⁶² VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, výpis ze záznamu o trestech dělostřeleckého pluku 108.

⁶³ Jako tělovýchovný referent vykonal ledabyle rozcvičku, při oddílovém raportu se vyjádřil, že jej nadřízený pronásleduje, a za to, že se nezúčastnil povinného stravování v důstojnické jídelně, navzdory tomu, že na to byl při raportu ze dne 21. března upozorněn. Tamtéž.

⁶⁴ VHA, f. Kmenový list Ctibora Nováka.

⁶⁵ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, zvláštní vložka k čistopisu kvalifikační listiny.

Řízení bylo zahájeno 11. července 1929 a trvalo do 15. listopadu 1929. Novákovi byla kárným výborem 8. pěší divize uložena písemná výstraha, a to v prvním až třetím případě obvinění. Viny za střelení na veřejném prostoru byl zproštěn.⁶⁶

6. Třicátá léta v armádě a založení rodiny

6.1. Sňatek s Marií Veselskou, děti Miluše a Ctibor

Novou a pro Československo osudnou dekádu 30. let započal Ctibor Novák vstupem do svazku manželského.

Dne 17. června 1929 si jeho mladší sestra Zdena vzala tehdejšího kapitána československé armády, rázného, statečného a pohledného Josefa Mašína, hrdinu od Zborova a držitele mnoha nejvyšších vojenských vyznamenání z dob I. světové války. Tehdy byl navázán osudový vztah, jenž vyústil v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava ve vzájemnou spolupráci pro odbojovou skupinu Obrana národa, a posléze ve spolupráci Ctibora Nováka se svými synovci Josefem a Ctiradem v jejich protikomunistické odbojové skupině.

Ctibor Novák se oženil o rok později. Dne 2. září 1930 si vzal Marií Veselskou⁶⁷, narozenou 14. března 1907.⁶⁸ Jejich svatba se konala v místě jejího bydliště, v Majetíně u Přerova.⁶⁹ Manželům se v roce 1931 narodila dcera Milena a rok později syn, pojmenovaný po svém otci Ctibor.

⁶⁶ Tamtéž. Stejná tři obvinění, z nichž byl nakonec uznán písemnou výstrahou vinným, se v jeho spisech opakují ještě jednou, a to k 16. prosinci 1929, kdy mu byla kárným výborem 8. pěší divize opětovně udělena písemná výstraha. Vzhledem k totožnosti obvinění i orgánu, jež daná provinění vyšetřoval, je možné, že se jedná pouhý opis, avšak se špatným zápisem data (pozn. aut.).

⁶⁷ AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 158 a f. Kmenový list Ctibora Nováka. Srov. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 180. a Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*, s. 194.

⁶⁸ ABS, f. H, Historický fond Státní bezpečnosti, arch. č. H-699, zpráva o protistátní činnosti brí Mašíňů a Milana Paumera a přehled jejich styků na území ČSSR z 26. března 1964.

⁶⁹ AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 158.

Jejich manželství však idylické nebylo, doprovázely jej časté hádky, jež vyústily v rozvod a Ctiborův odchod od rodiny v roce 1934.⁷⁰ Jaká byla povaha Marie Veselské, známo není, avšak dle pozorovacího svazku ministerstva vnitra z 60. let pocházela Marie Nováková z velmi bohaté statkářské rodiny. Jak dále svazek tvrdí, „*pracovat začala až v roce 1951 jako kuchařka ve školní jídelně v Olomouci. V okolí je o ní známo, že je silně nahluchlá, nesnášenlivé a hašteřivé povahy, stále nervosní a podrážděná a proto je u lidí neoblíbená. Vila, ve které v Olomouci bydlí, je jejím vlastnictvím*“.⁷¹ Zůstává ovšem otázkou, nakolik bylo toto hodnocení objektivní.

V roce 1933 postihlo Nováka i rodinné neštěstí; 14. července mu zemřel otec Leopold. Po svém zatčení uvedl v roce 1954 do výslechového protokolu, že jeho otec byl „*...kulturním inženýrem a geometrem a až do své smrti vedl zeměměřičskou kancelář. Politicky byl organizován u tehdejší ‚Národní demokracie‘ a asi v třicátých letech kandidoval do městského zastupitelstva za ‚Národní obec fašistickou v Olomouci‘*“.⁷² Na parte stálo, že Ing. Leopold Novák byl „*úř. aut. civ. kult. ing. a geometr, dlouholetý starosta těl. jed. ‚Sokol‘ v Olomouci, atd.*“⁷³

⁷⁰ Rozveden byl rozsudkem krajského soudu v Olomouci k 18. 10 1934. Dle kmenového listu byl rozloučen i rozveden z „viny oboustranné“. Jako datum rozvodu je uveden 17. prosinec 1934, o tři roky později došlo také k rozloučení manželství. Ctibor Novák se přestal vídat i se svými dětmi, o ně se střídavě starali rodiče Marie i jeho. VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, zvláštní vložka k čístopisu kvalifikační listiny, f. Kmenový list Ctibora Nováka a Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 180.

⁷¹ ABS, f. H, arch. č. H-699, zpráva o protistátní činnosti brň Mašínů a Milana Paumera a přehled jejich styků na území ČSSR z 26. března 1964.

⁷² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol výpovědi Ctibora Nováka z 25. února 1954 a f. A 2/1, Sekretariát Federálního ministerstva vnitra, inv. j. 744, zpráva o soudním případě proti Ctiboru Novákovi a spol., nedatováno, pravděpodobně listopad-prosinec 1954.

⁷³ Parte Ing. Leopolda Nováka. Archiv Richarda Hähnichena.

6.2. Vojenská kariéra 30. let

Co se týče další činnosti ve vojenské kariéře Ctibora Nováka, rok 1930 započal v již zmíněném ekvitačním kurzu pro důstojníky dělostřelectva v Olomouci jako frekventant. Kurz s dobrým prospěchem dokončil 10. května 1930, a o den později byl opět převelen do Hranic, kde začal sloužit jako I. důstojník 4/108 baterie, nyní již v hodnosti nadporučíka. Od 15. června 1930 působil necelé dva měsíce jako zatímní velitel 4/108 baterie, a to až do 13. srpna toho roku.

V Hranicích jako I. důstojník setrval do 14. února 1931, poté byl přemístěn k dělostřeleckému pluku 107 do Olomouce a ustanoven subalterním důstojníkem 2. baterie.⁷⁴ Ještě v témže roce, opět s prospěchem dobrým, absolvoval protiletadlový kurs pro důstojníky dělostřelectva v Milovicích.⁷⁵

K další změně došlo v únoru roku 1932. Své působení u dělostřeleckého pluku 107 v Olomouci ukončil k 28. únoru 1932, jelikož byl 29. února 1932 povolán do kurzu leteckých pozorovatelů zbraní do Vojenského leteckého učiliště v Prostějově (kurs do třetice absolvoval s prospěchem dobrým). V novém působišti setrval až do 27. května téhož roku, aby byl o den později byl přidělen do Prahy k „leteckému pluku 1 ‚Tom. G. Masaryka‘ na jednoroční praktický výcvik pozorovatelů zbraní“. Hned na počátku výcviku byl 1. června jmenován dělostřeleckým pozorovatelem letcem a výcvik úspěšně zakončil 31. května 1933. Poté se vrátil „domů“, jelikož v Olomouci nastoupil k 2. červnu 1933 službu u dělostřeleckého pluku 107, kde byl ustanoven subalterním důstojníkem 2. baterie. Ještě o den dříve byl jmenován dělostřeleckým polním pozorovatelem letcem.⁷⁶

Během svého výcviku na leteckého pozorovatele se dopustil dalšího kárného přestupku, kdy 26. ledna 1933 „použil vojína k obsluze svého soukromého vozidla v době služební, ač věděl, že to činí proti platným nařízením“.⁷⁷

⁷⁴ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

⁷⁵ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka.

⁷⁶ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

⁷⁷ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, záznam o trestech dělostřeleckého pluku 107.

Ve svém domovském městě nakonec působil až do 29. září 1935. V tomto období byl (jako nadporučík dělostřelecký pozorovatel letce) dne 30. září 1933 přemístěn k 4. baterii jako I. důstojník, 19. března 1934 přidělen (již v hodnosti nadporučíka dělostřeleckého polního pozorovatele letce) k náhradnímu oddílu jako mobilní referent a v polovině listopadu 1934 k baterii 1/107 a ustanoven I. důstojníkem baterie 1/107. Své olomoucké působení zakončil v jiné pozici, od 1. února do 29. září 1935 působil jako zatímní velitel baterie. K 30. září 1935 byl nejprve přemístěn, naposledy ve stejné hodnosti, k dělostřeleckému oddílu 82 do Přerova a ustanoven I. důstojníkem náhradní baterie a posádkovým pobočníkem.⁷⁸

Během svého přerovského působení zastával také řadu funkcí, již v roce 1935 byl členem Svazu přátel SSSR, ve Svazu čs. důstojnictva působil jako instruktor předvojenské výchovy občanstva v okrese Přerov a Kojetín, ve stejných okresech působil také jako instruktor civilní protiletdecké obrany a již zmiňovaného Svazu přátelství SSSR, kde také konal přednášky.⁷⁹

Po roce a půl dlouhé odmlce byl, nyní již v hodnosti kapitána dělostřeleckého polního pozorovacího letce,⁸⁰ 1. března 1937 ustanoven I. důstojníkem náhradní baterie, 15. května téhož roku I. důstojníkem 4. baterie a k 30. září 1937 se stal velitelem I. baterie.⁸¹ V této hodnosti zůstal až do roku 1949, kdy byl povýšen na majora a v květnu roku následujícího byl ze zdravotních důvodů poslán do výslužby.⁸²

Před svým opětovným přemístěním na Slovensko, kde, kromě dalšího krátkého pobytu v Olomouci strávil zbytek své vojenské služby období první republiky, byl 1. října 1937 ustanoven velitelem spojovací čety dělostřeleckého oddílu 82.⁸³

Posledním dnem roku 1937 započal Novák svůj závěrečný rok v československé armádě, když byl na 15 dnů přemístěn do Bánské Štiavnice k dělostřeleckému oddílu 260. V polovině ledna 1938 byl opět na 15 dnů přemístěn, tentokrát do Topoľčan, a to k dělostřeleckému pluku 15, kde byl zařazen jako velitel 4. baterie.

⁷⁸ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

⁷⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, prohlášení Ctibora Nováka o trestné činnosti bratrů Mašinových, nedatováno, pravděpodobně 1953 nebo 1954.

⁸⁰ K povýšení do hodnosti kapitána dělostřeleckého polního pozorovacího letce došlo 1. dubna 1936. VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka.

⁸¹ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

⁸² VHA, f. Kmenový list Ctibora Nováka.

⁸³ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

Poté byl od 31. ledna 1938 určen jako frekventant do dělostřeleckého kurzu důstojníků dělostřelectva, probíhající v Olomouci a Plaveckém Podhradí v Malých Karpatech, jenž měl skončit pět dnů po částečné mobilizaci československé armády, 25. května 1938. O den později nastoupil v Němčicích u Topolčan službu u dělostřeleckého pluku 15 a převzal velení 4/15 baterie. Zde setrval až do období mnichovské krize. Den po úplné mobilizaci československých branných sil, 24. září 1938, byl určen k velitelství VII. sboru jako letecký pozorovatel v Bánské Bystrici. Jeho posledním působištěm se opět staly Topolčany, kde vykonával službu od 1. listopadu do 31. prosince 1938. Zde byl ustanoven velitelem 4. baterie, toto rozhodnutí však bylo zrušeno.⁸⁴

Ctibor Novák zakončil svoji činnost v československé prvorepublikové armádě k poslednímu kalendářnímu dni krizového roku 1938. Poté byl na vlastní žádost přeložen do výslužby, jako adresu svého bydliště uvedl *Berlín W8, Friedrichsstrasse, zimmer Nr. 445*.⁸⁵

Zhodnotit čtrnáctiletou vojenskou službu vnitřně nevyrovnaného a neukázněného Ctibora Nováka není jednoduché. Procházíme-li popisy a hodnocení jeho povahových vlastností tak, jak jej popsali jeho velitelé, vidíme osobu, která nad sebou potřebovala mít tvrdou ruku svých nadřízených. Šlo o do sebe uzavřeného člověka, jenž nebyl vhodným velitelem.

Co se týče 20. let, nejčastější vlastnosti, jež mu Ctiborovi velitelé přisuzují, jsou domýšlivost, pánovitost a tvrdohlavost. Ještě v roce 1925 byla dokonce jeho povaha označena za dětinskou. Postupem času, zejména na přelomu 20. a 30. let se v dokumentech objevuje jako nejčastěji zmiňovaná vlastnost náladovost, ovšem také snaživost a zejména vlastní iniciativa.⁸⁶

Byl také vznětlivý, rázný a několikrát byla vyzdvižena jeho ctižádostivost.

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, ustanovka krajského oddělení StB oddělení 2. ref. 43 z 3. května 1951.

⁸⁶ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, vložky k čistopisu kvalifikační listiny – část II. k rokům 1925, 1927, 1928 a 1930.

V roce 1935 byl označen za „*v poslední době vnitřně rozháraného*“⁸⁷ a jakoby hodnocení jeho povahy zejména z let 1936-1937 nejlépe vystihovaly vnitřní rozpoležení složité osobnosti Ctibora Nováka – nadřízení o Novákovi nejprve hovoří jako vojáku, *jenž „ví, co je povinnost i zodpovědnost, ale při výkonu služby není důsledný. Odpovědnosti se nebojí a nevyhýbá“*. Ve službě i mimo ni je přímý a reprezentativní, ovšem „*neopatrný ve stycích s ženami*“.⁸⁸

Jeho duševní vlastnosti jsou průměrné, všeobecné vzdělání je velmi dobré, ovšem dále se můžeme dočíst, že „*potřebuje mnohé dělostřelecké teoretické vědomosti doplniti*“, o zvýšení vzdělání však „*neprojevuje zvláštní snahy*“. Tělesně zdatný Ctibor neměl žádnou zálibu v tělesných cvičeních a vzhled a péče o zevnějšek „*zdá se býti u něho největší starostí*“. Schopnost k výchově a výcviku podřízených i schopnost k vedení podřízené jednotky byly označeny jako „průměrné“, a tomu odpovídala i způsobilost k velení vyšší jednotce či zastávání vyšší funkce – k velení mu scházela veškerá průprava.⁸⁹

V doplňovacích údajích byly jeho rodinné a soukromé poměry označeny za „neuspořádané“, sám byl zadlužen. Dle názoru nadřízených byl pohodlný, ale pánovitý a potřeboval stálého dohledu. Proto nepřekvapí, že k velení baterie u jezdeckého dělostřelectva byl označen jako „nezpůsobilý“ a bylo navrhnuo jeho přemístění k těžkému motorizovanému dělostřelectvu.⁹⁰

V hodnocení z roku 1937 je na jednu stranu popsán jako „*méně spolehlivý, nedůsledný, tvrdohlavý a vzdorovitý*“, „*méně ukázněný*“, a jeho povaha je označena za neustálenou, náladovou a přecitlivělou. Dle nadřízených jeho vojenské teoretické vědomosti ve všech oborech nepostačovaly pro to, aby mohl být důstojníkem dělostřelectva, a navíc se ani nesnažil své vojenské vzdělání zvýšit.⁹¹ Za hlavní důvod tohoto přístupu byla označena snaha věnovat svůj veškerý volný čas výhradně jen činnosti v národní gardě.⁹²

⁸⁷ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka., vložka k čistopisu kvalifikační listiny – část II. k roku 1935.

⁸⁸ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka z roku 1936. Část II.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Kvalifikační listiny Ctibora Nováka z roku 1937. Část II.

⁹² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, ve Svazu národních a střeleckých gard zastával funkci náčelníka štábu VII. oblasti. Prohlášení Ctibora Nováka o trestné činnosti bratrů Mašínových, nedatováno, pravděpodobně 1953 nebo 1954.

Na stranu druhou však měl dobré všeobecné vzdělání, byl dosti nadaný v sekci „nadání, paměť, duševní pružnost, rychlost postřehu, schopnost logického uvažování“. K podřízeným byl spravedlivý a jeho vzhled a péče o zevnějšek byla označena za bezvadnou.⁹³

Novákova schopnost k výchově a výcviku podřízených byla označena za průměrnou a opět byl k velení baterie shledán prozatím nezpůsobilým. Jeho finanční situace se oproti předchozímu roku nezměnila, a navíc bylo doplněno, že „*potřebuje stálého dohledu*“. Byly také vyzdvíženy jeho mimořádné schopnosti a zásluhy v organizaci a činnosti národních gard, a z toho důvodu byl navržen k přemístění do oddělení těchto jednotek.⁹⁴

6.3. Gisele Gräfová

Další zajímavou kapitolou života Ctibora Nováka z konce 30. let je vztah s JUC. Gisele Gräfovou, tehdejší studentkou německé právnické fakulty v Praze.

Gisela Gräfová se narodila 8. září 1911 v obci Stříbrná (okr. Kraslice) v československém pohraničí a pocházela z Libědic (okr. Kadaň). V Praze žila od roku 1929, studovala zde práva a bydlela na Smíchově ve Vinohradské ulici 253 v Ženském domově a poté na Královské třídě v Karlíně, č. p. 35.⁹⁵

Otec Gisely, Rudolf Gräf, narozen 28. října 1884 ve Stříbrné, byl členem Sudetoněmecké strany a v Libědicích působil jako řídicí učitel tamní německé školy.⁹⁶ Vzhledem k sudetoněmeckému původu rodiny byly Gisely styky československé zpravodajské službě s československými důstojníky podezřelé.

Odbočkou zpravodajské ústředny policejního ředitelství v Praze o ní byla 24. června 1938 sepsána zpráva⁹⁷, mapující její osobní život, a tedy i blíže neznámý vztah se Ctiborem Novákem, o němž se však dochovala početná korespondence, datující se do března 1938.⁹⁸

⁹³ Kvalifikační listiny Ctibora Nováka z roku 1937. Část II.

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ NA, f. ZÚS – AMV 200 a 201, Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha – AMV 200, kart. 113, sg. 200-113-1, zpráva státního policejního úřadu v Kadani policejnímu ředitelství v Praze z 24. června 1938.

⁹⁶ Tamtéž, zpráva státního policejního úřadu v Kadani policejnímu ředitelství v Praze z 27. července 1938.

⁹⁷ Tamtéž, zpráva státního policejního úřadu v Kadani policejnímu ředitelství v Praze z 24. června 1938.

⁹⁸ NA, f. ZÚS – AMV 200 a 201, kart. 113, sg. 200-113-1.

Dle zprávy policejního ředitelství obdržela Gisela Gräfová v době vánočních svátků roku 1937 řadu dopisů od čs. důstojníků z různých posádek republiky (někdy šest až sedm dopisů denně).⁹⁹ Velmi nepravidelně docházela do blíže nespecifikované advokátní kanceláře v Praze, a spíše než věnování se právníkové praxi navštěvovala pražské kavárny a nechávala se vydržovat mnoha muži.

Mezi ně patřil i Ctibor Novák, jenž s Giselou udržoval častou telegrafickou korespondenci, zajížděl za ní do Prahy a posílal jí peníze.¹⁰⁰ I když dostávala jen malé částky peněz od svého otce, neměla pravidelný příjem ani stálou práci a její zaměstnání v advokátní kanceláři bylo pochybné, vlastnila osobní automobil a vedla nákladný způsob života.¹⁰¹

Gisela Gräfová byla brána jako hrozba úniku informací z čs. armády nejen kvůli svým stykům a častým návštěvám v čs. pohraničí, ale také vzhledem ke svému otci, jenž byl velkoněmeckého smýšlení a udržoval styky s členem SdP, senátorem Bockem ze Žatce.¹⁰²

Dle hlášení, jež bylo odesláno v červenci 1938 do Kadaně, nebyla nakonec Gisele Gräfové prokázána jakákoliv protistátní činnost. Její vztah s Ctiborem Novákem i Walterem Schotolou byl označen pouze za milostný.¹⁰³ Měl však pokračovat i v roce 1939, a to až do Novákova zatčení.

⁹⁹ Kromě Ctibora Nováka také od lékaře vojenské nemocnice v Komárně MUDr. Waltera Schotoly. Tamtéž, zpráva státního policejního úřadu v Kadani policejnímu ředitelství v Praze z 24. června 1938 a tamtéž, zpráva velitelství III. sboru, 2. oddělení štábu, nedatováno.

¹⁰⁰ Dle zprávy z března 1938 jí Ctibor Novák zaslal téhož měsíce nejprve 350 Kč a v polovině března dokonce 450 Kč. Dle stejné zprávy se s Gisele Gräfovou se Ctibor Novák znal již od roku 1937. Tamtéž, hlášení o Gisele Gräfové z 21. března 1938.

¹⁰¹ Tamtéž, zpráva státního policejního úřadu v Kadani policejnímu ředitelství v Praze z 24. června 1938.

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ NA, f. ZÚS – AMV 200 a 201, kart. 113, sg. 200-113-1. Zpráva zpravodajské ústředny státnímu policejnímu úřadu v Kadani z 8. července 1938.

7. Protinacistický odboj Ctibora Nováka 1938-1939

7.1. Členství v německé armádě, překladatel v Berlíně

Odbojová činnost Ctibora Nováka začala již v období druhé republiky, a jak již bylo řečeno, vykonával ji v úzké spolupráci se svým švagrem, tehdejším podplukovníkem a zástupcem velitele ruzyňských kasáren Josefem Mašínem.

Jak tvrdil po válce pplk. Karel Prém, Novákův spolužák z hranické akademie, „s Novákem jsem se stýkal denně a byl jsem do detailů zasvěcen do jeho plánů i všech myšlenek a pamatuji se dobře na jeho rozpoložení po odtržení našeho pohraničí. V rozhovorech a našich společných přípravách pro odboj, který již tehdy připravoval švagr jmenovaného gen. J. V. Mašín /tehdy pplk./, rozhodl se kpt. Novák dáti se do služeb vlasti s celým svým ‚Já‘ s vervou, jaké snad jen málo lidí jest schopno, bez ohledu na svůj stav, své přátele a svou rodinu.

Jelikož v té době pracoval ve speciálním oboru voj. zprav. sl. u vyššího velitelství a sám měl zálibu ve voj. zprav. službě, rozhodl se pracovati na tomto poli ku zničení Německa. Ačkoliv jsem mu tento úmysl z počátku rozmlouval namítaje, že se najdou jiné a snad vhodnější možnosti, rozhodl se jíti přímo do Německa a zde působiti ve spojení s odbojovou skupinou Mašínovou /ON/, již jsem byl i já spolupracovníkem“.¹⁰⁴

Nejcennějším pramenem, popisující činnost Ctibora Nováka v letech 1938 až 1945, jenž máme k dispozici, je jeho vlastní výpověď z 3. března 1947, detailně popisující výše zmíněné období.¹⁰⁵ Tato výpověď je obsahově samozřejmě subjektivní, nicméně se do velké míry shoduje s poválečnými výpověďmi přeživších osob, jež na protinacistickém odboji ve spolupráci s ním participovaly, popř. byly s Novákem v úzkém kontaktu.¹⁰⁶

¹⁰⁴ VHA, f. „Obrana národa“. Podřipsko – Roudnice nad Labem, Semily, Rašovice, Chrudim 0-180, sg. 308-34-3, prohlášení pplk. Karla Préma ze dne 24. července 1947 o činnosti kpt. Ctibora Nováka z let 1938-1939 u okresní prověřovací komise Svazu národní revoluce Jeseník.

¹⁰⁵ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

¹⁰⁶ Zejména výše citované prohlášení o Novákově odbojové činnosti 1938-1939 pplk. Karla Préma z 24. července 1947 a brig. gen. Jana Studlara a jeho ženy Marie Studlarové z 27. června 1947. Dále potvrzení kapitána Nikendeye, jednatele ústředí Obrany národa, z 16. července 1947 či potvrzení plk. gšt. Josefa Hájíčka ze 17. července 1947, tamtéž.

Novákův protinacistický odboj byl zahájen ještě na podzim 1938, tedy v době, kdy začal pplk. Mašín, vědom si nemožnosti dlouhodobé existence okleštěné a značného průmyslu zbažené druhé Československé republiky i Hitlerových plánů obsadit zemi celou, „rozhazovat sítě“, do nichž se mu podařilo „chytit“ osoby stejného či podobného smýšlení, často jeho kolegy z čs. armády, mnohdy bývalé legionáře.

Pár dnů před podepsáním mnichovské dohody začal Ctibor Novák pracovat jako dešifrant ve zpravodajském oddělení ve velitelství 7. sboru v Báňské Bystrici.¹⁰⁷ Pravidelně zajížděl do Prahy, kde se vždy viděl s Mašínem a někdy také s již zmiňovanou Gisele Gräfovou (s níž se, jak sám potvrzuje, znal již od konce roku 1937) tehdy pracující v továrně na strojové součástky Schuckhardt a Schütte. Souhlasil s vykonáním zpravodajského úkolu a začal podnikat kroky, které by vedly k jeho splnění. Vrátil se zpět na Slovensko, kde byl po přeložení do Trnavy veden jako nemocný, avšak poté vyrazil do Prahy, kde na 2. oddělení hl. štábu MNO zažádal o přijetí do německé armády, aby mohl zpravodajsky pracovat pro Československo. K tomuto kroku jej instruoval Mašín, chtějíc využít Novákovy perfektní znalosti němčiny a jeho styků s G. Gräfovou. S žádostí však byl odmítnut, dle jeho slov chtělo 2. oddělení samo spolupracovat s německou zpravodajskou službou Abwehr.¹⁰⁸

Poté se krátce vrátil na Slovensko do Topoľčan, zde od velitele pluku obdržel povolení k okamžité dovolené a zároveň s touto žádostí veliteli předložil své prohlášení o německé národnosti, s jehož pomocí se chtěl dostat do německé armády. Opět se vrátil do Prahy, kde pobyl až do poloviny prosince 1938. Během této doby předložil na německém velvyslanectví svou písemnou žádost a přihlášku do německé armády. Zároveň se mu podařilo získat povolení k jednoměsíčnímu vycestování do Berlína, kde chtěl urgovat svoji žádost.

V Berlíně se hlásil již jak německý důstojník čs. armády a po krátkém návratu do Československa a pobytu v Liběticích u Gräfů se vrátil do Berlína, hláse se jako uprchlík – Němec.¹⁰⁹

Jeho cílem bylo nalezení nějaké práce do doby, než bude jeho přihláška do Wehrmachtu úspěšně přijata a také navázání styků se (protiněmeckými) zpravodajskými službami.

¹⁰⁷ Tamtéž, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

¹⁰⁸ Tamtéž

¹⁰⁹ Tamtéž.

S Giselle Gräfovou bydleli u slečny Hauptové¹¹⁰ na Zimmerstrasse 31 a s její pomocí získal práci v překladatelské kanceláři *Reichsfachschaft für Dolmetscherwesen-Dolmetscherzentrale*, Berlín W, Fridrichsstrasse 194-199, zimmer Nr. 445.¹¹¹ Do konce února se živil jen občasnými překlady pro tuto kancelář, od 1. března 1939 do konce července 1939 nastoupil do plného zaměstnání.¹¹² G. Gräfová pracovala jako tajemnice šéfa Zellca – svazu pro buničinu.¹¹³

Ještě v únoru 1939 přišel Novákovi na čs. velvyslanectví výnos MNO, v němž mu byla zamítnuta žádost o propuštění z čs. branné moci s odůvodněním, že je české národnosti. Zároveň obdržel i varování, že tento výnos dostane také Luftfahrtministerium, tedy úřad, kde svoji žádost podával, a tak bude jeho pobyt v Německu podezřelý.¹¹⁴ Navíc někdy v březnu 1939 byla zmiňovaným úřadem žádost skutečně zamítnuta, proto ji podal znovu, a to v době německého tažení do Polska. Novákovu druhou žádost zkoncipovala G. Gräfová, a to jako telegram samotnému Hermannu Göringovi, žádající, aby byl „Hauptmann Anton Nowak“¹¹⁵ okamžitě zařazen do Wehrmachtu, a mohl se tak zúčastnit polského tažení.

Také se mu podařilo přes polský klub navázat styky s polským atašé Bialkem. Ve své výpovědi Novák uvádí, že G. Gräfovou chtěl zpravodajsky využít pro Československo, aniž by však o tom věděla.¹¹⁶

Během února a března vykonal Novák celou řadu cest po Německu i Československu, většina z nich byla pro československý odboj.

¹¹⁰ Tamtéž. Srov. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 185.

¹¹¹ Tamtéž a ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, ustanovka krajského oddělení StB oddělení 2. ref. 43 z 3. května 1951.

¹¹² Tato kancelář byla rozdělena na dvě oddělení. Prvním byla západoberlínská organizačně-tlumočnická ústředna (tzv. Reichsfachschaft), jež se zabývala evidencí tlumočnicků, tlumočnických organizací z celého Německa, měla na starosti státní tlumočnické zkoušky a vydávání tlumočnických průkazů. V druhém oddělení (Übersetzerzentrale) se prováděly překlady dokladů, obchodních či literárních spisů, novin a článků atp. Výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Josef Mašín se měl postarat o to, že žádost přijme referent, jenž buď se situací patřičně obeznámen. Nedokázal s ním však navázat spojení. Tamtéž.

¹¹⁵ Změnu svého jména z „Novák“ na „Nowak“ má zapsanu i ve svém matričním zápise, a to od 12. května 1939. AHMP, f. Sbirka matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3, matriční záznam o narození Ctibora Nováka, s. 158.

¹¹⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

V Praze se nejprve setkal s Mašínem a při své druhé cestě do vlasti zajel do Olomouce, kde se setkal se svojí budoucí manželkou Janou Melcherovou.

Z Mašínova příkazu se také vydal do Hamburku za účelem zajistit spojení s českými lidmi a do Helgolandu „s úkolem zjistiti, co se na Helgolandu děje“.¹¹⁷ Během práce v překladatelské kanceláři se Novákovi povedlo zfalšovat nový křestní list, a díky tomu vykonal všechny výše zmíněné cesty na říšskoněmecký pas, jenž získal jako „Hauptmann Anton Nowak“, veden jako „Flüchtling“, tedy uprchlík.¹¹⁸

V dalších měsících pravidelně zajížděl do Prahy na schůzky s Mašínem, někdy i s jeho manželkou, svou sestrou Zdenou. V květnu 1939 se mu podařilo překročit československo-polské hranice a navázat styk s polskou zpravodajskou službou – jeho úkolem bylo vytvořit v Berlíně síť důvěrníků. Zároveň se Novákovi podařilo dostat přes hranice do Polska čs. občana a poté, během svého zaměstnání, získat seznam německých tlumočnicků v Polsku, z nichž se v některých případech vyklubali němečtí agenti.¹¹⁹ Ctibor Novák vykonal celkově čtyři ilegální cesty do Polska.¹²⁰

Jedním z jeho dalších hlavních úkolů bylo v rámci možností sledování pohybu německých vojenských jednotek, zejména v srpnovém období roku 1939, když už se celkem jasně schylovalo k válce.¹²¹

¹¹⁷ Tamtéž. Zdena Mašínová v roce 1949 uvedla, že její bratr psal z Helgolandu dalšímu členu odbojové skupiny Tří králů, Josefu Balabánovi. To mu po válce potvrdilo spolupráci s čs. odbojem. Výslechový protokol Zdeny Mašínové z 12. dubna 1949. ABS, f. 305, Ústředna Státní bezpečnosti, sg. 305-425-3 a poznámka Zdeny Mašínové o tom, že lístek, jenž pplk. Balabán obdržel, byl nalezen Gestapem v jeho bytě po jeho zatčení. Tamtéž, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹¹⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947 a tamtéž, zpráva krajského vojenského velitelství Hradec Králové z 11. července 1950.

¹¹⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947 a poznámka Zdeny Mašínové o tom, že do Polska „převedl Novák též některé naše hochy“. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹²⁰ V 50. letech Novák uvedl, že jedno překročení československo-polských hranic, střeženou SS, absolvoval v příborníku jídelního vozu. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, prohlášení Ctibora Nováka z 50. let, blíže nedatováno.

¹²¹ Ve své přihlášce do Svazu národní revoluce uvedl, že od června do září 1939 žil v Berlíně v ilegalitě. NA, f. ÚV SPB, Svaz protifašistických bojovníků – Ústřední výbor, Praha, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák, členská

Svoji poslední cestu uskutečnil těsně před napadením Polska, a po cestě zpět se opět setkal s Mašínem, jenž jej instruoval, aby v Berlíně dále setrval a vyčkal, zdali dojde ke kladnému vyřízení jeho žádosti.¹²² Jak sám tvrdí, v prvních dvou zářijových týdnech roku 1939 zmizeli za podezřelých okolností dva z jeho agentů v Berlíně a Hamburku a také ztratil spojení s polským štábem.¹²³ Z toho důvodu se rozhodl vyžádat si od Mašína nové pokyny.

7.2. Bombové útoky z 15. září 1939

Vzhledem k tomu, že se půda v Berlíně začínala stávat horkou, odcestoval 14. září 1939 na základě falešného telegramu¹²⁴ do Prahy, kde na tajném setkání v bytě pplk. Aloise Janotky, dalšího Mašínova spolupracovníka, převzal od Mašína výbušniny.¹²⁵ Následující den se Novák vrátil „na otočku“ zpět do Berlína, kde mezi 19. a 20. hodinou¹²⁶ položil dvě bomby – jednu do budovy polizeipräsidium (policejního prezidia)¹²⁷ na Alexanderplatz a druhou do budovy Luftfahrtministerium (říšského ministerstva letectví) na Lipské třídě.¹²⁸

přihláška Ctibora Nováka do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu v Praze z 1. srpna 1945.

¹²² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

¹²³ ABS, f. B 7-5, Krajská správa MV Olomouc, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka.

¹²⁴ Sestra Zdena bratrovi Borkovi v telegramu nepravdivě oznámila, že jejich matka Emma umírá, čímž bylo jednodušší získat dovolení a propustku. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹²⁵ ABS, f. 305, sg. 305-425-3, výslechový protokol Zdeny Mašínové z 12. dubna 1949 a ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, prohlášení pplk. Karla Préma ze dne 24. července 1947 o činnosti kpt. Ctibora Nováka z let 1938-1939 u okresní prověřovací komise Svazu národní revoluce Jeseník.

¹²⁶ Časové rozmezí odpálení výbuchů Ctibora Novák uvádí poněkud rozdílněji, konkrétně se měly odehrát ve 20, resp. 20:30 hodin. Nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10. Tento čas ve své výpovědi potvrzuje i gen. Studlar. Srov. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, potvrzení o odbojové činnosti Ctibora Nováka v Obraně národa brig. gen. Jana Studlara a jeho ženy Marie Studlarové z 27. června 1947 u okresní prověřovací komise Jeseník Svazu národní revoluce.

¹²⁷ V archivních pramenech je kromě policejního ředitelství – polizeipräsidium – také uváděno policejní ředitelství – polizeidirektion (pozn. aut.).

¹²⁸ Mašín s Novákem plánovali odpálit také italské velvyslanectví, ovšem k opatření si třetí bomby neměl tehdy Josef Mašín dostatek materiálu. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, výslechový protokol Zdeny Mašínové z 12. dubna

Asi půl hodiny po odpálení druhé bomby nasedl Novák na vlak, a ještě ten večer odjel zpět do Prahy.¹²⁹ Sám Novák bombové útoky popsal následovně: „...*Mluvil-li Pepa (Mašín – pozn. aut.) o vyhození LM (Luftfahrtministerium – pozn. aut.) do povětří, měl jistě na mysli demolování budovy ne tedy pouhé demolování její části. Ve skutečnosti tehdy explozi u LM jsem sám ze vzdálenosti asi 200 až 300 metrů z Lipské třídy viděl (první jsem nemohl pozorovat, poněvadž jsem s druhým pekelným strojem určeným pod LM musel značnou rychlostí dosáhnout druhou budovu, která jest v jiné části Berlína a měl jsem na to pouhých 30 minut). Účinek byl následující: zřítla se velká část rohové stěny LM, převalil se kolem jedoucí vůz tramvaje, všechny velké tabule výkladních skříní protější budovy (známý obchodní dům Wertheim) ze všech čtyř poschodí se se značným hlukem a řinkotem rozbily, trosky stěny sesypaly se na jdoucí skupinu vojenských osob, z nichž jeden byl podplukovník letectva, jehož jsem před výbuchem po opuštění místa činu asi 50 metrů od místa potkal, ještě v okamžiku po výbuchu, když jsem se ohlédl, byla ulice plná kamene, rumu, kusů nábytku (skříně a podobně) a v ulicích zavládla nepopsatelná panika. Tytéž a snad ještě horší následky byly u Pol. Dir. (policejního ředitelství – pozn. aut.) na Alexanderplatze před tím, poněvadž místo bylo frekventovanější. Opouštěl jsem Berlín nejbližším vlakem po atentátu a to již byly silné kontroly na Anhaltském nádraží (asi 45–60 minut po explozi druhé), přičemž se mluvílo o stech mrtvých, o anglickém teroristickém činu a různé fantasie. K věci podotýkám, že v německých káznicích jsem se častěji setkával s německými komunisty, zatčenými ve dnech po atentátu a mnozí z nich potvrdili, že byli vyšetřováni pro podezření z jejich provedení nebo účasti, ač s tím neměli nic společného. Kdo zná poměry v německých káznicích, pochopí, že jsem musel úzkostlivě mlčet a nedat na sobě znát, že snad o tom něco vím.*“¹³⁰

1949 a VHA, f. 308, sg. 30-4. „Obrana národa“. Zpráva o činnosti jednotlivců 0-180. *Odbojová činnost, zatčení a věznění pplk. Josefa Mašína*. Vzpomínky Zdeny Mašínové.

¹²⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

¹³⁰ VHA, f. „Obrana národa“, Praha 0-180, sg. 308-28-4, zpráva Ctibora Nováka neznámému generálovi z 2. července 1947.

Kromě samotného Nováka popsal nejpodrobněji Novákovu akci po válce gen. Studlar. Ten se o tom, co se detailně dělo, dozvěděl přímo od Josefa Mašína, jehož zpravil ihned po svém návratu do Prahy sám Ctibor Novák. Dle gen. Studlara byl Novák Mašínem „určen k tomu, aby provedl pumové atentáty na význačné budovy v Berlíně. Svěřené akce svědomitě provedl přesně dle Mašínových pokynů tím, že dne 15. září 1939 sám položil a uvedl v činnost dva pekelné stroje sestrojené společně Mašínem a jím a to k budovám ‚Polizeidirektion‘ v Berlíně a na Alexandrově náměstí a ‚Luftfahrtministerium‘ v Berlíně na Lipské třídě ve 20 a ve 20 ½ hodin.

Výbuchy pekelných strojů byly obě budovy značně zdemolovány a zejména při druhém výbuchu u ‚L.-M.‘ zahynul větší počet německých leteckých důstojníků aj. voj. osob /asi 60/. Akce měla plný úspěch a vzbudila v německých oficiálních kruzích značný rozruch.

Důkaz o provedené akci

Ihned po provedené akci na podzim 1939 dostavil se do mého bytu v Praze XIX. Bůčkova 19 můj přítel a spolupracovník pplk. Mašín zvaný ‚Pobera z Lomu‘ a překypuje radostí, mi za přítomnosti mé manželky oznámil, že [p]řed krátkou dobou provedl jeho švagr Ctibor v Berlíně skvělou akci provedením zdařilých atentátů na budovu ministerstva letectví a policejního ředitelství dle jeho návodu. Podle líčení pplk. Mašína vyvolal výbuch u berlínských Němců pravé zděšení. Pobíhali bezhlavě po ulicích, volajíce: ‚Die Engländer sind da‘ a vrhali se bezhlavě do tunelu podzemní dráhy, při čemž došlo k panice a bylo mnoho zraněných. Po zprávě čekali jsme všichni tři do 1 hodiny v noci u radia na potvrzení zprávy z německých pramenů a skutečně v posledním nočním hlášení Němci z Berlína hlásili, že Angličané provedli v Berlíně hanebný atentát.¹³¹ Po atentátu byl kpt[.] Novák při pokusu o přechod hranic na jihoslovanských hranicích u Spielfeldu zajat německou pohraniční SS-stráží. Po svém návratu ze zahraničí jsem se dověděl, že kpt[.] Novák byl Němci vězněn do konce války...“¹³²

¹³¹ Dle Zdeny Mašínové bylo o akci následujícího dne hlášeno i v londýnském rozhlasu. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, výslechový protokol Zdeny Mašínové z 12. dubna 1949. A sám Ctibor Novák zmiňuje také rozhlas pařížský. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka.

¹³² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, potvrzení o odbojové činnosti Ctibora Nováka v Obraně národa brig. gen. Jana Studlara a jeho ženy Marie Studlarové z 27. června 1947 u okresní prověřovací komise Jeseník Svazu národní revoluce a VHA, f. Kd 72/47, Kárné výbory. Gen. Studlar sepsal v obměněné a stručnější podobě svoji zprávu i o necelý rok dříve, a to 17. července 1946. Zde například popsal Novákův neutěšený poválečný zdravotní stav. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, vyjádření plukovníka dělostřelectva Jana Studlara ze 17. července 1946.

Následující den se Mašín s Novákem i sestrou Zdenou sešli v kavárně Opera u Denisova nádraží¹³³ a Novákovi byl přidělen další úkol.¹³⁴

Jak tvrdí sám Novák ve své výpovědi „předal mi [Mašín - pozn. aut.] *délky vln a tři adresy, 2 do Bělehradu a 1 do Paříže, měl jsem odejet do Bělehradu, obrátiti se na tyto dvě uvedené adresy, z Bělehradu dostati se do Francie a zde předati délky vln na pařížskou adresu. Délky vln měl jsem zapsány ve formě šekových čísel v mém zápisníku*“.¹³⁵

7.3. Chycen na Hranicích

Po přijetí úkolu jel Novák ještě tentýž den přes Brno do Vídně, odtud do Štýrského Hradce a poté do Spielesfeldu.¹³⁶ Zde vystoupil a pěšky se vydal k jugoslávské hranici, kde však byl při snaze o její překročení zatčen.¹³⁷

Sám Ctibor akci vyličil takto: „*Hranice jsem se pokusil překročiti s neznámým Polákem, se kterým jsem se seznámil ve vlaku. Šli jsme z nádraží se Spielesfeldu pěšky k jug. hranici a v domku nedaleko hranic jsme požádali o mléko. Zatím co jsme pili mléko, poslala selka své děti, aby upozornili pohraniční stráž na naši přítomnost.*

Když jsme vyšli z domku, slyšeli jsme volání ‚halt‘, Polák se vrhl na zem, uslyšel jsem střelbu, v tom jsem se i já vrhnul na zem a mezitím jsem viděl, jak Polák přeběhl přes hranice. Hraniční čára byla asi 20 m od domku. Já sám jsem byl zaskočen, spután a odvezen na celnici.

¹³³ Dnes nádraží Praha-Těšnov (pozn. aut.).

¹³⁴ ABS, f. 305, sg. 305-425-3, výslechový protokol Zdeny Mašínové z 12. dubna 1949.

¹³⁵ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947. Zdena Mašínová ve své výpovědi tvrdí, že si Mašín přál, aby Novák odešel přes Slovensko, avšak neuposlechl, a o čtyři roky později při své další výpovědi uvedla, že její bratr Ctibor obdržel od Mašína „*hesla pro přechod hranic do Ruska*“. Skutečnost, že se vydal směrem k jugoslávským hranicím, tak nastala až z důvodu neuposlechnutí Mašínova rozkazu. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi. Srov. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, výslechový protokol Zdeny Mašínové z 12. dubna 1949.

¹³⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

¹³⁷ Dle Karla Préma se Mašín krátce po Novákově zatčení vyjádřil, že „*Borek jest hrdina!*“. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, prohlášení pplk. Karla Préma ze dne 24. července 1947 o činnosti kpt. Ctibora Nováka z let 1938-1939 u okresní prověřovací komise Svazu národní revoluce Jeseník.

To bylo 18. září 1939. Na celnici byla vykonána osobní prohlídka, všechny moje věci vyloženy na stůl, pas mi byl odebrán a jinak nebylo nic závadného nalezeno.

Když jsem se oblékl, mohl jsem si zase své věci ze stolu vzít, dovolil jsem se na záchod, kde jsem zahodil dvě bělehradské a jednu pařížskou adresu. Na to jsem byl eskortován na Gestapo do Štýrského Hradce“.¹³⁸

Na Gestapu se Novák odvolával na svou tlumočnickou pozici v Berlíně a na čekání k přijetí do německé armády. Vyšetřujícím převyprávěl, identifikujíc se jako „Hauptmann Anton Nowak“, vymyšlený příběh o tom, jak byl na cestě do Radkersburgu za svým známým ředitelem Soukupem z Murské Soboty.¹³⁹ Po asi týdenním pobytu ve Štýrském Hradci a řadě výslechů byl Novák převezen do Vídně, zde přenocoval, a poté byl převezen do pražské úřadovny Gestapa v Petschkově paláci v Praze.¹⁴⁰ V „Pečkárně“ byl podle svého tvrzení vězněn až do června 1940.¹⁴¹

¹³⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947. Zdena Mašínová ve své poválečné výpovědi uvedla, že byl její bratr chycen při přestřelce, protože mu došly náboje. Srov. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi. O střelbě se zmiňuje i sám Ctibor, ovšem neuvádí, zdali střelbu opětoval. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka.

¹³⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947. V nástinu svého životopisu Ctibor Novák později uvedl, že byl zatčen jako podezřelý pro vlastnictví fotoaparátu, a tak byl podezřelý ze špionáže. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, životopis Ctibora Nováka, nedatováno, pravděpodobně rok 1951.

¹⁴⁰ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výslechový protokol Ctibora Nováka z 3. března 1947.

¹⁴¹ Tamtéž. V Petschkově paláci byl jen vyslýchán, jeho pražským vězením (i podle svých jiných pozdějších výpovědí) se ve skutečnosti stal Pankrác. Pankrácké vězení uvádí například ve své přihlášce do Svazu osvobozených politických vězňů. NA, f. ÚV SPB, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák. Členská přihláška Ctibora Nováka do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu v Praze z 1. srpna 1945.

8. Věznění 1939-1945

Ctibor Novák byl vězněn prakticky celou válku. Data jeho věznění jsou počítána od 19. září 1939 do 5. května 1945.¹⁴² Po svém krátkém pobytu ve Štýrském Hradci byl 1. října 1939 převezen do Prahy, kde setrval do 1. června roku 1940.¹⁴³ Zbytek svého věznění strávil v třetí říši.

Během svého pražského věznění byl, jak sám uvádí, „*vyslýchán Gestapem za použití těch nejhroznějších jich method*“¹⁴⁴, ale nic neprozradil.¹⁴⁵ Dle poválečné výpovědi Josefa Chalupského, tlumočnicka Gestapa, Novák „*...byl při výslechu ztlučen Fleischerem spolu s Herschelmannem. Důvěřoval mně a ukázal mi jednou, jaké má na těle modřiny. Novák mluvil plynně německy a později nechal Fleischer zatknout i jeho matku při jedné návštěvě v Praze, propustil ji však zase za několik dní. Sestra kapitána Nováka byla manželkou plukovníka Josefa Mašína. To však tehdy Novák neprozradil. Novákovi se kladlo za vinu, že na popud československého generálního štábu se hlásil o německé státní občanství a po převzetí do německé armády, aby mohl vyzvídati...Jmenoval tehdy nějaké jméno štábního kapitána, který sice existoval, ale nikdy nebyl vypátrán... Jinak se Novák k ničemu nepřiznal a byl později předán do Berlína k lidovému soudu.*“¹⁴⁶

¹⁴² V období od 15. března 1939 do 18. září 1939 je veden jako příslušník čs. domácího ilegálního hnutí, od 19. září 1939 do 5. května 1945 jako československý politický vězeň. VHA, f. Ps 127/47, Nejvyšší vojenský soud, Osvědčení Ctibora Nováka o účasti na národním odboji za osvobození podle §8 zákona č. 255/1946 Sb. ze 17. února 1948 a Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

¹⁴³ NA f. ÚV SPB, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák. Členská přihláška Ctibora Nováka do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu v Praze z 1. srpna 1945.

¹⁴⁴ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka. V dotazníku o protiněmeckém odboji Novák uvedl, že osoby, které jej bily a týraly byli kriminální inspektor Fleischer a kriminální inspektor Herschelman, a metody, které zmiňovaní užívali, byly: „*...surový způsob vyšetřování bitím do bezvědomí, pícháním jehel za neht[y.] vězněním bez oděvu ve sklepech v poutech atd. atd. zabavení předmětů vyšší ceny, ztráta všech dokladů atd. atd.*“. Státní okresní archiv Jeseník (dále jen SOKA Jeseník), f. ONV Jeseník, inv. č. 80, poř. č. 13, dotazník o činnosti osob odsouzených pro protiněmeckou politickou činnost z roku 1945.

¹⁴⁵ Krátce po jeho zatčení mu navíc skutečně došlo předvolání k nastoupení vojenské služby do německé armády. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi Ctibora Nováka z 25. února 1954. Tuto skutečnost potvrdila i jeho sestra Zdena. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹⁴⁶ Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*, s. 197-198.

Zároveň se mu podařilo informovat svého švagra Mašína, jenž mu tajně doručil pokyny, jak má vypovídat.¹⁴⁷ Jak po válce vypověděla Zdena Mašínová: „...za těchto okolností jsme se stýkali i nadále a udržovali též tajné spojení se zatčeným bratrem, který nám podával zprávy o výsledcích svých. Činil tak pomocí moče, prázdné listy jsme doma vyvolávali. Nepopsaný /zdánlivě/ papír byl vždy zprávou pro nás. Dlouho jsme měli v provozu kufr s dvojitým dnem, který konal neocenitelné služby o kterém Fr. Mich s humorem říkával: ‚Kufr z doby kamenné‘. Divili jsme se, že nikdo na tento starý trik nepřišel. Tento provoz byl možný v době, kdy byl bratr na Pankráci v samovazbě. Vyjímání zpráv a obsahu bylo vždy dílem okamžiku a velkým nebezpečím pro Borka. Později pokračovala společně s námi v tomto spojení i naše matka pí. Nováková“.¹⁴⁸

Po osmi měsících věznění byl 1. června 1940 převezen do vyšetřovací vazby v Berlíně-Tegel.¹⁴⁹ Kvůli falešnému telegramu byla v rámci vyšetřování zatčena i jeho matka Emma, nicméně spojení s čs. odbojem se nepodařilo zjistit, a tak byla propuštěna.¹⁵⁰

Během jeho berlínského věznění se mu podařilo informovat dopisem psaným močí Mašína o tom, že spolu s ním „seděli“ také sestřelení letci RAF.

Díky Mašínově aktivitě byl o této skutečnosti vyrozuměn Londýn, jehož představitelům se podařilo zajistit přesunutí oněch vězňů do zajateckého tábora, z něhož byli Rudou armádou osvobozeni, a ještě před koncem války posláni do Anglie.¹⁵¹ Jak dále vzpomínala Zdena Mašínová: „Z Berlína nám psal potom Borek močí, že se ve vězení Tegel sešel s dvěma kamarády letci, kteří byli sestřeleni po svržení bomb na Berlín v Holandsku. Byla tam čtyřčlenná posádka, všichni vyskočili padákem.“

¹⁴⁷ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, životopis Ctibora Nováka, nedatováno, pravděpodobně rok 1951.

¹⁴⁸ ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹⁴⁹ NA, f. ÚV SPB, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák. Členská přihláška Ctibora Nováka do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu v Praze z 1. srpna 1945.

¹⁵⁰ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka. Emma Nováková na Gestapu vypověděla, že telegram zaslala osobně, aby tak přerušila synovy styky s G. Gráfovou. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 182.

¹⁵¹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, životopis Ctibora Nováka, nedatováno, pravděpodobně rok 1951.

Pamatuji se na jméno Procházka a Kotík. jeden z posádky se zastřelil raketovou pistolí, když se blížily německé stráže, Slovák byl předán slovenským úřadům a dva zbylí posláni do Berlína. Tam hodně zkusili a Borek jim ponechával sousto ze svého. O tom se Mašín dozvěděl vyvoláním legálního dopisu a Borek jej prosil, aby v depeších žádal naše zahraničí o pomoc pro tyto letce, jakožto členy anglické R. A. F. ¹⁵² Kapitán Procházka dokonce Ctiboru Novákovi po válce ještě poděkoval.¹⁵³

V polovině roku 1941 byl Novák říšským válečným soudem v hlavním přelíčení konaném 8. a 9. července 1941 odsouzen 9. července 1941 za zemězradu k šesti letům káznice a šesti letům ztráty cti¹⁵⁴. Od 5. září 1941 byl vězněn ve věznici Moabit a šest dní poté, 11. září 1941 poslán do káznice v Brandenburgu an der Havel, ležících necelých 50 km západně od Postupimi. Zde setrval do prosince téhož roku, a 16. 12. 1941 byl převezen do káznice Hameln u Hannoveru.¹⁵⁵

Sám Novák ve výslechovém protokolu přiznal, že v káznici Hameln souhlasil se spoluprací s nacistickou výzvědnou službou, kterou však chtěl přijmout jen pod podmínkou působení jako tajný agent v Anglii. Z jakého důvodu k prohloubení spolupráce nedošlo, není jasné. Novák v onom protokolu jako pravděpodobnou teorii uvedl svůj pokus o útěk z věznice, jenž se odehrál jen krátce po obdržení nabídky ke spolupraci.¹⁵⁶

¹⁵² ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zaslaný neznámému adresátovi.

¹⁵³ „Nyní se vrátil kpt. Procházka z Londýna bratrovi děkuje za své vysvobození a vypráví, kterak ihned po návratu do Berlína byl tázán, zná-li Mašina“. Tamtéž

¹⁵⁴ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, opis rozsudku říšského válečného soudu z 22. září 1947. Srov. NA, f. ÚV SPB, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák, členská přihláška Ctibora Nováka do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu v Praze z 1. srpna 1945.

¹⁵⁵ ITS Digital Archive Bad Arolsen, f. 1.2.2.1., Listenmaterial Gruppe PP/Zuchthaus Hameln, č. 11337635 a Listenmaterial Gruppe PP, č. 11302673 a č. 11381242. Srov. VHA, f. Kd 72/47, žádost Ctibora Nováka o vydání osvědčení podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb., vložka G.

¹⁵⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi Ctibora Nováka z 25. února 1954.

K útěku z hamelnské káznice Novákovi na dálku pomáhaly i sestra s matkou. Jejich spolupráce spočívala v tom, že „...bratrovi jsme po částech posílaly s matkou potřebný oděv k útěku, peníze atd. na chorv. dělníka Franji Bažulje, který pracoval v plynárně v Hamelnu a tajně Novákovi věci dodával. Zásilky byly posílány s velkými obtížemi střídavě a po částech z Kolína, Nymburka, Prahy atd[.] aby se v případě vyzrazení nepřišlo na původce“.¹⁵⁷

Jeho matka Emma jej také v Hamelnu osobně navštívila, a dokonce ji v noci při nutném přespání zastihl nálet anglických letadel.¹⁵⁸

Z káznice se mu nakonec útek nezdařil, a tak byl v dubnu 1944 naposledy přemístěn, jeho posledním vězením se stala káznice Siegburg u Kolína nad Rýnem. Jak sám Novák později uvedl, až do vánoc 1944 byl v trestním táboře Zellwolle, kde se nakazil skvrnitým tyfem, na který již tehdy zemřelo 800 z tehdejších 2 000 vězňů.¹⁵⁹

V únoru roku 1944 také zaslal z Hamelnu domů jeden z jeho motáků, psaných močí, dosvědčujících špatnou potravinovou situaci v táboře. Stálo v něm:

„Milá maminko, Máňo a děti!

Přijměte mé srdečné díky za Vaši zásilku, která v tyto dny došla a kterou kousek po kousku dostávám, jelikož to najednou nejde přenášet. Vaše pozornost mne těší dvojnásobek, jelikož je novým důkazem, že vy všichni na mne myslíte. Jen je mi líto, že takové drahé věci mne posíláte, jako ty cigarety, mne stačí laciný tabák, nebo laciné druhy cigaret, i laciná cigára. Píši Vám hned jak jsem slíbil – po dojití zásilky, ač ještě vše nemám. Prosím Vás – budete-li mi ještě něco posílat, napište mi také vždy ve zvláštním dopise přesný seznam všech poslaných věcí, abych měl kontrolu. A nedělejte si se mnou žádné výdaje. Jsem vděčný velmi za vše. Hlavně mi pomůže tuk (špek atd.), cukr, med, marmeláda (povidla), škvarky, cibule atd. Nic drahého a vše jen to, co Vám lehko k opatření, z Vašeho hospodářství, jak jsem už dříve psal. Prosím Vás, mrzelo by mne, kdybyste měli se mnou mnoho vydání, obracel jsem se k Vám jen v největší nouzi a z hladu. Maminka mi psala, jak těžko vše shání a že nemají. Pro Vás, v hospodářství nebudou snad takové potíže. Budu Vám vděčen, když proto pro mne budete moci něco v tom ohledu udělat. Víte, že jinak nikoho nemám, kdo by pomohl.

¹⁵⁷ ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹⁵⁸ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 46.

¹⁵⁹ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka.

Jak vidíte, trvalo to téměř 5 týdnů, než jsem to dostal. Proto snad bude lépe, posílat vždy jako poštovní balík a expres, aby to šlo rychleji.

Je přitom také nutno dbát přesné adresy, tj. hlavně v adrese vlevo od místa určení nakreslit ten kruh a do toho číslo 22, tedy: ②② , aby to necestovalo Bůh ví kde. Adresu příkládám na lístku, a prosím Mařenku i děti, aby mi hodně psaly, nejlépe v balíku, poněvadž dopisy jsou otvírány, ještě než je adresát dostane.

9.II. 1944

Dnes pokračuji, dostal jsem postupně už všechno, tj. špek, cukr, hrách, cibuli, ~~sůl~~ pečivo, kávu a 20 cigaret. Ještě jednou srdečné díky. Jak píše maminka, postačí na příště a budu vděčný za to, co můžete bez velkých obětí postrádat. Hlavně špek, škvarky, cukr, cibuli apod. A z kouření vždy jen laciné věci. a nezkazitelné pečivo.

Vzpomínám na Vás na všechny s vděčností, po dlouhé době jsem si opět pěkně pochutnal na Vašem domácím špeku atd. Bůh dá, že tu nouze už brzy skončí a že Vám vše budu moci oplatit. Doufejme, že to už dlouho trvat nebude. Těším se na Vaše a Mařenky zprávy.

Srdečně Vás zdravím a vzpomínám

v modlitbách

Pošlete mi prosím Vaši společnou s dětmi fotografii.

Váš Borek¹⁶⁰

O pár měsíců později, již během věznění v Siegburgu, zaslal domů další moták psaný močí, potvrzující dostatek potravy jako nejdůležitější starost a zároveň vyjadřující vděk za zasláné balíčky:

18. 6. 1944

Drazí přátelé!

Mnoho srdečných pozdravů, vzpomínek a díky za vše dobré a krásné. Uplynulý týden došla zásilka jak Jindrovi tak Dekanovi a postupně z toho všeho dostávám. I dopisy se seznamy a se všemi -enkami jsem dostal. Díky Vám tisícově ještě jednou. Ani nevíte jak Jste mi tím pomohli. Nejen že pomozeno od hladu, ale citům se zdravější, posílen zbaven té hrozná sklíčenosti. Dík za ty výborné pochoutky vánočku, perník a vše!! Jen med jsem dosud nedostal.

V Jindrově zásilce nebylo nic zkaženo, šla rychle, ale v Dekanově byl makovec plesnivý a úplně zkažen, perník mi zatím nedali, nevím zda bude dobrý. Chléb byl jen místy chycen plísní.

¹⁶⁰ Moták Ctibora Nováka z káznice Hameln z února 1944. Archiv Zdeny Giacintové.

Zajímavé, že jemu balík šel tak dlouho a došel 2 později než Jindrovi. Na Dekana už nic neposílejte. On je trochu popleta, neumí číst ani psát – aspoň latince nerozumí – a je s ním těžká domluva. Divné, že všechny škatulky mi dává otevřené, chleba rozkrájený apod. Říkal že nic nechce z toho, mouku, hrách, kroupy atd. si vezme, ale dá prý mi to za chleba. Ale je to s ním potíž, je také popleta a bojácný. Jindra v tom má praxi a je daleko šikovnější.

Jindra mi dosud dal násl. cigarety, sirky, tužky, vánočku, cukr, marcipán, paštiku v medovém kelímku, sádlo, vločky, nudle. Dekan: nůž, aspirin, Priovit, foto, papíry a obál., tužku, násadku, 1 pero, 2 kulaté makovce, 2 krajíce chleba, jíšku do polívky v medovém kelímku. Na med jsem se v obou dosud marně těšil. Zásilka do sanatoria dosud nedošla, ale čeká jí -ník tento týden. Až budete Jindrovi zase pro mne něco posílat, nepište už na moje věci to jméno, poněvadž jiný nemocný našel papírek s tvým jménem a mohlo by to prasknout. Já jsem Leopold a to pište, nezapomeňte, a aby se to dalo vymazat. V balíkách ani slůvko napsané česky (na zboží), nanejvýš v dopisech.

Jediný Čech v oddělení a proto nebezpečné. V dopisech Jindrovi možno psát.

MUC Bohužel nevím, kdy Kodl v Dr. byl a s tím Hr. se nesejdu, zůstal na starém místě. Ale nemysli na to. Doufám jako ty.

Píšu před prací, 1/2 hod. času, proto krátce. Balíčky na sanatorium jsou nejjistější, bez obtíží jen ta nevýhoda že nemohu být příliš velké, stále jsou trpěny 1-2 kg. Jeden Čech z Náchoda dostal v tom celý bochánek (až 1 kg) chleba, rozkrájený na krajíčky namočené (připražené) v sádle. Je to dobré trochu se krajíc ohřeje a znamenitě chutná a je sytý. Ale i bochánek chleba poslaný celý je dobrý. Jsou-li potíže s -enkami pro Vás, můžete poslat na Jindrův částěji i chleba i třeba do sanatoria (1x měsíčně) ale tam hlavně něco na chleba a kuřivo (sádlo, med apod., cukr, pečivo). [Nečitelné] váhu a tak vypravit (napsat ‚genehmigte Toil.gegen[nečitelné]‘) jako dříve. Seženete-li bez obětí -enky, budu za ně též vděčen.

Poslaný chleba je výborný, sice tvrdý, a krajíčky opékané na ohni změknou a pomazaný sádlem, solí a česnekem znamenité a výživné. Špek znamenitý a vůbec vše. Mám teď svátky!

Ještě jednou díky Vám tisíceré za vše!

Spěchám, příště více. Píši hned jak dojde balík do sanat. do té doby budu mít vše od Dekana i Jindry.

Jindra prý psal paní Kemanové. Došlo to?

Líbá Vás

Polda¹⁶¹

¹⁶¹ Moták Ctibora Nováka z 18. 6. 1944 z káznice Siegburg. Archiv Zdeny Giacintové.

V Siegburgu byl vězněn do 15. dubna 1945, kdy jej vysvobodila americká armáda.¹⁶² Poté zde byl Američany nadále držen více jak měsíc, a 20. května 1945 se vrátil zpět do vlasti.¹⁶³

Ctibor Novák byl celkově vězněn více jak pět a půl roku. O útěk z německých káznic se celkově pokusil třikrát. Ani jeden pokus mu nevyšel, takže jej nakonec osvobodili až Američané.¹⁶⁴ Domů se vrátil po konci druhé světové války v Evropě v květnu 1945 s velmi podlomeným zdravím.

V části zprávy neznámému adresátovi Ctibor Novák uvedl, že měl „*vodnatelnost, těžkou neurosu a již přes rok otevřenou hnisavou ránu na noze*“.¹⁶⁵ Ve své stížnosti z prosince 1947 popsal svoji hnisavou ránu jako následek krutého zacházení německých dozorců s vězni, jelikož v době, kdy již následkem podvýživy dostal vodnatelnost, jej dozorce udeřil pařbou do nohy poté, co nestačil únavou a vysílením při pochodu, z čehož mu vznikla několik let hnisající a nehojící se přes jeden centimetr hluboká rána na noze.¹⁶⁶ Dojem, jaký Ctibor Novák po válce zanechal, popsal i (tehdejší) plukovník Studlar: „*Při prvním setkání jsem měl dojem, že jde o člověka s podlomeným zdravím /měl oteklé nohy a ruce se mu chvěly/. Byl krajně rozrušen a trpěl utkvělou myšlenkou, že je pronásledován*“.¹⁶⁷

Na základě poválečného zdravotního stavu Ctibora Nováka se tedy může zdát, že jej nacistické věznění zlomilo a fyzicky oslabilo. Během svého věznění se však setkal s řadou Čechoslováků, kteří po válce vypověděli o jeho ušlechtilém chování. Tato svědectví tvoří cenný pramen, dokládající Novákovu povahu a popisující jej jako obětavého spoluvězně, jenž slabším i v době nouze a psychického úpadku nezištně pomáhal.

¹⁶² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, životopis Ctibora Nováka, nedatováno, pravděpodobně rok 1951 a ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi se Ctiborem Novákem z 25. února 1954.

¹⁶³ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi se Ctiborem Novákem z 25. února 1954.

¹⁶⁴ Tamtéž. Kvůli jeho pokusům o útěk byly Zdena Mašínová s Emmou Novákovou vyšetřováni, a po jeho třetím pokusu jim znovu hrozilo zatčení. Toto zatčení však zhatil příchod americké armády do Bonnu. ABS, f. 305, sg. 305-425-3, popis Zdeny Mašínové odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

¹⁶⁵ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nedatovaná strana z neúplného popisu odbojové činnosti Ctibora Nováka.

¹⁶⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, stížnost Ctibora Nováka nejmenovanému plukovníkovi z 10. prosince 1947.

¹⁶⁷ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, vyjádření plk. dělostřelectva Jana Studlara ze 17. července 1946.

Karel Záruba, jenž byl s Ctiborem Novákem vězněn od roku 1942 do roku 1944 v káznici Hameln, popsal Novákovo chování tak, „že nemohu jiného říci, chování jeho bylo bezvadné, takové jako se na Čecha patřilo a se spoluvězni měl přátelský poměr“.¹⁶⁸

Karel Němec, Novákův bývalý spoluvězeň ze Siegburgu, v roce 1947 vypověděl: „*Prohlašuji tímto, že kpt. Novák, Ctibor, pol. vězeň v bývalém koncent. táboře v Siegburgu – Rheinische Zellwolle, choval se vždy jako Čech a hoden své hodnosti důstojníka. Přesto, že byl SSmany pronásledován jako český důstojník a dáván na nejhorší práce, pomáhal organisovat a zprostředkovával spojení s domovem, takže nám byly posílány z domova balíčky. Za to byl několikrát potrestán korekcí. Nabádal nás k opatrnosti a sám nejvíce organisoval. Když byly chvíle nejhorší, povzbuzoval, abychom neklesali na mysli, neb den zúčtování se blíží každou hodinou. To co píší, je jen nepatrný zlomek toho všeho co udělal. Kdybych měl napsat vše, tak bych potřeboval ne ten kousek papíru, ale několik archů.*

S národním pozdravem: Dvouletce zdar!“¹⁶⁹

Vladimír Kozák, hoteliér z Brna, byl s Novákem vězněn v káznici Hameln, a v červenci 1947 uvedl: „*Podle svého vědomí a svědomí mohu místopřísežně prohlásiti že bratr:*

kpt. Ctibor Novák, nar. 25. října 1902 v Praze se choval v době našeho společného věznění v káznici v Hameln jak se od řádného Čecha a politického vězně očekávalo. Jedná se tedy o dobu asi od března 1942 do 16. srpna 1942. Nejsem si vědom, že by se v době našeho společného uvěznění dopustil něčeho, co by mohlo poškoditi jeho národní spolehlivost.“¹⁷⁰

I již zmiňovaný štábní kapitán Zdeněk Procházka, jeden z Novákem zachráněných letců, potvrdil výše popsaná svědectví, když okresnímu sekretariátu Svazu národní revoluce v Jeseníku sdělil: „*Ke svému podpisu na místopřísežném prohlášení kpt[.] Ctibora Nováka v Jeseníku, Jiráskova 100, uvádím:*

S kpt[.] Ctiborem Novákem jsem se setkal v l. 1940 a 1941 ve vojenské věznici v Berlíně, kam jsem se dostal jako sestřelený a zajatý čs. letec z Anglie.

Ježto mně i celé posádce letounu uvězněné tamtéž hrozilo nebezpečí brzkého popravení, bylo třeba odeslat zprávu o našem osudu do Anglie.

¹⁶⁸ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, opis prohlášení Karla Záruby ze 7. července 1947

¹⁶⁹ Tamtéž, opis prohlášení Karla Němce z 3. července 1947

¹⁷⁰ Tamtéž, opis prohlášení Vladimíra Kozáka ze 7. července 1947.

Když se mně podařilo toto sdělit kpt. Novákovi, převzal on s velkým nebezpečím napsanou zprávu a odeslal ji do Prahy, odkud byla předána do Anglie /pplk. Mašínem/.

Kpt. Novák nás několikrát varoval o připravovaných nástrahách Němců proti nám.

Ježto mně Němci z nenávisti dávali méně jídla než ostatním vězňům kpt. Novák, aby nebylo ohroženo moje zdraví, mně několikrát propašoval chléb ze svého přídělů a zařídil, abych dostal léky, jako náhražku za jídlo.

Kpt. Novák za žádných okolností neustal pracovat proti Němcům a pomáhat a spolupracovat s ostatními uvězněnými.

Všechno to konal za největšího nebezpečí pro sebe, s největší obětavostí a bezvýhradností.

*Choval se vždy nanejvýš statečně, důstojně a obětavě, jako vzor kamaráda, vojáka a vlastence.*¹⁷¹

A vzpomínka Gustava Hanskuta, Novákova vězně ze Siegburgu, jenom dokládá Novákovo ušlechtilé chování: „*Prohlašuji tímto místopřísežně, že kpt. Ctibor Novák byl mým spoluvězněm v bývalém táboře káznice Siegburg, u Kolína nad Rýnem. Choval se vždy jako dobrý Čech své důstojnické hodnosti hodien. Jmenovaný byl několikrát arestován, pro organizování útěku a zprostředkování spojení s domovem čímž nám všem velmi pomohl vydržet nejhorší dobu vězení poslední dobu. Za pomoci Rusky Olgy Praskovny ze Stalingradu jsme připravovali útěk, který nám zmařila vypuknuvší epidemie tyfu, kterým jsme všichni onemocněli. Jednal vždy kamarádsky a byl vždy ochoten každému z Čechů pomoci jak radou tak skutkem i když hrozilo potrestání. Jmenovaný byl politický vězeň neb v jmenovaném táboře mezi Čechy jiných jak politických vězňů nebylo.*

Gustav Hanskut, Teplice-Trnovany

*Komenského č. 11*¹⁷²

¹⁷¹ Tamtéž, opis prohlášení škpt. let. Zdeňka Procházky ze 7. července 1947.

¹⁷² NA, f. ÚV SPB, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák, prohlášení Gustava Hanskuta z 26. července 1947 a VHA, f. Kd 72/47.

9. Návrat do Československa

Podlomené zdraví nebylo pro navrátilivšího se Ctibora Nováka ani zdaleka tím jediným problémem, jemuž musel v poválečném Československu čelit. Druhá polovina 40. let je totiž v jeho životě vyplněna mj. několika kontroverzemi a nejasnostmi. Ať už to byl sňatek s Janou Melcherovou a možná změna její národnosti z německé na českou či nařízení k popravě bratrů Hauků, jednalo se o činy, jimiž si po válce znepřátelil řadu osob, mj. i svou matku Emmu a sestru Zdenu.

Sám byl také vyšetřován např. pro údajnou spolupráci s nacistickými orgány či změnu svého jména i národnosti z české na německou; tato činnost byla navíc doložitelná i jeho vlastní snahou vypovídat a „přiznáním“ se ke spolupráci. Novákova obhajoba, že pracoval pro československou věc, byla ztížena skutečností, že se řada jeho spolupracovníků (včetně Josefa Mašína) nedožila konce války a nemohla tak podat svědectví. Na druhou stranu se také stal členem několika organizací, v nichž byla jeho činnost popsána velmi kladně.

Několik let také nepracoval, neschopnost pracovat byla způsobena špatným zdravotním stavem, kvůli čemuž byl odeslán na řadu zdravotních dovolených.

9.1. Jana Melcherová

Jana Melcherová, budoucí žena Ctibora Nováka, se narodila 7. prosince 1917 ve Štýrském Hradci.¹⁷³ Vychodila čtyři třídy české měšťanské školy na Podkarpatské Rusi a Vesnu¹⁷⁴ v Brně.¹⁷⁵ Její matkou byla Marta Melcherová, rozená Hudečková, a nevlastním otcem Gustav Melcher, vrchní četnický strážmistr, působící na Podkarpatské Rusi v Mukačevě.¹⁷⁶

K tomu, kdy se Jana Melcherová seznámila s Ctiborem Novákem, jestli byla Češkou či Němkou a také k otázce, byl-li její syn Richard skutečně Novákovým biologickým synem, se dochovala řada přímých archivních pramenů. Ty však musí být hodnoceny s určitým odstupem.

¹⁷³ ABS, f. H, arch. č. H-699, zpráva o protistátní činnosti brí Mašínu a Milana Paumera a přehled jejich styků na území ČSSR z 26. března 1964.

¹⁷⁴ Střední školu zdravotních a sociálních služeb v Brně (pozn. aut.).

¹⁷⁵ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, žádost Jany Melcherové o místo pomocné kancelářské síly z 26. června 1945.

¹⁷⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, protokol s Janou Novákovou z 5. března 1947 a ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, zpráva Jany Melcherové národnostnímu odboru OSK Frývaldov z 12. června 1945.

Jana Melcherová (a koneckonců několikrát i sám Ctibor Novák) podala v druhé polovině 40. let několik svědectví, v nichž své národnostní a rodinné poměry vyjasňuje. Obsah těchto výpovědí však do určité míry popírají archivní prameny jiné, hlavně otázku národnosti Melcherové, a zejména fakt, že její vlastní pozdější výpověď z 50. let řadu skutečností z předchozí doby popírá. Dalším důležitým faktorem, snižující věrohodnost její výpovědi, je prostá skutečnost, že některé dokumenty, prokazující její češství, jí vydal sám kpt. Ctibor Novák.

Ve své zprávě národnostnímu odboru OSK Frývaldov z června 1945 Jana uvedla, že celý život navštěvovala pouze české a ruské školy a že na Podkarpatské Rusi žila se svou matkou až do roku 1939.¹⁷⁷ I když byl její otec Němec, její matka Marta, původem Češka, ji česky vychovala a Jana také vyrostla v české rodině.¹⁷⁸

Poté, co začala maďarská armáda zabírat území Podkarpatské Rusi, Marta s Janou odešly, a Jana se na krátko dobu usadila v Michalovcích. Po vzniku samostatného Slovenského štátu 14. března 1939 se Jana odstěhovala do Frývaldova.

Ve své červnové výpovědi uvedla, že se s Ctiborem Novákem seznámila o rok dříve, tedy v roce 1938. Sama tuto událost popsala takto: „*V Mukačevě jsme se seznámili v r. 1938 v kavárně Hvězda. Seděla jsem v důst. společnosti u stolu a kpt. Novák si k nám přisedl. Domluvili jsme se, že se zase uvidíme a v prvním čase jsme to přenechávali náhodě. Žádná pravidelná korespondence nebyla domluvena*“.¹⁷⁹

Asi měsíc po svém seznámení se znovu viděli jeden den v Košicích, kde byla Jana ubytována v hotelu Evropa. K další schůzce došlo v Olomouci březnu 1939, ještě během svého odjezdu ze Slovenska se s Novákem setkala, ten ji pak doprovodil do Frývaldova. Po cestě Novák Janu zaukoloval zasíláním zpráv o pohybu vojenských jednotek, stavu vojska a politické náladě obyvatelstva. Ve Frývaldově začala bez práce žít u rodičů.

¹⁷⁷ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, zpráva Jany Melcherové národnostnímu odboru OSK Frývaldov z 12. června 1945, tamtéž, dochovaná strana výpovědi Marty Melcherové z 18. června 1945.

¹⁷⁸ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, dochovaná strana výpovědi Marty Melcherové z 18. června 1945, tamtéž, zpráva Jany Melcherové národnostnímu odboru OSK Frývaldov z 12. června 1945.

¹⁷⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, protokol o výpovědi s Janou Novákovou z 5. března 1947.

Svůj vztah, jež tehdy označila pouze za přátelský, udržovala pomocí korespondence, a to na Novákovu pražskou adresu. K dalšímu osobnímu setkání došlo až ve Berlíně-Tegelu, kde byl Novák vězněn. Tato skutečnost byla zapříčiněna také tím, že sama Jana byla od roku 1940 totálně nasazena v továrně na letadla u firmy Heinkel. V roce 1943 se jí podařilo dostat zpět do Protektorátu, v Praze začala pracovat v Českomoravských strojárnách, a to až do března 1945, kdy byla továrna vybombardována. Poté odjela za svou evakuovanou matkou do Králík a od května 1945 spolu začaly opět žít ve Frývaldově. Její syn Richard byl nejdříve v jeslích v Magdeburku-Wernige Rode nedaleko Hamelnu, poté jej Jana převezla ke své matce do Frývaldova.¹⁸⁰

Jak sama tvrdí, od svého příjezdu do Frývaldova byla vedena jako „Reichsdeutsche“¹⁸¹ a při svém pražském pobytu pobírala německé potravinové lístky.¹⁸² Do roku 1942 lístky pobírala na jméno svého otce, jenž byl Němec, ovšem její rodiče se v roce 1942¹⁸³ rozvedli. K německé národnosti se nikde nehlásila, udávala pouze svou říšskoněmeckou příslušnost.¹⁸⁴

Během Ctiborova věznění v Berlíně-Tegelu se Janě Melcherové podařilo svého budoucího muže navštívit celkem dvakrát. Obě návštěvy byly umožněny díky benevolenci dozorce Meyka a trvaly 10-15 minut. Poslední, a nejdůležitější návštěva, se, dle Jany Melcherové, odehrála na konci roku 1941. Zmiňovaný dozorce Meyke Janu vyrozuměl o Novákově přesunu do káznice v Hamelnu, kde měl známého – dozorce Schmidta. I ten měl mezi Janou a Ctiborem usnadnit rozmluvu. Jak vypověděla sama Jana Melcherová: „Přišla jsem ke Schmidtovi do věznice a tento mi řekl, že můj manžel bude odpoledne na práci u něj v domě a že mám asi ve 2 hodiny k němu přijít. Dostavila jsem se k němu, kde nás nechal o samotě asi 2 hodiny v nějaké komůrce. Při rozmluvě vyprávěl mi o své rodině a o svém spojení se svým švagrem avšak nikterak jsem se nezavázala, že s nimi vejdu ve styk. Během tohoto setkání došlo k intimnímu styku mezi mnou a mým nynějším manželem“.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Dle své výpovědi byla jako říšská Němka vedena proti své vůli a bez jejího vědomí. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, zpráva Jany Melcherové národnostnímu odboru OSK Frývaldov z 12. června 1945.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž. Srov. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, dochovaná strana výpovědi Marty Melcherové z 18. června 1945.

¹⁸⁴ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, zpráva Jany Melcherové národnostnímu odboru OSK Frývaldov z 12. června 1945.

¹⁸⁵ Tamtéž.

Tato výpověď je klíčová, jelikož měla vysvětlit skutečnost, že biologickým otcem jejího syna je právě Ctibor Novák. Tvrzení však časově úplně nesedí, protože její syn, Richard Hänichen, se narodil až 30. října 1942.¹⁸⁶ Jana Melcherová by tak Ctibora Nováka musela navštívit nejdříve na konci ledna roku 1942.

Druhým potencionálním otcem malého Richarda byl Němec Alfred Hänichen.¹⁸⁷ Toho potkala Jana Melcherová v továrně Heinkel během svého totálního nasazení. Po řadě prohlídek německou tajnou policií jej neúspěšně požádala, aby Janě potvrdil, že je jeho manželkou.¹⁸⁸ Podruhé jej požádala v rámci snahy o zahlazení stop při odchodu z Berlína o potvrzení německé příslušnosti při svém pobytu v Praze, a tentokrát úspěšně. Dostala tak novou legitimaci na jméno „Johanna Hänisch“.¹⁸⁹ Zároveň dodala, že se od té doby s Alfredem nikdy neviděla a nikdy s ním již nemluvila.¹⁹⁰

K dalšímu setkání Ctibora a Jany došlo až v červenci 1945 při Janině návštěvě „národnostního odboru“.¹⁹¹ Po přivítání a sdělení si zážitků se domluvili, že u něj bude zaměstnána, a začali se stýkat pravidelně. Jejich vztah vyvrcholil 10. března 1946, kdy podle pravoslavného ritu uzavřeli v Řimicích u Litovele sňatek.¹⁹²

Výpověď Ctibora Nováka z května 1948 do značné míry kopíruje výše zmíněné skutečnosti, jež ve svých výpovědích uvedla Jana Melcherová. I on vypověděl, že se s Janou setkal poprvé v roce 1938, kdy byl na pobytu v Mukačevě a ze soukromých důvodů zajel k rumunské hranici.¹⁹³ Dále potvrdil i pravidelné setkávání až do svého zatčení v září 1939 i Janiny návštěvy ve věznicích Tegelu a Hamelnu.¹⁹⁴

¹⁸⁶ Rodný list Vladimíra Nováka z 15. května 1974. Archiv Richarda Hänichena.

¹⁸⁷ Jeho příjmení se v archivních pramenech objevuje v obměněných podobách, nejčastěji jako „Hänisch“, „Hänichen“ a „Henichen“ (pozn. aut.).

¹⁸⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, protokol s Janou Novákovou z 5. března 1947. Že důvodem změny národnosti byl čím dál větší strach z Gestapa a že tak učinila na základě falešných dokladů pod falešným jménem, uvedla i v listopadu 1945. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, odpověď Jany Melcherové okresní správní komisi Frývaldov z 29. listopadu 1945.

¹⁸⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, protokol s Janou Novákovou z 5. března 1947.

¹⁹⁰ Tamtéž. Srov. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, výpověď Jany Novákové z 23. března 1954.

¹⁹¹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi Ctibora Nováka z 25. února 1954.

¹⁹² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, protokol o výpovědi Ctibora Nováka z 12. května 1948.

¹⁹³ Jako název kavárny, v níž se měl s Janou poprvé setkat, však uvedl „Čelak“. Tamtéž.

¹⁹⁴ Dle Nováka měla Jana Melcherová dokonce do zahraničí uprchnout s ním. Tamtéž

Na konci své výpovědi Novák hovoří o národnosti Melcherové a poukazuje na skutečnost, že tento případ byl kvůli případnému střetu zájmů projednáván za předsednictví jiného člena komise. Dle Nováka bylo na této schůzce potvrzeno, že jak Jana, tak i její matka Marta braly potravinové lístky pro občany české národnosti, a tak mělo následně dojít ke změně evidence policejních přihlášek z německé na českou. Jako jednu z teorií, proč byla národnost u obou žen stále vedena jako německá, vysvětluje možným pouhým opsáním evidence staré bez vědomí Jany i Marty či jako (úmyslnou) záměnu úředníka, jenž byl tímto úkolem pověřen. Ve své výpovědi neopomněl zdůraznit, že jako předseda komise žádné ověření o české národnosti nepodepsal.¹⁹⁵

V listopadu 1945 dokonce sepsal místopřísežné prohlášení o tom, že Jana Melcherová (ve spisu ji označuje jako soudružku) fungovala jako jedna z jeho spojek a že se podílela na odbojové činnosti. Dále potvrzuje společné plány o přechodu hranic, navštěvování ve vězení a její čin, jímž si změnila svou národnost ve snaze oklamat Gestapo.

Některé Novákem uvedené skutečnosti však mohou být v rozporu dochovanými prameny. Jako předseda národnostního odboru okresní správní komise Frývaldov vydal Janě i Martě Melcherovým již 8. srpna 1945 potvrzení o tom, že nabývají „*veškerých práv Čechů vyjma aktivního a pasivního práva volebního a československého státního občanství*“.¹⁹⁶ Z povahy dokumentu vyplývá, že oním listem nebylo potvrzeno státní občanství, ale pouze některá práva Čechů. Je tak možné, že tímto dokumentem Novák pouze potvrdil, že československými občankami skutečně jsou. Je také důležité poznamenat, že ani Jana, ani Marta Melcherová se nestaly obětmi tzv. divokého odsunu, k čemuž jim mohlo sloužit právě československé občanství. Skutečné osvědčení o národní spolehlivosti Jana obdržela na konci října 1945. Vyдалa jej místní správní komise ve Frývaldově, konkrétně její předseda J. B. Bezoušek a člen komise Gelnar.¹⁹⁷

V době, kdy byl Ctibor Novák po odchodu skupiny bratří Mašínů již několik měsíců ve vězení, uskutečnila však Jana Nováková výpověď, jež svým obsahem de facto vyvrátila většinu vlastních i Novákových výpovědí z druhé poloviny 40. let.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, usnesení vydané Janě Melcherové NOOSK Frývaldov z 8. srpna 1945 a tamtéž, usnesení vydané Martě Melcherové NOOSK Frývaldov z 8. srpna 1945.

¹⁹⁷ VHA, f. Osobní spis Ctibora Nováka. Opis osvědčení o národní spolehlivosti Jany Melcherové z 27. října 1945.

Nejprve ve své výpovědi potvrzuje místa výskytu své rodiny v posledních letech první republiky, jak uvedla dříve, avšak tvrdí, že se s Novákem poprvé setkala až po válce.

Její otec bylo roku 1937 pensionován a po okupaci Československa se odstěhoval do své rodné obce Česká Ves u Frývaldova. V důsledku špatné finanční situace se za ním v roce 1939 přistěhovala i její matka Marta, a po krátkém pobytu u své známé v Majdanu, okr. Volové (vesnice na Podkarpatské Rusi), se k otci přistěhovala i Jana. Zde je také otec přihlásil jako říšské Němky.¹⁹⁸

V továrně Heinkel, kde byla totálně nasazená, se seznámila s účetním Alfredem Hänichenem, s nímž měla intimní poměr, a z tohoto poměru se 30. října 1942 narodil její syn Richard, jenž přijal Alfredovo příjmení.¹⁹⁹ Jako další informaci, jež se liší od její předchozí výpovědi, uvedla skutečnost, že v srpnu 1944 v Bentschen v Polsku²⁰⁰ uzavřela s Alfredem sňatek. Zároveň ale ještě téhož roku podala u berlínského soudu žádost o rozluky, toto řízení však nebylo ukončeno.²⁰¹

Jako čas prvního setkání se Ctiborem uvádí červen 1945, kdy vyhledala Ctibora Nováka, tehdy velitele internačních táborů pro Němce ve Frývaldově, s žádostí o kontakt na osobu, jež by Janě mohla vrátit čs. občanství dle vyhlášky o znovunabytí práva Čechů, které kvůli svému otci ztratila. Tehdy jí také Novák nabídl místo ve své kanceláři.²⁰²

V neprospěch Ctibora Nováka a Jany Melcherové ohledně Janiny národnosti může také sloužit zpráva, zasláná z ředitelství národní bezpečnosti v Praze, jež došla na podzim 1945 okresní správní komisi ve Frývaldově. V ní je totiž Jana uvedena příjmením „Hänischenová“, národnosti německé, příslušnosti říšskoněmecké. Jak list dále tvrdí, „*do Prahy se přistěhovala 16. ledna 1943, chovala se hrdě jako Němka. O politických otázkách s nikým nemluvila. Pobírala Reichshilfe a na kmenovém listě měla D.*“²⁰³

¹⁹⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, výpověď Jany Novákové z 23. března 1954.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Dnes obec Zbąszyń v západním Polsku, německy Bentschen (pozn. aut.).

²⁰¹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, výpověď Jany Novákové z 23. března 1954.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, odpověď ředitelství národní bezpečnosti v Praze okresní správní komisi ve Frývaldově z 23. října 1945.

Navíc v dalším dokumentu ústředního ohlašovacího úřadu již zmiňovaného ředitelství Národní bezpečnosti v Praze stojí, že se Jana Melcherová provdala za Alfreda Hänicha, a že byla hlášena jako německá státní příslušnice.²⁰⁴

V souvislosti s problematickou národností Jany Melcherové a Novákovy odbojové činnosti je nutné zmínit ještě jeden dokument, a to zprávu předsednictva okresní prověřovací komise jesenického Svazu národní revoluce ze srpna 1947. Tato zpráva byla de facto stručnou obhajobou (po)válečné činnosti Ctibora Nováka, a ve svém obsahu zmiňovala i dva problematické body, související s jeho manželkou – změnu národnosti Janiny a její matky a také uzavření sňatku s Janou Melcherovou na základě povolení MNO, „*jež mu mělo být uděleno na základě neznámou cestou získaného ‚Osvědčení o národní spolehlivosti nevěsty‘, která za okupace byla německé národnosti*“.²⁰⁵ Zpráva byla zaslána ústředí a zemskému vedení SNR a žádala obhajobu a právní zastoupení pro Ctibora Nováka na náklady SNR v rámci kárného řízení před kárným výborem v Olomouci. Nicméně nejzajímavější skutečností na této zprávě je fakt, že ono kárné řízení bylo iniciováno Ctiborem Novákem samým (!), a to na základě podnětu k přijímací komisi MNO. Ctibor Novák se tak snažil vysvětlit svoji předokupační činnost, jeho odbojové kroky během nacistické okupace stejně jako činy, jež se odehrály po konci války. Kárné řízení obsahovalo osm bodů, z nichž byl obviněn („*sympatie s fašist. hnutím v ČSR před okupací, přihlášení se k něm. národnosti a do něm. armády, změna jména Novák na Nowak, Ctibor na Anton, zprav. spolupráce ve prospěch Německa a Polska až do svého zatčení, podepisování dopisů z vězení Heil Hitler, změna národnosti své nastávající manželky a tchyně z něm. na českou, sňatek s povolením MNO na základě nezn. cestou získaného ‚Osvědčení o národní spolehlivosti‘ nevěsty*“).²⁰⁶ avšak Novákovy údajné snahy o změnu národnosti Jany Melcherové-Novákové a získání osvědčení o národní spolehlivosti pro svoji manželku a tchyni byly označeny za nepravdivá obvinění. Novák také ve své žádosti požádal o zproštění z funkce jednatele OPK a dán na dovolenou během doby trvání kárného řízení.²⁰⁷

²⁰⁴ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, oznámení ústředního ohlašovacího úřadu ředitelství národní bezpečnosti v Praze.

²⁰⁵ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, zpráva z důvěrné schůze předsednictva okresní prověřovací komise Svazu národní revoluce z 20. srpna 1947.

²⁰⁶ ABS, f. 302, Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sg. 302-238-7, výkaz ukončených kárných a soudních řízení se stručným uvedením důvodů a rozsudků z roku 1948 a VHA, f. Ps 127/47, rozkaz z zavedení kárného řízení proti kpt. děl. Ctiboru Novákovi z 13. srpna 1947.

²⁰⁷ Tamtéž.

Ke vztahu Jany a Alfréda Hänichena se Ctibor Novák vyjádřil do protokolu během svého věznění v roce 1954.²⁰⁸ Dle Ctibora byla jeho žena v roce 1949 obžalována u Okresního soudu v Litovli z bigamie, které se měla dopustit v letech 1939-1945.²⁰⁹

Jedním z bodů soudního líčení byla anulace oddacího listu Jany a Alfreda a také nalezení jeho německé adresy. Místo Alfredova pobytu nakonec nalezeno bylo, a dle Nováka měl Alfred Hänichen potvrdit, že sňatek, jenž s Janou uzavřel, byl pouze formální a měl sloužit k tomu, aby byla odvedena pozornost Gestapa. Na závěr k této otázce dodal, že soudní jednání skončilo osvobozením Jany Novákové.²¹⁰

Ať už však byl Richard Hänichen synem Ctibora Nováka či Alfreda Hänichena, původ jeho biologického otce zůstává až dodnes neznámý.²¹¹ Po druhé světové válce Ctibor s Janou Richarda přejmenovali, a ten začal užívat jméno „Vladimír Novák“.²¹²

Kvůli tomu, že Ctibor s Janou zůstal a uzavřel s ní dokonce sňatek, došlo také k roztržce s jeho sestrou Zdenou a zhoršil se již tak chladný Ctiborův vztah se matkou Emmou.

Emma Nováková, s rázností jí vlastní, dokonce urgovala německý původ své snachy na vysokých úředních místech a Obrannému zpravodajství napsala: *„Prosím zdvořile o vyřízení této mé žádosti. Můj syn Ctibor Novák, kapitán ve Frývaldově, stýká se s Janou Melcherovou. Mám obavu, že její blízkost, a její lstivost má neblahý vliv na mého syna, který byl skoro šest let v žaláři a má své nervy tak otřesené, že snad nezodpovídá ani za své konání. Mám spolehlivé informace, že její minulost, co se ctí české ženy týče, není bezvadná. Nepřipouštím, aby tato žena jakýmkoli způsobem se přiblížila k naší rodině. Prosím, aby se uvážilo, že můj syn dokázal svoje nekompromisní češství svými činy (př. atentáty na policejní presidium a letecké ministerstvo v Berlíně) a nyní bez oddechu po svém návratu z vězení čístkou nacistů ve Frývaldově.*

²⁰⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, výpověď Ctibora Nováka z 12. října 1954.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Ani samotný Richard Hänichen svého pravého otce nezná, jeho matka Jana mu pravdu o jeho otci až do smrti nesdělila. Viz rozhovor s R. Hänichenem v další části mé práce.

²¹² Ctibor Novák byl veden jako otec i v oficiálních dokumentech, duchovní správa pravoslavné církve v Řimicích oficiálně uznala jeho otcovství ke dni 17. dubna 1947. Ke stejnému dni Richardovi oficiálně příslušelo příjmení „Novák“. Rodný list Richarda Hänichena. Archiv Richard Hänichena.

*Doufám, že po důkladném vyšetření její minulosti bude odstraněna z jeho blízkost a jednáno s ní podle zásluhy, což jistě bude mít blahodárný vliv na mého syna. Poroučím se v plné úctě – Emma Nováková, vdova po inženýru“.*²¹³

Jak sdělil Novák ve své stížnosti: „...nyní ovšem tyto zbraně, zrovna tak jako v mém případě obrátily se proti ní, zejména potom, když po povolení sňatku jsme tento uzavřely. A bohužel hlavní roli zde hrál odpor mé matky, která neváhala dokonce psát hlavní správě OBZ [Obraněmu zpravodajství – pozn. aut.] a podobné kroky. Tím nastaly ko[m]plikace a tím se zde v Jeseníku rozšířilo domnění, že sňatek byl uzavřen bez povolení. Toto vše, co jsem zde stručně uvedl, mohu prokázati doklady, které jsou po ruce a četnými svědeckými výpověďmi“.²¹⁴

Nováková sestra Zdena byla ve svých slovech, adresovaných někomu jinému, zdrženlivější, nicméně sporná národnost Jany jí vadila také: „měla-li snad dotyčná nějaké zásluhy v spolupráci s mým bratrem, neopravňovalo jí to k tomu, aby setrvala v něm. národnosti, aby své nemanž. dítě nar. v Berlíně pojmenovala čistě germánskými jmény a aby je svěřila čistě něm. výchově ve Wallenrode.

K pochybnostem jsou jasné důvody:

*Bratr jest těžce nemocen v důsledku dlouholetého utrpení. Není konečně na místě, abych jako sestra mluvila o jeho odvaze a zásluhách, které prokázal v Berlíně. Chci býti vzdor rodinnému poměru naprosto nestrannou a spravedlivou., jako žena muže, jehož život byl vzorný a bezúhonný, a který každou rozháranost odsuzoval.“*²¹⁵

Na další straně ke vztahu Ctibora a Jany dodala, že: „Můj bratr působí po svém návratu z vězení ve Frývaldově ve Slezsku jako vel. prověřovací komise. Připoutal se zde bohužel k ženě, jejíž bezúhonnost po stránce národnostní není zcela jasná.“²¹⁶

²¹³ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 268.

²¹⁴ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, stížnost Ctibora Nováka nejmenovanému plukovníkovi z 10. prosince 1947.

²¹⁵ ABS, f. 305, sg. 305-423-3, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zasláný neznámému adresátovi.

²¹⁶ Tamtéž. Stejně o Janě hovoří i o čtyři roky později v jiné výpovědi. Tamtéž, výpověď Zdeny Mašínové z 12. dubna 1949.

V osobní dopise však svému bratrovi i přes jeho odbojové zásluhy a několikaleté věznění ostře a otevřeně vyčínila a poukázala na bratrův nešvar, na velkou slabost pro ženy:

„Poděbrady 13./X.1945 Borku! V minulém dopise jsem se zmínila o změně, a to nápadně, v chování lidí, na kterých mně záleželo a záleží. Nyní je mně vše jasné: nejsi ještě na konci světa, aby se nevědělo, jak si počíná člověk Tvé pověsti.

Věc je povážlivá – a i kdyby ses, jak píšeš, na armádu vykašlal, nejsi ještě natolik neodvislým jedincem, aby to nemělo i po jiné stránce zlé pro Tebe následky. Ve svých chvilkových choutkách zacházíš příliš daleko a jdeš takřka ‚přes mrtvolu‘. Nedopustím, a to Ti zde přísahám, aby osoba, která je u Tebe v kanceláři [Jana Melcherová tehdy pracovala jako Nováková sekretářka - pozn. aut.], se jakkoli přiblížila naší rodině, mám o ní spolehlivé informace. není hodna, aby vyslovila naše jméno. Přísahám zde při památce Pepy, že se postarám o to, aby šla z cesty, a veškerá snaha pomoci jí z Tvé strany byla marná. Je mně nyní, po všem utrpení, které jsme tu s maminkou – a hlavně Pepa – prožili, lhostejno, zda Ti to pro takového parchanta národnostního zláme vaz. Jen maminka a já vím, kolikrát jsme se o Tvůj život trásly a kolikrát jsme pro Tebe stavěly svůj krk na oprátce. Jen ona Tě při nebezpečí ztráty života navštěvovala, jen ona a já jsme Ti pomáhaly, abys nezhynul. Na to jsi brzy zapomněl a nemáš práva, abys tyto činy přičítal takovému vyvrheli. Nemáš práva hájiti ji tím, že jí přičítáš podvodným způsobem dokonce ilegální činnost s Tebou!!! Byla jsem to jediné já a maminka, které Pepovi předávaly zprávy – a před tím, než jsi přešel do Frývaldova, jsi tu osobu nikdy neznal! Jakým právem jí přičítáš tak záslužné pro vlast činy, jimiž se nehonosí ani nejpoctivější bojovník za svobodu a čistou republiku?

Ano, čistou republiku, pro kterýžto ideál zahynul Pepa. Kdyby byl živ, vzal by karabáč a vypráskal tu pakáž tam, kam patří. Poněvadž nemůže on, udělám to já, od toho ji neuchráníš. Ty, ani nejsilnější strana v republice – a přitom sám pohoříš. Pro tohle Pepa neumíral. Proč jsem se musela takové hanby dožít? Takový hnůj dýcháš? Vzpamatuj se! Dobrá, nechť Ti slouží pro potřeby muže, ale nic víc! Věřím, že je jí příjemné přijít k hotovému a sklízet ovoce toho, co jiní těžce celých šest let svým strastiplným životem dobývali. Co je již v tomto principu podlosti a špatnosti ze Tvé i její strany! Že se nestydiš. Hnus! Jsem hotova svědčiti proti Tvému svědectví, kterým ji chceš očistit. V takovém případě přestávám být sestrou. Zdá se, že jsi již úplně ztratil pojem cti. Žádám poprvé a naposled důtklivě odvolání svědectví, které jsi v prospěch té osoby podal, jinak uvidíš, co dokáží! Rozmysli si to dobře!

Jde i o mou čest, nežertuji. Tvá sestra. – Za pravdou a právem půjdu do důsledků, hájím stanovisko nás, poctivých českých žen, které pro svobodu a lepší budoucnost dokázaly trpět a jež svou čest neposkvrnily.

19.X. 1945 Borku, dnes došel Tvůj dopis. Věděla jsem již napřed, co asi napíšeš k obhajobě Johanny Melcherové. Milým překvapením je Tvé nové otcovství. Kdybych neznala Tvou minulost a nesčetné případy Tvých milostných pletek, věru by mne tento případ dojal. Štěstí, že styky s desítkami Tvých předchozích milenek zůstaly bez následků.

Rodina nemusí mít aspoň obav, že vyhyne, když se tak čile staráš! Věřu české jméno „Richard“ má Tvůj syn, a jak jsem slyšela, neumí ani česky. Byla to skutečně perná ilegální „práce“ pro slečnu Johannu, než byl v tak nebezpečném prostředí tento chlapec zplozen a zrozen. Kolik tak vážných, smrtelně vážných případů lásky jsi již prožíval, pro které ses zříkal své rodiny? Pro každou sukni, která věděla, jak na Tebe, jsi byl hotov zřici se všeho, i svých dětí. A ty ženy, v jejichž rukou jsi byl dosud hříčkou, mají společný znak, stejnou masku, stejný nátěr obličeje, stejné počínání, minulost a chování... Tvé milostné pletky nadělaly již mnoho starostí rodině. Kdybys byl aspoň takovým mužem, který dovede těžkosti, jež si svým požitkářstvím napáše, nésti a řešiti sám. Viděla jsem trpitelku Johannu: aureola (trpitelská) platin-blond odbarvených vlasů a silně nalíčená tvář, případě cigaretky v prstech. To na mne neplatí, vím, co znamená utrpení a co z žen utrpení dělá. Jiné ženy jsi...“²¹⁷

Dokumentem z doby pozdější, popisujícím Novákovu poválečnou pro i protiněmeckou činnost a jeho vztah k Němcům, s nimiž přišel po válce do styku, je i zpráva Státní bezpečnosti z března 1951. V této zprávě je však Novákovu chování pochopitelně vylíčeno velmi negativně: „...a na druhé straně Novák se ujímal celé řady Němců, bral v ochranu zejm. Němce bohaté, kterým dával potvrzení o vyjmutí z povinností týkajících se Němců a šel dokonce tak daleko, že se v březnu 1946 oženil podle pravoslavného ritu s Janou Melcherovou, provdanou Hanichenovou, kterou prohlásil za svoji spolupracovnici z před okupace a okupace a dokonce prohlásil její dítě za vlastní.

²¹⁷ Zde zůstal dopis nedokončen. Mašíňová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 270.

Podivné však je, že Melcherová když utekla z Prahy před RA a zdržovala se ve Frývaldově vůbec se na kpt. Nováka neobrátila, přesto že byl nejvyšší osobou pro Němce a mohla od něj jako svého spolupracovníka, milence a otce svého dítěte dosíci celé řady úlev a právě tak Novák nehlásil sek ní a teprve za několik měsíců ucházela se Melcherová o zaměstnání u kpt. Nováka a oslovovala úplně cizí osobu pane kapitána Nováku, což zřejmě svědčí o tom že se spolu dříve neznali. Novák přijal Melcherovou do zaměstnání a netrvalo dlouho a jejich poměr se stal intimním a skončil sňatkem.

*Aby Novák jako důstojník mohl si vzít Němku – nacistku za ženu, vydal jí falešná prohlášení o ilegální činnosti, obstaral jí od tehdejší Okresní správní komise ve Frývaldově falešné potvrzení o státní a národní spolehlivosti, k čemuž zneužil některého úředníka OSK, který potvrzení pod falešným číslem vyhotovil a nechal v evidenci osob německé národnosti na úřadě národní bezpečnosti lstivě vyměnit německé karty rodiny Melcherovy za karty české.*²¹⁸

Nově uzavřené manželství, ale i Novákova odbojová činnost z let 1938-1945 se tak pro něj staly jedněmi z největších přítěží, jakým on i Jana po válce čelili. V archivních pramenech lze nalézt několik dopisů, v nichž si Novák stěžuje svým známým – dalším přeživším nacistické okupace, a zároveň je prosí, aby svá svědectví o jeho činnosti zaslali na příslušná místa.

V dopise, jehož adresáta oslovuje jménem „Karel“, o takové svědectví žádá, a dále poukazuje na neochotu matky Emmy k potvrzení toho, co bylo skutečným důvodem jeho vstupu do německé armády. Překážkou pro vydání tohoto potvrzení byla samozřejmě jeho žena Jana a její možný německý původ, který sám Ctibor v dopise vyvrací: „...K tomu bych Tě prosil, abys máš-li čas celou věc a vše od počátku vypsál ve formě dopisu a zaslal to na adresu: ,škpt. just JUDr. Ervín Munk, Praha VII U letenských sadů 14. Tedy nikoliv toto prohlášení, nýbrž Tvůj dopis s vyličením hlavně doby 1938-1939. Jedná se mi o to, prokázati svědecky, že jsem v roce 1938-39 se hlásil do německé armády jen proto, abych mohl pracovat pro odboj a že jsem se proto také vydával za Němce.

²¹⁸ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, zpráva ministerstva národní bezpečnosti, velitelství státní bezpečnosti Praha z 16. března 1951.

Přes to, že cel věc byla již u MNO prověřena, a že jsem dávno dostal dekret, obdržel jsem nyní od MNO přípis s výzvou, abych předložil od min. vnitra potvrzení, že se mi zachovává státní občanství. Můj právní zástupce a poradce škt Dr. Munk, zahraniční voják z Anglie, který je současně v ústředí SNR, který mi záležitost vyřídí, potřebuje svědky a svědecká prohlášení o tom, co bylo příčinou mé snahy vstoupit do německé armády.

Moje matka bohužel mi to potvrdit nechce, o příčinách bych Ti musel psát celé romány, je to velká historie, související s mým sňatkem. Moje nynější manželka – jak jsem se Ti snad již dříve zmínil byla až do dubna 1939 tedy do obsazení Maďary na Podkarpandě v Mukačev[u,] kde žila dříve s matkou a nevlastním otcem, který tam byl četníkem. V r. 1938 když jsem tehdy jel s Gräfovou do toho Rumunska, seznámil js[em] se letmo v Mukačevě s ní a z pozdější korespondence vyvinula se známos[t,] která se táhla až do roku 1942 kdy jsme se naposledy viděli, ovšem já co by vězeň. Ještě před mým zatčením jsme se setkali několikrát ve Frývaldově když jsem jezdil do Polska. Od r. 1942 když mi bylo znem[o]žněno další návštěvy přijmout /podezření z útěku po její návštěvě u ji[s]tého něm. dozorce/ nevěděl jsem o ní a ona o mně až po mém návratu jsem jí našel“.²¹⁹

9.2. Velitelem internačních táborů ve Frývaldově a další veřejné funkce

Poválečný život v Československu Ctibor Novák zahájil jako člen Komunistické strany Československa. Jak sám ve svém prohlášení z první poloviny 50. let, jímž se pravděpodobně snažil vyšetřovacím orgánům zavděčit, tvrdil, jeho inklinace ke komunismu začala v nacistickém vězení: „V době mého věznění za okupace v Německu seznámil jsem se s řadou českých, německých i francouzských komunistů, jichž názory, kamarádské a čestné jednání a příklad obětavosti a jiné ctnosti měly na mne jistě nemalý vliv, v důsledku jehož jsem se rozhodl, ihned v r. 1945 přihlásiti se do komunistické strany, což jsem také ihned po návratu z vězení v r. 1945 učinil v Jeseníku 1.VI.1945. Ač sám jsem neovládal marxistické ideje a dokonce tyto jen zběžně znal, již od počátku své činnosti v r. 1945 byl jsem nadšeným stoupencem a vykonavatelem všech přání strany a Svazu přátelství s SSSR jehož jsem nepřestal být členem až dosud.

²¹⁹ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, dopis Ctibora Nováka neznámému příteli Karlovi z 8. května 1946.

*Moje vystupování a veřejné hlášení se vždy ke straně, mělo za následek že jsem ve svém nejbližší okolí měl mnoho nepřátel hlavně v řadách nestraníků a tito neustále vyvolávali různé akce, jež mne měly poškodit. mezi jinými bylo též (ze strany příslušníků tehdejší nár. soc. strany) učiněno na mne udání pro nezákonný postup ve věci trestání nacistů po osvobození v r. 1945, které mělo za následek řízení u voj. prokurátora. Toto zařízení bylo rozhodnutím voj. prokuratury zastaveno a já rehabilitován. Funkce ve straně jsem neměl, avšak jako funkcionář odbojových organizací pracoval jsem vždy v souladu, dle instrukcí a v dohodě s okr. sekretariátem KSČ v Jeseníku. Členem strany jsem byl až do svého pensionování v r.1950, o čemž podám dále – bude-li třeba – patřičné vysvětlení“.*²²⁰

Délka jeho členství v KSČ je však sporná. Autor zprávy o pověsti, jež byla sepsána pár týdnů přes lednovým soudním procesem z roku 1955, tvrdí, že se sice Ctibor Novák do KSČ dne 1. června 1945 zaregistroval, ale svou legitimaci již v září 1945 odevzdal a nebyla mu vydána zpět.²²¹ I přesto však členské příspěvky nadále platil. V roce 1949 byl vojenskou brannou komisí prověřován, přičemž byl uznán členem KSČ, avšak s výhradou, že si opatří novou legitimaci strany. Nicméně zpráva dále hovoří o tom, že z KSČ vyloučen nebyl, ale zároveň nebyl ani jako člen strany v Jeseníku veden.²²² Nová legitimace mu tedy vydána nebyla.

Sám Novák ve svém prohlášení z první poloviny 50. let svou výpověď uznal své problematické členství. Konstatoval, že z KSČ nikdy vyloučen nebyl, nikdy mu vyloučení nebylo oznámeno, stejně jako jakékoliv jiné překážky v jeho členství.²²³

²²⁰ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, nedatované prohlášení Ctibora Nováka z období let 1953-1955.

²²¹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, zpráva o pověsti Ctibora Nováka z 10. ledna 1955 okresního oddělení ministerstva vnitra, oddělení veřejné bezpečnosti Jeseník.

²²² Tamtéž.

²²³ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, nedatované prohlášení Ctibora Nováka z období let 1953-1955.

Jak sám sdělil, několik let se tento problém snažil vyřešit: „*Moje členství ve straně přestalo dnem 1.V.1950 proto, že jsem nebyl útvárovou organizací KSČ mého tehdejšího útvaru předán jiné organizaci, poněvadž útvár byl přemístěn a já marně po 3 léta téměř (ještě v Karl. Varech také u ÚOKSČ VZM) u všech možných stranických instancí o vyřešení mého členství žádal. Podrobné podání o tom je u Ústřední komise stranické kontroly v Praze a též u ÚO KSČ VZM v Karl. Varech*“.²²⁴

Jeho slova potvrzuje i vyrozumění z 27. září 1945, jež mu přišlo v souvislosti s volbou delegátů Okresní správní komise ve Frývaldově do Zemského národního výboru v Brně. Toto vyrozumění obdržel od okresního vedení KSČ ve Frývaldově. Novák se měl stát členem okresní volební komise, jež měla provést volbu jednoho delegáta do zemských a okresních národních výborů.²²⁵

Josef Mašín ml. se domnívá, že členství jeho strýce Ctibora v KSČ trvalo dokonce minimálně do října roku 1951, kdy byli spolu se Ctíradem Mašínem zatčeni. Jeho tehdejší členství v KSČ mělo sloužit jako zástěra pro odbojové aktivity skupiny.²²⁶

Komunistická strana Československa však nebyla jedinou organizací, jíž se stal v poválečném období Ctibor Novák členem.

Kromě KSČ vyplnil 1. června 1945 přihlášku do Svazu národní revoluce²²⁷, do něhož byl přijat 1. října 1945²²⁸, a 1. srpna 1945 do Svazu osvobozených politických vězňů²²⁹

²²⁴ Tamtéž. Že Novákovo členství skončilo až v roce 1950 potvrzuje i stručný popis jeho osoby v první části výslechového protokolu, jenž byl sestaven krátce po jeho zatčení na podzim roku 1953. Protokol o výpovědi se Ctiborem Novákem z 8. prosince 1953. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01.

²²⁵ SOkA Jeseník, f. ONV Jeseník, inv. č. 70/k5.

²²⁶ Rozhovor s Josefem Mašínem v další části mé práce.

²²⁷ NA, f. ÚV SPB, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák, členská přihláška Ctibora Nováka do Svazu národní revoluce z 1. června 1945.

²²⁸ Tamtéž, duplikát členské přihlášky Ctibora Nováka do Svazu národní revoluce pro zemskou odbočku SNR Brno.

²²⁹ Tamtéž, členská přihláška Ctibora Nováka do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu v Praze z 1. srpna 1945.

Členem svazu národní revoluce, pozdějšího SBS – Svazu bojovníků za svobodu, byl až do 50. let²³⁰ a zastával v něm i čelné funkce. Jeho činnost shrnul štábní kapitán Ota Kacel v Novákově žádosti o přestup. Vzhledem ke své vojenské službě z konce 40. let u dělostřeleckého pluku „Dukelský“ v Hradci Králové si Ctibor Novák podal v roce 1948 žádost o přestup do jednoty Hradec Králové. V žádosti stálo, že „*Br. kpt[.] Novák byl předním činovníkem zdejšího okr. vedení SNR z počátku ve funkci předsedy okr. vedení, později až do sloučení okresním tajemníkem a v r. 1945-46 též předsedou a tajemníkem odbočky SOPVP. Svou činností, zejména ve funkci tajemníka SNR zasloužil se o náš organizační rozvoj i o přípravu sjednocení a jeho přičiněním stal se náš okres po stránce organizační jedním z nejlepších v celém kraji Ostrava a dostalo se nám i uznání z ústředí SNR. Proto Vám br. Nováka doporučujeme jako vzorného organizačního, politického i sociálního pracovníka*“.²³¹

Jak již bylo zmíněno výše, Ctibor Novák byl členem řady organizací, avšak jeho zdravotní stav byl natolik špatný, že mu v podstatě neumožňoval normálně pracovat. Již po několika měsících od svého návratu z Německa tak zahájil sérii zdravotních dovolených či léčebných pobytů, které měly jeho zdravotní stav zlepšit.

Od 16. září 1945 nastoupil zdravotní dovolenou v Lázních Jeseník, kde pokračoval od 1. června 1946 jako na dovolené bez platu, a to až do 30. září 1947.²³² Od 16. prosince 1947 do 21. února 1948 byl v domácím léčení ve stejných lázních. Krátce před „Vítězným únorem“ nastoupil 22. února 1948 téměř dvouměsíční léčení ve vojenské nemocnici 2 Josefov. Od 15. dubna do 14. června 1948 byl opět na zdravotním pobytu v Lázních Jeseník a poté zde strávil necelý měsíc v domácím léčení. V druhé polovině roku 1948 byl od 12. července do 8. srpna na další zdravotní dovolené opět v Lázních Jeseník, a od 10. do 17. srpna strávil sedm dní ve vojenské nemocnici 1 v Praze-Střešovicích. Poslední léčebnou stanicí se opět staly Lázně Jeseník, kde pobýval v domácím léčení od 17. srpna 1948 do 15. října 1948 dle lékařského nálezu střešovické vojenské nemocnice.

Během léčení však došlo i na Novákovo několikanásobné přemístění k celé řadě vojenských útvarů. Vzhledem k jeho zdravotnímu stavu však zůstává otázkou, jestli vůbec vojenskou službu reálně vykonával.

²³⁰ Ctibor Novák obdržel od generálního sekretariátu SBS novou legitimaci ještě 23. června 1951. Tamtéž.

²³¹ Tamtéž, vyřízení přestupu Ctibora Nováka do jednoty Hradec Králové z 25. října 1948.

²³² VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka.

Oficiálně svou službu zahájil krátce po příjezdu do Československa, a to hned 20. května 1945 u bývalého okresního a posádkového velitelství v Poděbradech. Po pouhých třech dnech byl přidělen okresnímu vojenskému velitelství ve Frývaldově s určením jako zpravodajský důstojník OVV. V této funkci setrval do 30. července téhož roku, o den později byl až do 20. září 1945 přidělen pro dělostřelectvo u pěšího pluku 13. v dělostřeleckém pluku 7. Jeho přidělení k dělostřeleckému pluku 13 bylo 20. září 1945 zrušeno s ponecháním u děl. pluku 7. Znovu přemístěn byl 19. prosince 1945, službu však pro své výše zmíněné léčení nenastoupil. Během tohoto léčení byl ve stejný den vtělen k 5. baterii dělostřeleckého pluku 202 /208/ a o více jak rok později, v posledním roce roku 1946, byl ustanoven velitelem 5/208 baterie. K další změně došlo až na počátku října 1947, kdy k 1. říjnu nastoupil u již zmiňovaného dělostřeleckého pluku 208 „Dukelského“ a zároveň byl přidělen velitelství pluku. O dva týdny později byl přemístěn ke spojovací baterii, kde oficiálně setrval až do 15. prosince 1948. Již 18. října 1948 byl přidělen služebně k velitelství dělostřeleckého pluku 208 a 31. ledna 1949 byl přemístěn k I. baterii. Posledním záznamem o změně v jeho vojenské kariéře je 1. únor 1949, tímto dnem se stal velitelem 1. – 3. rámcové baterie.²³³

S poválečným působením Ctibora Nováka na Jesenicku je spojena ještě jedna kontroverze, a to jeho pozice velitele VITOF – velitelství internačních táborů okresu Frývaldov, od roku 1947 Jeseníku.

Velitelem jesenických internačních (také sběrných či koncentračních) táborů, určených pro osoby německé národnosti, se Ctibor Novák stal již v polovině roku 1945²³⁴, a jeho zdejší činnost byla označena za „*temnou stránku jeho kariéry*“.²³⁵ Na Novákův přímý rozkaz došlo k popravám několika osob, jež v době popravy nebyly ani plnoleté.

Nedatovaná zpráva pobočky oblastní úřadovny státní bezpečnosti Jeseník hovoří o tom, že bratři Haukové, jež byli německé národnosti, utekli 20. července 1945 ze zaměstnání z koncentračního tábora II. v Jeseníku.²³⁶

²³³ VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka, popis služební činnosti.

²³⁴ Např. Novákovo nařízení k zastřelení uprchlých vězňů se datuje již do července 1945. ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nařízení o výkonu trestu smrti bratrů Hauků z 27. července 1945.

²³⁵ Článek Markéty Doležalové *Ctibor Novák (1902-1955)*. Dostupné z

<https://web.archive.org/web/20140821072949/http://www.ustrcr.cz/cs/ctibor-novak> [cit. 24. 4. 2019]

²³⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, pobočka oblastní úřadovny státní bezpečnosti Jeseník. Zpráva o porevolučních událostech v Jeseníku, okr. Javorník.

V důsledku jejich útěku vydal Ctibor Novák 22. července 1945 vyhlášku „za účelem jejich dopadení s pohružkou místnímu obyvatelstvu, že jejich ukryvání nebo napomáhání k útěku bude trestáno zastřelením. Vyhláška byla v té době vyvěšena v celém okresu frývaldovském /jesenickém/“.²³⁷ Bratři Haukovi byli chyceni 26. července a Novák jako velitel KTOF 27. července 1945 nařídil, aby byli za útěk z tábora popraveni.²³⁸ Tento rozkaz je kontroverzní kvůli mladistvému věku obou sourozenců. Starší Richard Hauke se totiž narodil 19. dubna 1928 a mladší Robert byl dokonce téměř o dva roky mladší, protože se narodil 10. dubna 1930.²³⁹

V polovině srpna 1945 došlo k dalším popravám, a to v důsledku „útěku vězně Vatera jakož i opakovaných útoků na stráž KT III a organisovaného ozbrojeného přepadu tábora KT III. v noci ze 14. na 15. srpna 1945“. Novákem tak byla opět nařízena poprava „zastřelením vězňů uvedených v příloženém seznamu“.²⁴⁰

Již zmiňovaná březnová zpráva Státní bezpečnosti z roku 1951 obsahovala také zmínku o Novákově poválečném působení na Jesenicku, a konkrétně zmiňovala i popravy bratrů Hauků a vězně Vatera spolu s dalšími. Ve zprávě se dokonce tvrdí, že důvod Novákova nepotrestání přišel až z nejvyšších míst, resp. byly by tím ohroženy státní zájmy: „Novák přežil nacistická vězení a vrátil se ihned po osvobození do Frývaldova, nyní Jeseník, kde se stal prvořadou veličinou na okrese a velitelem všech koncentračních táborů okresu Frývaldov pro Němce, jak je Novák oficiálně nazýval.

V této svojí funkci nechal Ctibor Novák tehdy. kpt. děl. dne 27. 7. 1945 popraviti strážní četou KT II. v Javorníku 2 mladistvé Němce a to Rudolfa Hauke, nar. 19.4.1928 a Richarda Hauke nar. 7.4.1930 pro útěk ze střediska a dne 15. 8. 1945 6 osob německé národnosti strážní četou KT III. Domašov pro údajný útěk vězně Vatera a vymyšlený přepad stráží KT III.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nařízení o výkonu trestu smrti bratrů Hauků z 27. července 1945.

²³⁹ Tamtéž. Srov. ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, pobočka oblastní úřadovny státní bezpečnosti Jeseník. Zpráva o porevolučních událostech v Jeseníku, okr. Javorník.

²⁴⁰ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, nařízení o výkonu trestu smrti vězně Vatera a dalších vězňů z 15. srpna 1945.

*O provedených popravách jakož i o zvěrstvech v Novákových táborech, při kterých zahynul větší počet osob jest průkazný materiál u zdejšího velitelství a celá věc byla podle příkazu Ministerstva vnitra ze dne 14.7. 1947 čj. VII – C – 12.504/ tajn. - 47-3 řádně vyšetřena a jen důležitý státní zájem z hlediska mezinárodního zabránil potrestání ktp. Ctibora Nováka a jeho druhů. To byla jedna tvář Novákova.*²⁴¹

Do kdy přesně činnost velitele jesenických táborů Novák vykonával, není jasné. Většina jeho nařízení jakožto velitele pochází z období od července do listopadu roku 1945.²⁴²

Sám Novák ve vlastním životopise uvádí jako konec svého velitelského období počátek roku 1946²⁴³, nicméně jako „velitel internačních táborů ve Frývaldově“ je označen Okresní správní komisí ve Frývaldově ještě k 1. srpnu 1946.²⁴⁴

Novákovy postupy ve funkci velitele VITOF však nezůstaly nepovšimnuty nadřízenými orgány. V polovině listopadu 1945 přijeli do Frývaldova zástupci tzv. zemské bezpečnostní inspekce Moravskoslezského Zemského národního výboru, aby Nováka zatkli. Ten však nebyl ve Frývaldově přítomen, po předešlém varování odjel do Prahy, kde se snažil intervenovat ve svůj prospěch.²⁴⁵ Tato snaha byla úspěšná. Již 25. listopadu téhož roku vydal tehdejší náčelník Hlavní zprávy Obranného zpravodajství, později nechvalně proslulý pplk. Bedřich Reicin, rozkaz o zastavení trestního stíhání vedeného proti Ctiboru Novákovi.²⁴⁶

²⁴¹ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, zpráva ministerstva národní bezpečnosti, velitelství státní bezpečnosti Praha z 16. března 1951. Velmi podobně také hovoří již citovaná ustanovka z května 1951. Její autor, Josef Kojíš, v ní uvedl, že po Novákově návratu do Frývaldova byl Novák „první veličinou v širokém okolí“, dle Kojíšova názoru „Novák v tehdejší době strhl na sebe rozhodující moc a vládl téměř neomezeně. Jeho činnost jako velitele internačního tábora byla vyšetřována ministerstvem vnitra a Novák jen na základě vyšších zájmů unikl stíhání.“ ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, ustanovka krajského oddělení StB oddělení 2. ref. 43 z 3. května 1951.

²⁴² Například nařízení k dodání vězňů Gustava Bienelta, Františka Pfeilefera a Emmu Schneiderovou do soudní vazby okresního soudu ve Frývaldově či přemístění výpomocného dozorce Josefa Nováka z internačního tábora II v Javorníku do internačního tábora I v Adolfovicích k 10. listopadu 1945. SOkA Jeseník, f. běžná korespondence 1945, inv. č. 80.

²⁴³ ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, vlastní životopis Ctibora Nováka. Nedatováno.

²⁴⁴ SOkA Jeseník, f. ONV Jes, inv. č. 70/k5, záznam z účtárny zemského národního výboru Ostrava z 1. srpna 1946.

²⁴⁵ Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*, s. 205.

²⁴⁶ ABS, f. 2M, Odbor politického zpravodajství, sg. 2M:12203, oznámení Bedřicha Reicina o reaktivování a přijetí Ctibora Nováka do svazku čs. armády z 25. listopadu 1948.

I přes své chatrné zdraví zastával Ctibor Novák v poválečném období řadu funkcí. Jeho činnost však byla v několika ohledech poněkud kontroverzní a pro ni byl také několikrát vyšetřován, stejně jako obviněn z celé řady prohřešků. Ve výkazu ukončených kárných a soudních řízení z roku 1948 je u jména Ctibor Novák zapsáno již známých osm bodů (sympatizování s fašistickým hnutím, změna příjmení a národnosti z českých na německé, zpravodajská činnost ve prospěch Německa a Polska atd.), některá z těchto obvinění byla potvrzena svědeckými výpověďmi. Již v září 1945 byl s dr. Alexandrem Čápem, přednostou národních bezpečnostních složek ve Frývaldově, sepsán protokol, v němž popsal Novákovo nezákonné zatýkání civilních (zejména německých) osob z politických důvodů, ačkoliv tato pravomoc spadala do kompetence úřadu národní bezpečnosti, a v souvislosti s tím také zasahování do politické činnosti Němců, kteří si podali u národnostního odboru OSK žádost o vynětí z opatření proti Němcům.²⁴⁷ Dalším prohřeškem, na který dr. Čáp poukázal, byla naopak snaha některé Němce chránit. Sám jako člen národnostního odboru okresní správní komise poskytl osobní zkušenost a tvrdil, že potvrzení, že se na vyšetřovaného Němce dr. Kunzfelda Manfreda nevztahují předpisy pro Němce, bylo vydáno Novákem bez souhlasu NOOSK.

Novák také u Čápa telefonicky urgoval a vynutil si propuštění Manfreda z vazby. Dalším příkladem byla Novákova snaha zastavit probíhající zatčení dr. Budeho, jenž byl obviněn z členství ve Freikorpsu v roce 1938. Ve své výpovědi Čáp dále uvedl, že Novák vydal pro Němce celou řadu dalších potvrzení, ke kterým nebyl dle Čápovala názoru oprávněn a na závěr dodal, že většinu z toho, co vypověděl, může doložit úředními spisy.²⁴⁸

I když se můžou provinění, z nichž byl obviněn, zdát vážná, odsouzen nebyl ani z jednoho. Všechny skutečnosti, jež mu byly kladeny za vinu v souvislosti s jeho údajně proněmeckou činností za války a před ní, šla poměrně věrohodně vysvětlit. Spousta jeho spolupracovníků byla sice mrtvá, ale řada z nich nacistickou okupaci přežila a jejich shodné výpovědi poskytují dostatečné množství důkazů o Novákově snaze v nacistickém Německu pracovat, ale pro československý odboj.

²⁴⁷ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, protokol sepsaný ve věci šetření kapitána dělostřelectva Nováka Ctibora s dr. Alexandrem Čápem z 5. září 1945.

²⁴⁸ Tamtéž.

Co se týče Novákovi činnosti poválečné, zde byla jeho situace komplikovanější. Pokud šlo nalézt dostatečné množství osob, jednohlasně potvrzující Novákovo příkladné vlastenecké chování během jejich společného věznění za doby nacistické okupace, o době druhé poloviny čtyřicátých let se to říci nedá.

I kdyby se však Ctibor Novák nezákonných postupů v souvislosti s vlastními předválečnými aktivitami, se snahou změnit národnost své manželky a tchyně či se svou činností v NOOSK, popř. SNR, dopustil, z ničeho odsouzen nebyl.

Kárný výbor vojenského útvaru 4536 v Mladé Boleslavi rozhodl za předsednictví pplk. Antonína Prokopa a za přítomnosti čtyř dalších členů, že Ctibor Novák „*se zprošťuje podle č. 267, písm. b/ v bodě 1.7. a 8.kárné žaloby a podle písm. d/ v bodě 2.3.4.5. a 6.kárné žaloby, tj.ve všech bodech kárné žaloby*“.²⁴⁹ Proti Ctiboru Novákovi bylo celkově vedeno osm bodů obžaloby, v závěrečné zprávě o úplném zproštění viny kárný výbor všechny body podrobně vysvětluje a vyjmenovává důkazy, jimiž argumentuje ve prospěch Ctibora Nováka.

Jak již bylo řečeno, jeho předválečná a válečná činnost šla, díky přeživším a jednohlasně mluvícím osobám relativně snadno dosvědčit, nejvíce zajímavým se tak jeví vysvětlení jeho činnosti, díky níž měly Jana Melcherová se svojí matkou Martou získat československé přihlašovací lístky a Jana navíc „Osvědčení o národní spolehlivosti nevěsty“, díky čemuž mohli na základě povolení MNO uzavřít v březnu 1946 sňatek. Argumentace k bodu sedm a osm kárné žaloby zněla následovně: „*Podle svědectví svědkyně Volfové jest dokázáno, že manželka obviněného, Jana Melcherová, se znala s kpt. Novákem již před r. 1945. Podle úředních dokladů, policejní přihlášky, Haushaltspasu a j. dokladů, které obhájce při závěrečném projednání předložil kárnému výboru, jest zřejmé, že manželka obviněného se hlásila před květnem 1945 jako Češka. Není proto myslitelné, že by se po květnu nebo v květnu 1945 hlásila jako Němka. Proto také nebyl t[ř]eba prováděti výměnu kartotéčních lístků. Svědek Sedlařík, který měl výměnu kartotéčních lístků obviněnému dokázati, se nedostavil k závěrečnému projednání, ačkoliv byl řádně předvolán. Svědek Králík se také k závěrečnému jednání nedostavil, aniž se omluvil. Byl také řádně předvolán. Měl dokázati, že manželka obviněného sama říkala svědkovi, že se provdala [z]a Němce a že jest rozvedená.*

²⁴⁹ VHA, f. Ps 127/47, konečné usnesení kárného výboru vojenského útvaru 4536 v Mladé Boleslavi ze 7. října 1948.

Manželka obviněného to kategoricky popírá a kárný výbor neměl důvodů proč by jí nevěřil, zvláště když se svědek bez omluvy k závěrečnému projednání nedostavil. Originálním úředním dokladům, které předložil obhájce při závěrečném projednání, musel kárný výbor uvěřiti.

Dále předložil obhájce obviněného opis č.j.2/1653-47 ONV v Jeseníku ze dne 25.září 1947, že matka manželky obviněného Marta Melcherová se nepřihlásila za Němku, tudíž nepozbyla čs. státní příslušnost. Obhájce předložil také osvědčení o státní a národní spolehlivosti Jany Melcherové ženy kpt. Nováka, které vydala místní správní komise ve Frývaldově pod čj.3308/45 ze dne 27.října 1945.

Tím se vysvětluje rozpor, že ONV v Jeseníku skutečně nevydal osvědčení Janě Melcherové pod čj. 3300/45, když toto osvědčení vydala MSK v Jeseníku.

Osvědčení o národní spolehlivosti ženy obviněného bylo tudíž vydáno zákonitou cestou a ne cestou neznámou.

Z výše uvedených důvodů nenabyl opět kárný výbor přesvědčení o tom, že obviněný v těchto bodech kární žaloby svým jednáním ohrozil nebo poškodil dobré jméno čs. vojska a proto jej i v těchto bodech kárné žaloby viny zprostil“.²⁵⁰

Zpráva dále hovoří o tom, že kárný výbor také přihlédl k Novákově činnosti v letech 1939-1945, zejména vyzdvihl jeho klíčový podíl na bombových útocích v Berlíně ze září 1939, na jeho vzorné chování během nacistického věznění a na jeho pomoci sestřelené československé posádce.²⁵¹

Jeho nejasnou poválečnou činnost (a výše zmíněné body, z nichž byl obviněn) pravděpodobně nejlépe vystihuje zpráva krajského vojenského velitelství Hradce Králové z roku 1950. Ve zprávě je krátce popsána jeho vojenská předválečná činnost i jeho tehdejší prohřešky, dále jeho činnost za okupace a poté je vyjmenováno osm bodů kárné obžaloby, jež byla proti němu vedena.²⁵²

²⁵⁰ Tamtéž a ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4.

²⁵¹ VHA, f. Ps 127/47.

²⁵² ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, zpráva krajského vojenského velitelství Hradec Králové z 11. července 1950.

Zpráva také zmiňuje, jak ono kárné řízení dopadlo: „Dne 7. 10. 1948 byl však jmenovaný ze všech bodů kárné obžaloby zproštěn. Od 1. 11. 1949 je jmenovaný ve výslužbě cestou *superarbitrační*“, a velmi trefně jeho činnost hodnotí: „V činnosti mjr. v. v. Nováka jsou však téměř všechny okolnosti z uvedené doby nejasné a sporné, neboť se výpovědi různí...“.²⁵³

Velmi zajímavou se zde jeví Novákova zpráva jeho právnímu zástupci, Ervínu Munkovi. Její datace předchází kárné řízení, proti Novákovi vedenému, skoro o rok, a kromě Novákova špatného psychického rozpoložení a frustrace také poukazuje na zásah „vyšších míst“. A to jak v jeho prospěch, tak v jeho neprospěch. Novák ve své zprávě dává na vědomí, že již existuje na MNO o jeho osobě mnoho zpráv (dobrých i špatných) a jsa přesvědčen, že ona hlášení, udání atp. nemůžou uškodit jeho konečnému cíli, dává volnost své frustraci nad tím, že stále neobdržel potvrzení o své vlastní odbojové činnosti, ačkoliv jsou důkazy jasné a zřetelné.²⁵⁴

Jak sám praví: „Konečně jedná se přec jen o zásadní věc: oficiální uznání mé odbojové činnosti. Myslím, že o této nemusí být sporu. Mám tedy právo na to abych hladce obdržel ‚Osvědčení dle 255/46‘. Udělal jsem snad oproti těm, kteří dávno již ‚Osvědčení‘ mají a jichž činnost není zdaleka úměrná mé, méně?

Mám být dalším otálením ještě déle vláčen špínou pomluv a různých podlých lží? Mám být dále terčem posměchu těch, kteří si nepatrně přiložili polínku v odbojovém ohníčku a i za to málo mají již potvrzení ač žádost podávali později? Mám dále poslouchat slova údivu řady lidí nad tím, že jejich činnost byla u min. vnitra dva dny a jak to že moje tam leží dva měsíce? Fáma praví, že jen skalní vrtichvosti mají své žádosti min. vnitra buď zamítnuty nebo dlouho zdržovány. Musím strpět poznámky, že ‚asi patřím mezi ně‘? Zasloužím za mou činnost a mé ideály které mne jediné vedly této pohany?‘²⁵⁵

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ I jeho sestra Zdena si byla vědoma bratrovy frustrace: „...Byl s počátku roztrpčen tím, že byl v uznání jeho skutečných zásluh odsunut a opomenut na rozdíl od kolegů, kteří se současně činnosti a odch. do zahr. vyhýbali a kteří jsou všichni povýšeni a vyznamenáni. ABS, f. 305, sg. 305-423-3, popis Zdeny Mašínové o odbojové činnosti rodiny Mašínů a Nováků z 6. srpna 1945, zaslaný neznámému adresátovi.

²⁵⁵ ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, dopis Ctibora Nováka mjr. JUDr. Ervínu Munkovi z 10. 12. 1947.

Z výše citovaného vyplývá, že na ministerstvu národní obrany mohly existovat osoby, jež možná nevěřily, že Novák skutečně pracoval pro Československo, možná si jen nepřály, aby ono osvědčení o odbojové činnosti podle zákona č. 255/1946 Sb.²⁵⁶, získal. Na druhou stranu však Novák zmiňuje další intervenci vysoko postavených osob, tentokrát v jeho prospěch: „*Souhlas ministerstva vnitra k vydání osvědčení jest jen prvním krokem a příspěvkem k mé rehabilitaci a upravení mých záležitosti. Víš sám, že Jste v min. vnitra již několikrát v můj prospěch zasáhli, ať to bylo již ve věci té mnou nařízené popravu Němců v r. 1945 v mých táborech, ne i vydáním potvrzení, že jsem neztratil občanství a i jiných záležitostech*“.²⁵⁷

Ani v rodinném životě nemohl být Ctibor Novák spokojen. Kromě problematické národnosti své druhé manželky Jany a nejasnosti, zdali je biologickým otcem svého syna Vladimíra, musel ještě vyřešit spory ohledně péče o děti se svou první manželkou Marií. S ní, stejně jako se svými dětmi Miluší a Ctiborem, byl od svého rozvodu z roku 1934 jen v minimálním kontaktu. Ve výslechovém protokolu z roku 1954 uvedl, že Marii Novákovou od roku 1945 neviděl a ani se s ní nestýkal.²⁵⁸

Po válce prohrál soudní spor v podobě žádosti o přidělení Miluše i Ctibora ml. do jeho výchovy a výživy, popř. aby byla částka výživného, v červnu roku 1946 stanovená na 680 Kčs na každé dítě, snížena. Marie rozhodně nesouhlasila se Ctiborovými argumenty, a Borkův dosavadní dlouholetý nezájem jejich argumentační váze rozhodně nepřidal.

Olomoucký okresní soud nakonec rozhodl v jeho neprospěch v říjnu 1947, a tak zůstaly obě děti nadále v péči Marie Novákové a její matky Františky Veselské.²⁵⁹

²⁵⁶ Celým názvem *Zákon o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození*. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-255> [cit. 24. 4. 2019].

²⁵⁷ ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, dopis Ctibora Nováka mjr. JUDr. Ervínu Munkovi z 10. 12. 1947.

²⁵⁸ ABS, V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, protokol o výpovědi správy vyšetřování ministerstva vnitra z 6. května 1954.

²⁵⁹ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, opis usnesení okresního soudu v Olomouci ze dne 30. 10. 1947.

10. Činnost Ctibora Nováka v odbojové skupině bratří Mašínů

10.1. Od prvního odboje k odboji třetímu

Třetí – protikomunistický – odboj navazoval na dva předchozí odboje, jež v budoucím a poté vzniklém Československu proběhly.

První odboj se uskutečnil během první světové války a byl prováděn českými a slovenskými vlastenci, kteří věřili ve vlastní stát a nechtěli žít pod německou, resp. rakouskou habsburskou monarchií. Po rozpačitých začátcích se během oněch čtyř válečných let podařilo pod vedením profesora Tomáše Garrigue Masaryka získat politickou podporu Spojenců, proti Rakousko-Uhersku a Německu bojujícím, a spolu s tím vytvořit československé legie, jež na konci první světové války čítaly několik desítek tisíc mužů a staly se zárodkem budoucí československé armády. Výsledkem těchto snah byl vznik společné republiky Čechů a Slováků a dalších menšin – první Československé republiky. I přes všechny své chyby se nově vzniklé Československo stalo ostrovem demokracie v meziválečné nestabilní a autoritářské střední Evropě, jeho existence však netrvala dlouho.

Reakcí na předchozí nadvládu Němců nad Čechy a Moravany byla do jisté míry přirozená snaha německý faktor upozadit, to se však stalo zbraní v rukou Adolfa Hitlera. Ten využil nespokojenosti Němců z Československa, a také s jejich podporou se mu podařilo Československou republiku na přelomu let 1938-1939 rozbít.

V polovině března 1939 se Čechy, Morava a Slezsko proměnily v Protektorát Čechy a Morava a následovala více jak šestiletá okupace českých zemí nacistickým Německem.

Již tehdy se začaly formovat první odbojové skupiny, které předvíдалy, že ke druhému světovému konfliktu dříve či později i tak dojde. I přes brutalitu nacistů při potlačování odbojových aktivit totiž existovala v Protektorátu (a zahraničí) řada vlastenců, mnohdy příslušníků československých legií, jež se nehodlala se stávajícím stavem smířit, a vznikl tak odboj druhý – protinacistický. Stejně jako další okupované země se tak i Protektorát Čechy a Morava stal místem protinacistického odporu.

Pouhé tři roky byly druhé Československé republice vyhrazeny k tomu, aby se z válečných útrap vzpamatovala. Dne 25. února 1948 vyvrcholily snahy komunistů o převzetí moci ve státě a nacistickou diktaturu tak vystřídal komunistický teror.

„Přirozenou“ snahou komunistické strany tak bylo v první řadě zlikvidovat nekomunistické představitele domácího a londýnského druhého odboje, často národní hrdiny, kteří zkušenosti s bojem proti totalitě již měli. Proti těmto snahám se řada osob postavila a započal tak odboj třetí – protikomunistický.

Vzhledem k tomu, že se česká společnost se svou komunistickou minulostí nedokázala vypořádat (viz nepřetržitá existence komunistické strany v České republice podílející se dokonce na vládě nebo zavrženíhodná minulost současného předsedy vlády, jenž byl členem státní bezpečnosti), můžeme v dnešní době vypožorovat tendenci existenci třetího odboje popírat, popř. bagatelizovat. Archivní prameny však hovoří jasnou řečí. Během tzv. zakladatelského období komunismu (zhruba období let 1948-1953, popř. 1956), v němž se KSČ podařilo pevně uchopit moc ve státě a rozšířit strach, nenávisť a teror na vlastním obyvatelstvu, existovala řada odbojových skupin, jež se snažila daný status quo změnit.²⁶⁰

Na rozdíl od odboje druhého neexistovalo jedno či více hlavních center, jež by jejich odbojovou činnost koordinovalo, jednotlivé skupiny byly nepočtené a do značné míry o sobě ani vzájemně nevěděly.

Členové třetího odboje již nemohli spoléhat na rozdílnost cizí uniformy či německý přízvuk, mnohdy proti sobě stáli „stejní“ Češi – kolegové z práce, sousedi či dokonce rodinní příslušníci.

Jedním z hlavních důvodů, proč dochází k relativizaci třetího odboje, je vysoká efektivita státní bezpečnosti jednotlivé skupiny pomocí zrádců a kolaborantů infiltrovat, řídit je a v příhodné době je rozbít. Skutečná činnost některých skupin se tak může jevit jako již od počátku uměle vytvořená.

V principu občanská válka, jež tehdy v Československu panovala, dala vzniknout odboji, jež se od těch předchozích určitými rysy lišil. Stejně jako první dva odboje měl i třetí odboj svá specifika a odlišnosti, přizpůsobené dané době a prostředí.

²⁶⁰ Např. odbojové skupiny Praha-Žatec, Hory Hostýnské, MAPAŽ, Černý lev 777, Světлана, skupina Čančík-Moravec a spol. či skupina Za svobodu. Blíže např. Veber, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice 2014; Svoboda, Petr: *Činnost odbojové skupiny „Za svobodu“ (1948/9-1951) – odboj pod kontrolou StB*. In: Veber, Václav – Bureš, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v 50. letech 20. století*. Praha 2010, s. 110-137; Doležalová, Markéta: *Odbojová skupina „Hory Hostýnské“ – pravda a lež*. In: tamtéž, s. 152-166; Bursík, Tomáš: *Osud odbojové organizace Černý lev 777. Příspěvek k historii ozbrojeného odporu proti komunistickému režimu v Československu*. Odbor archiv bezpečnostních složek MV ČR, Praha 2007.

Popírat jeho existenci je však irelevantní. Dosavadní stav bádání o třetím odboji v České republice v určitých aspektech zaostává, nicméně v současné době existuje již dostatečné množství odborné literatury založené na výzkumu archivních pramenů, dokazující nejen zločiny komunistického režimu na vlastním obyvatelstvu, ale také skutečnost, že třetí – protikomunistický – odboj byl nejen reálný, ale také oprávněný.²⁶¹

Václav Veber v úvodu své práce o třetím odboji²⁶² poukazuje na onu skutečnost popírání jeho existence a cituje velmi příhodné tvrzení Jana Tesaře, jenž v poznámce pod čarou ve svém díle *Traktát o „záchraně národa“* poukazuje na „neoblibu“ Čechů k ozbrojenému odporu a tendenci sklánět se před zlem, když uvádí: „*Třetí odboj – fakt tolik nepříjemný mnoha dříve-komunistům, dnes-neoliberálům, jehož popírání zahájil sám Alexandr Dubček ve svých pamětech (Naděje umírá poslední, Praha, Svoboda-Libertas 1993), následován v tom stovkami dalších slabochů, kteří majíce nepevné vlastní kořeny ochotně se poddávají větru.*“²⁶³

10.2. Historie rodu Mašínů

Rod Mašínů patří v českých zemích k velmi starým selským rodům, jehož původ sahá až do poloviny 17. století. Rozpadlý lošanský statek, který Matěj Mašín na konci 17. století zdědil, se v průběhu několika následujících dekád proměnil v prosperující grunt. Díky schopnostem členů rodu Mašínů se po několik generací také dědil rychtářský úřad.²⁶⁴

Velký počet dětí byl dříve běžný. Josef Mašín, jenž převzal grunt v roce 1836, pocházel z devíti sourozenců a sám měl dětí čtrnáct. Když v roce 1886 zemřel, ujal se statku syn Alois, jenž se, po počátečních rodinných neshodách, oženil v červenci roku 1888 s Marií Zourkovou, dcerou chalupníka Zourka.²⁶⁵

²⁶¹ Blíže k oprávněnosti ozbrojeného odporu proti komunistickému režimu na příkladu skupiny bratrů Mašínů kapitola *Většina proti většině* v knize *Cesta na severozápad*. Hulík, Milan: *Většina proti většině*. In: Mašín, Ctirad – Mašín, Josef – Paumer, Milan: *Cesta na severozápad*. Praha 2010, s. 285-293.

²⁶² Veber, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice 2014.

²⁶³ Tamtéž, s. 6 a Tesař, Jan: *Traktát o „záchraně národa“*. *Texty z let 1967-1969 o začátku německé okupace*. Praha 2006, s. 327.

²⁶⁴ Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...!*, s. 15-16.

²⁶⁵ Křestní list Josefa Mašína z 15. září 1907. VHA, Kvalifikační listiny Josefa Mašína.

Po osmi letech spokojeného vztahu se manželům Zourkovým narodilo první, a nakonec jediné dítě, syn Josef František Mašín.

Malý Josef vyrostl na statku v Lošanech a přes absenci sourozenců měl přísnou výchovu. Velmi tvrdým byl na Josefa zejména jeho otec Alois.

V roce 1902/1903 zahájil Josef svoji školní výuku, nejdříve na škole v Lošanech, od roku 1907 na reálce v Kutné Hoře. Pouhé dva roky po započatých studiích v Kutné Hoře mu zemřel otec Alois, takže matka Marie zůstala na statek sama. A vzhledem k tomu, že Josef byl jediným dítětem, bylo nabíledni, že statek po matce převezme on. I z toho důvodu začal v roce 1912 studovat Zemskou vyšší rolnickou školu v Roudnici nad Labem.²⁶⁶ Závěrečný třetí ročník roudnické školy v pravidelné době nedokončil, kvůli vypuknutí první světové válce musel 1. dubna 1915 složit válečnou maturitu a 28. dubna nastoupit jako jednorozční dobrovolník k c. a k. pěšímu pluku č. 36. V pluku však nesetřval dlouho, již 2. září 1915 přeběhl do zajetí a zbytek roku 1915 strávil v zajateckých táborech.²⁶⁷

Hned na počátku nového roku, 3. ledna 1916, si podal přihlášku do nově formovaných československých legií a jako dobrovolník byl po několikaměsíčním čekání 15. května 1916 přijat. Stejně jako řada dalších legionářů také konvertoval k pravoslaví a přijal prostřední jméno „Vladimír“.²⁶⁸

Během své úspěšné služby v legiích byl Josef Mašín pravidelně povyšován (zejména za svoji průzkumnou a výzvědnou činnost), několikrát vyznamenán a také raněn. Do nově vzniklého Československa se vrátil v jednom z posledních transportů v hodnosti kapitána 6. února 1920. Po návratu domů odešel do civilu, ovšem již za pár měsíců se do armády vrátil a nakonec v ní zůstal až do roku 1939, kdy postupně přešel do úplné ilegality.²⁶⁹

²⁶⁶ Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...!*, s. 37-38.

²⁶⁷ VHA, Kvalifikační listiny Josefa Mašína. Srov. Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...!*, s. 43.

²⁶⁸ VHA, Kvalifikační listiny Josefa Mašína.

²⁶⁹ VHA, Kvalifikační listiny Josefa Mašína, postup služební činnosti.

Vojenskou službu nastoupil k 1. lednu 1921 v pěším pluku v Českých Budějovicích a 30. března 1921 se stal velitelem 11. roty 1. střeleckého pluku Jana Husi. V roce 1923 přešel k dělostřelectvu a během 20. let absolvoval celou řadu výcvikových kurzů na různých místech (Olomouc, opět České Budějovice, Jindřichův Hradec, Praha) v několika pozicích (1. důstojník baterie, velitel baterie, velitel oddílu v zastoupení).²⁷⁰

K osudovému spojení s rodinou Nováků došlo na jaře roku 1929. Během svého pobytu v Olomouci se seznámil se Zdenou Novákovou, dcerou ing. Leopolda Nováka, majitele úspěšné zeměměřičské kanceláře z Olomouce. Zdenina matka Emma měla pro svoji dceru odlišné plány, zejména po synově vstupu do hranické akademie a službě v armádě místo převzetí rodinného podniku, sňatek s vojákem tak nepřipadal v úvahu. Charakter a přímost Josefa Mašína však obměkčily i jindy neústupnou Emmu, a tak se Josef Mašín se Zdenou Novákovou zasnoubili již po první schůzce.

Svatba se uskutečnila 17. června 1929.²⁷¹ O necelý měsíc později došlo k dalšímu Mašínově povýšení, tentokrát do hodnosti majora.²⁷²

Již následující rok se manželům 11. srpna 1930 narodil první a nejstarší syn Ctirad, o rok a půl později se 8. března 1932 narodil mladší syn Josef, a 7. listopadu 1933 se narodila nejmladší dcera Zdena. Josef Mašín v budoucnu se svými syny zanechá nesmazatelnou stopu v československé historii, a to díky jejich odboji.

V souvislosti s fyzickým postižením své dcery Zdeny požádal Mašín o trvalé přemístění do Prahy, její léčba totiž vyžadovala péči odborníků.

Většinu třicátých let již Mašín strávil v Praze s rodinou. Až do svého přechodu do ilegality sloužil u dělostřeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova. Postupně vykonával různé funkce (zatímní velitel oddílu, první pobočník velitele pluku, zatímní velitel oddílu na zkušené, zástupce velitele pluku, velitel pluku) a 30. června 1933 byl povýšen do hodnosti podplukovníka dělostřelectva.²⁷³

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ VHA, Kvalifikační listiny Josefa Mašína.

²⁷² VHA, Kvalifikační listiny Josefa Mašína, postup služební činnosti.

²⁷³ Tamtéž.

Po postoupení československých pohraničních území Německu mnichovskou smlouvou bylo Mašínovi jasné, že existence druhé republiky je jen dočasná. Začal tak vytvářet síť spolupracovníků, o nichž věděl, že až přijde čas, zahájí spolu s ním odboj proti nacistickému Německu.

Tato situace nastala v polovině března 1939. Když začaly jednotky Wehrmachtu obsazovat zbytky českých zemí, Josef Mašín se nevzdal. Připraven na smrt se rozhodl bojovat a vyhodit do povětří augmentační skladiště ruzyňských kasáren, kde tehdy sloužil jako zástupce velitele pluku. Nakonec musel být násilně odzbrojen a byl mu zakázán vstup do kasáren.²⁷⁴

Tehdy se zrodilo jeho rozhodnutí přejít do ilegality a bojovat tak proti okupantům jinými prostředky. Během roku 1939 začal spolupracovat např. s rodinou Líkařů, Václavem a Františkem Řehákovými, pplk. Janem Studlarem a také se ustavila legendární odbojová skupina „Tři králové“, tvořená pplk. Josefem Mašínem, pplk. Josefem Balabánem a špkt. Václavem Morávkem.

Ať už to byla příprava bomb, radiové vysílání depeší do Londýna, vytváření seznamu konfidentů či jiná odbojová činnost, Třem králům se dařilo až do roku 1941 úspěšně unikat nástrahám Gestapa. Na jaře 1941 se však všechno změnilo.

V podvečer 22. dubna 1941 byl na prozrazené schůzce zatčen v restauraci Fuchs pplk. Balabán a 13. května došlo k osudnému vysílání v ulici Pod Terebkou.²⁷⁵ Na počátku května dostali Mašín s Morávkem důležité zprávy od dvojitého agenta A-54 Paula Thümmela, a bylo nutné je odvysílat do Londýna. V tajném bytě Pod Terebkou se nacházeli Mašín, Morávek a jejich věrný spolupracovník a radiotelegrafista, četař František Peltán. Gestapo však o tomto ilegálním bytě již vědělo a celý dům obklíčilo.

Po zazvonění a výzvě k otevření dveří se před nimi objevil Mašín a okamžitě zahájil palbu. Několik gestapáků postřelil a se zbytkem se začal rvát. Během boje si po zaseknutí vlastní nohy do zábradlí na několikrát končetinu zlomil v koleni, a nakonec byl ještě postřelen a přemožen.²⁷⁶

²⁷⁴ Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...!*, s. 91.

²⁷⁵ Koura, Petr: *Podplukovník Josef Balabán: život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“*, Praha 2003, s. 162-163.

²⁷⁶ Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*, s. 114-5.

Peltánovi s Morávkem se podařilo sešplhat po drátě z bytu do ulice a se štěstím uprchnout. Morávek si na smyčce lana téměř uřízl ukazovák a Peltán si při dopadu silně narazil nohy.²⁷⁷

Co následovalo, se dá nazvat peklem. Přes rok byl Josef Mašín těžce mučen a týrán, nic však neprozradil. S vyšetřovateli se statečně rval, několikrát se pokusil o sebevraždu. Když Mašina nezlomil ani pohled na zatčenou manželku, bylo o jeho osudu rozhodnuto.

Během druhého stanného práva byl 30. června 1942 na střelnici v Praze-Kobylisích se slovy: „Ať žije Československá republika!“, zastřelen.²⁷⁸

Mašínovi synové, bratři Ctirad a Josef, se do protinacistického odboje i přes svůj nízký věk zapojili také. Spolu s matkou roznášeli protiněmecké letáky, ukrývali židovské či sovětské uprchlíky a také se snažili ničit betonová kulometná hnízda na vlacích, jež převážely německá letadla.

Zdena Mašínová strávila zbytek války snahou zjistit, co se s manželem stalo, a stejně postupovala i po konci druhé světové války. O tom, že je její muž mrtvý, se rodina Mašínů definitivně dozvěděla z motáků, které se podařilo Josefu Mašínovi těsně před smrtí napsat, a jež se štěstím dostala rodina do rukou.²⁷⁹

²⁷⁷ Čermák, Vilém: *Muž proti okupaci: portrét štábního kapitána Václava Morávka*. Plzeň 2007, s. 124.

²⁷⁸ Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*, s. 127.

²⁷⁹ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 92-93 a Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...!*, s. 143- 7.

10.3. Skupina bratří Mašínů

První léta 50. let patřila k nejhorším obdobím československé historie. Komunistická strana, již se pomocí ozbrojení dělníků v továrnách povedlo dostat v únoru 1948 pučem k moci, rozsávala po zemi strach, nenávist a teror. Jakákoliv opozice byla likvidována. KSČ vědomě vyráběla soudní procesy a justiční vraždy, zavírala, mučila a popravovala své oponenty, mnohdy čs. válečné hrdiny. Tisíce osob byly vyhozeny ze zaměstnání, čelní vojenská představitelé dostali potupný vyhazov z armády. Soukromé vlastnictví, dědictví tisíců rodin po mnohé generace, bylo zlikvidováno, skutečným i domnělým nepřátelům byl vyhlášen „třídní boj“.²⁸⁰

Díky generálu Josefu Mašínovi znala rodina Mašínů vysoce postavené osoby z vojenských kruhů, tito lidé však i přes své zásluhy o záchranu vlasti byli kvůli svému „domácímu či londýnskému původu“ vystaveni šikaně, věznění a často nucení odejít z armády a v lepším případě přijmout podřadná zaměstnání. Po počátečním období neozbrojeného odporu bratří Mašínové tento „třídní boj“ přijmuli a rozhodli se tyranii postavit stejnými prostředky, jakými příslušníci bezpečnostních složek udržovali zločinný režim ve státě – se zbraní v ruce. K nim se postupně přidali někteří jejich přátelé a vytvořila se tak skupina, jež bude známá jako „odbojová skupina bratří Mašínů“.²⁸¹

Jejich odboj započal na konci 40. let, v době, kdy většina členů ještě nebyla plnoletá. Ctirad Mašín mezi 10. až 13. říjnem 1948 úspěšně absolvoval uvědomělým komunistou vedený partyzánský kurz, část znalostí získaných v tomto kurzu později použil při akci v Čelákovících. Počáteční odboj členů skupiny nebyl ozbrojený, sestával z rozbíjení agitačních skříněk KSČ či oken straníků, dále ve vyhazování v asfaltu a uhelném mouru obalené munice do tendrů lokomotiv či rozhazování připínáčků a hřebíků na trasách prvomájových průvodů.²⁸²

²⁸⁰ K tzv. zakladatelskému období komunismu např. Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.

²⁸¹ K poválečnému životu bratří Mašínů a jejich přátel a jejich počátečnímu neozbrojenému odboji Blažek, Petr – Čvančara, Jaroslav: *Z války do války. Dospívání bratří Ctirada a Josefa Mašínových ve vzpomínkách a fotografiích*. Paměť a dějiny VII, 2013, s. 96-111.

²⁸² Chalupová, Markéta: *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 32.

Někdy v této době se za účelem získání zbraní vloupali do Hellichova (dnes Polabského - pozn. aut.) muzea v Poděbradech.²⁸³ Zde odcizili čtyři samopaly, později však zjistili, že nemají závěry, a tak se jich zbavili. Následně se vloupali do skladu místní organizace Svazu brannosti, ale zbraně odtud pocházející byly pro změnu poznamenány korozí, a tedy také nepoužitelné.²⁸⁴

V roce 1950 bylo zdraví Ctibora Nováka navzdory sérii léčebných pobytů stále špatné, a tak se rozhodl ve službě v československé armádě nepokračovat. Dne 8. března roce 1949²⁸⁵ byl povýšen do hodnosti majora ČSA a jako válečný invalida odeslán v květnu 1950 do výslužby.²⁸⁶ V letech 1950-1951 bydlel u své sestry Zdeny v Jeseníku, kde pracoval jako trafikant, od roku 1951 do ledna 1952 zde vedl prodejnu tabáku.²⁸⁷ V březnu 1951 bylo o Novákovi podáno Státní bezpečností hlášení, jelikož na něj byl shromážděn početný zpravodajský materiál, v němž byl Ctibor Novák vylíčen ve velmi negativním světle. V části hlášení bylo opět zdůrazněno jeho problematické členství v KSČ a také, dle autora textu, zdůrazněny jeho záporné povahové vlastnosti: „*Politicky byl Novák organizován od r. 1945 v KSČ, byl však roku následujícího vyloučen, protože se očekávalo jeho zatčení pro nařízené exekuce. Jest politicky nevyspělý, zbabělý měšťák a na politiku se dívá z hlediska třídy, ze které vzešel – měšťácky. Věnoval řady intervencí tomu, aby se dostal zpět do strany. Novák při vhodné příležitosti rád pije, kouří a má rád ženy, je neupřímný, intrikán s touhou po kariéře, jeho finanční poměry nebudou nejlepší.*“²⁸⁸ Archivní prameny dokládají také vázací návrh Ctibora Nováka, ten však byl z důvodu jeho poválečné činnosti nedoporučen.²⁸⁹

Do tohoto období také spadají první ozbrojené akce bratří skupiny Mašínů.

²⁸³ Tamtéž, s. 32 a ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, protokol o výpovědi Vladimíra Paumera z 26. března 1954 a f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, dvanáctá část protokolu se Ctiborem Novákem z 24. února 1954.

²⁸⁴ Chalupová, Markéta: *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 33.

²⁸⁵ Do hodnosti majora byl povýšen se zpětnou účinností k 28. říjnu 1944 a současně-dodatečně také do hodnosti štábního kapitána se zpětnou účinností k 1. květnu 1943. VHA, f. Osobní spis Ctibora Nováka, vložka pro osobní věstník. Datum přesného povýšení Ctibora Nováka do hodnosti majora se však v archivních pramenech liší, např. v jeho kmenovém listu je uveden také 9. duben 1949 a 1. leden 1947. VHA, f. Kmenový list Ctibora Nováka.

²⁸⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, dvanáctá část protokolu se Ctiborem Novákem z 24. února 1954.

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, hlášení veliteli státní bezpečnosti v Praze z 16. března 1951 a ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 4, ustanovka krajského velitelství StB z 3. května 1951.

²⁸⁹ ABS, f. B 7-5, inv. j. 10, vázací návrh Ctibora Nováka. Nedatováno, pravděpodobně 1951.

10.3.1. Přepadení služebny SNB v Chlumci nad Cidlinou

První ozbrojené akce z 12. na 13. září 1951 se zúčastnili Ctirad a Josef Mašínové spolu s Milanem Paumerem. Večer 12. září si Ctirad Mašín s Paumerem v Praze objednali taxi, jehož řidičem byl sedmačtyřicetiletý Eduard Šulc. Přemluvili jej, aby je zavezl až do Hradce Králové, nicméně cesta skončila poněkud dříve. Kousek od Chlumce nad Cidlinou taxikáře poprosili, aby jim zastavil s výmluvou, že se Milanovi udělalo nevolno.²⁹⁰ To však byl smluvený signál, skryt zde již čekal Josef Mašín. Šulce svázali, ale rozhodli se upustit od svého původního plánu svázané osoby i uspat. Ctirad získal chloroform od dalšího člena jejich skupiny, Vladimíra Hradce, tehdejšího studenta chemie na pražské univerzitě. Eduard Šulc měl totiž slabé srdce a omráčení chloroformem by jej pravděpodobně zabilo.²⁹¹ Poté se vydali na služebnu SNB, kde nahlásili tehdejší službě – strážmistru Oldřichu Kašíkovi – falešnou krádež motorky a požádali o sepsání protokolu. Když se Kašík otočil, aby si šel zpět na stanici pro nezbytné věci, vytáhl Ctirad z rukávu ocelovou tyč a s cílem esenbáka omráčit jej udeřil do hlavy. K překvapení obou bratrů však začal strážmistr vrávorat, nicméně do mdlob neupadl. Naopak začal sahat po zbrani, a tak Josef Mašín tasil svoji pistoli a dvěma ranami Oldřicha Kašíka zastřelil. Vzhledem k tomu, že je ony výstřely prozradily a bratři nevěděli, zdali se na stanici nachází více osob, museli z místa činu uprchnout. První akce, jejíž cílem bylo získání zbraní, se tak nezdařila.²⁹²

10.3.2. Přepadení služebny SNB v Čelákovících

Druhého přepadení služebny Sboru národní bezpečnosti se zúčastnili opět Ctirad s Milanem, nicméně tentokrát je doprovázel Zbyněk Janata. Josef Mašín pracoval jako řidič nákladního vozu a nemohl se z práce uvolnit.

O dva týdny později, 28. září 1951, se rozhodli přepadnout služebnu SNB v Čelákovících u Prahy. Zde si o půlnoci zavolali sanitku a oznámili, že potřebují pomoc pro muže se zlomenou nohou.

²⁹⁰ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis, výpověď Eduarda Šulce z 10. února 1954. Srov. Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 89.

²⁹¹ Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 89-90.

²⁹² Tamtéž, s. 90-91.

Po příjezdu sanitního vozu oba jeho řidiče – Bohumila Turinu a Josefa Kavína – svázali, a všichni se společně vydali směrem k Čelákovcům. Kousek od Čelákovic zastavili, a rozhodli se oba muže přivázat ke stromu a tentokrát i uspat.²⁹³ Chtěli se tak vyhnout tomu, že by se oba muži mohli osvobodit, jak se to povedlo Eduardu Šulcovi, jenž se projíždějící taxík při jejich útěku z Chlumce snažil na silnici stopovat.

Poté se Ctirad vydal do Čelákovic ohlásit fingovanou nehodu dvou vozidel. Místní příslušník SNB Jaroslav Honzátka jej vyzval k návratu na místo nehody a oznámil, že se tam za chvíli dostaví. Po vlastním příjezdu byl přepaden, svázán a naložen do sanitky. Poté se všichni vrátili ke stanici. Ctirad se Zbyněkem odvedli Honzátka zpět dovnitř, žádajíc klíče od skříně, kde byly zamčeny zbraně. Když klíče nedostali, převrátili celou skřín, kterou následně zezadu vypáčili. Konečně se jim podařilo získat kromě starých i zbrusu nové zbraně, tak nezbytné pro odbojovou činnost. Zatímco Zbyněk odnášel získané zbraně zpět do sanitky, Ctirad ve stanici zůstal. Všiml si, že si je strážmistr Honzátka celou dobu usilovně prohlíží, a bude tak schopen podat podrobný popis, což by mohlo vést k jejich vlastnímu zatčení a konci skupiny. Zastřelit jej však nemohl, to by je mohlo znovu prozradit. Proto se rozhodl Honzátka nejdříve uspat, a poté mu vzhledem ke zkušenostem z partyzánského kurzu podřezal hrdlo.²⁹⁴

10.3.3. Zatčení před plánovaným odchodem do zahraničí

Na podzim 1951 vkládala celá řada osob naděje do Západu, že přijde země východního bloku, uvězněné za ostnatým drátem, osvobodit. Svobodná Amerika a Hlas Evropy výhružně informovali o přesunu vojsk a shromažďování sil. Zdálo se, že třetí světová válka je na spadnutí.

Tehdy se členové skupiny rozhodli překročit hranice, aby prodělali kvalitnější výcvik a patřičně vycvičení se mohli vrátit do Československa, kde by s americkou armádou a jejími spojenci osvobodili občany od komunistického policejního státu.

Původním plánem překročení hranic bylo násilné projetí s opancéřovaným vozem z ČSAD. V polovině října 1953 již vrcholily přípravy, odejít měli bratři Mašínové, Milan Paumer, Zbyněk Janata a Egon Plech.

²⁹³ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis, výpověď Bohumila Turiny ze 4. února 1954 a výpověď Josefa Kavína z 10. února 1954.

²⁹⁴ Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 94-95.

Osmnáctého října se uskutečnila v bytě Mašínů závěrečná schůzka, při níž se všichni chystali k odchodu z Československa. Tehdy se však ještě Ctirad Mašín sešel s rodinným známým – Aloisem Bezuchou – jenž u sebe skrýval neznámého ilegálního pracovníka. Dle dohody jej měl Ctirad vyzvednout a společně se měli dostat do Západního Německa. Tato schůzka však byla prozrazena a oba byli zatčeni. Následně si StB přijela i pro bratra Josefa a na schůzce přítomného strýce Borka.

Jakmile se ozval zvonek, Josef věděl, že je něco špatně. Jeho bratr Ctirad měl klíče, a tak by nezvonil. Vyšel na balkon, a když viděl více osob než dvě, bylo vše jasné – přišla StB. Nejdříve odjistili získané samopaly v případě, že by stál někdo za dveřmi. Když zjistili, že je vzduch čistý, Ctibor Novák, jenž byl po konci služby stále v uniformě, se rozhodl sejít dolů a příslušníky StB tak zdržet. Ostatní členové zatím schovali po bytě rozložené zbraně, ukryli se na půdě a vyčkávali. Po příchodu StB nahoru do bytu musel dát Josef ruce vzhůru a do každé místnosti v bytě vkročit jako první. I když StB v bytě Mašínů žádné zbraně ani jinou výbavu nenašla, byli oba dva zatčeni. Na ostatní schované členy skupiny, stejně jako na špatně ukryté granáty a padákové šňůry, StB v tu chvíli nepřišla.²⁹⁵

Po odvedení a několika hodinách čekání byli Josef s Ctiborem naloženi do antonu, jenž je měl převést do vyšetřovny StB v Bartolomějské ulici. Shodou náhod byl Ctirad Mašín naložen do stejného autobusu, jako Josef s Borkem, čehož okamžitě využili. Ctiradovi dali posunky a gesty najevo, že na žádné zbraně ani ostatní členy skupiny nepřišli, a o chystaném útěku tedy Státní bezpečnost nic neví. I přes Ctiradův úžas byla zpráva jím správně pochopena. Tato domluva zachránila bratrům Mašínům život.²⁹⁶

V následujícím období byli všichni tři zatčení podrobeni výslechům, bití a mučení, fyzickému i psychickému nátlaku. I přesto, že Státní bezpečnost část výbavy skupiny našla, Josef, Ctirad i Ctibor nezávisle na sobě jednohlasně vypověděli, že jim byl nalezený materiál podstrčen. Díky silné vůli a nezlomnosti při výsleších se vyšetřovatelé o jejich dosavadní činnosti, zejména přepadení dvou služeben SNB v Chlumci nad Cidlinou, resp. Čelákovících, nedozvěděli.

²⁹⁵ Vzpomínky Josefa Mašína. Archiv autora.

²⁹⁶ Tamtéž.

Ctibor Novák byl propuštěn po necelém měsíci věznění, 16. listopadu 1951²⁹⁷, a v prosinci téhož roku i mladší synovec Josef.²⁹⁸ Ctírad Mašín však takové štěstí neměl. Po zatčení byl několik desítek hodin v kuse vyslýchán a bit, a tak nucen k doslova vynucené výpovědi. Nakonec byl kvůli kontaktům s Aloisem Bezuchou odsouzen ke 2,5 rokům otrocké práce v uranových dolech v Jáchymově.²⁹⁹

I když měli členové skupiny bratří Mašínů po přepadení služebny SNB v Čelákovících nové a funkční zbraně, nebylo jednoduché v odboji pokračovat. Ctírad Mašín byl ve vězení, a ostatním se blížil nástup vojenské služby. Navíc netušili, jak přísně střežené uranové doly fungují.

Skupině se tehdy velmi hodilo, že Ctibor Novák změnil povolání. Po svém zaměstnání jako trafikant a filatelista v Jeseníku, jež skončilo v lednu 1952, nastoupil od března toho roku jako vrátný vojenské zotavovny Moskva v Karlových Varech, dnešním grandhotelu Pupp.³⁰⁰ Zde pracoval až do června 1953 a v první polovině tohoto roku si k sobě do Karlových Varů vzal i svého syna Vladimíra. Poté, co jako vrátný v zotavovně skončil, měl nastoupit jako skladník u Rudných dolů národního podniku ve Zlatých horách poblíž Jeseníku, aby byl blíže rodině.³⁰¹ To se však nakonec nestalo, a tak až do svého zatčení z 26. listopadu 1953 bydlel v Dolní Lipce č. p. 9, okres Žamberk, a zůstal nezaměstnaný.

Dle vyšetřovací zprávy o protistátní činnosti skupiny bratří Mašínů měl Novák pomoci Josefu Mašínovi nebo Václavu Švédovi získat zaměstnání v jáchymovských dolech, aby se s Ctíradem dostali do kontaktu a následně umožnili jeho útěk.³⁰²

²⁹⁷ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, závěrečná zpráva vyšetřovacího oddělení 4. referátu z 15. listopadu 1951.

²⁹⁸ ABS, f. H, arch. č. H-698, ustanovka oddílu státní bezpečnosti z 9. ledna 1954 a f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis, výpověď Ctibora Nováka u nejvyššího soudu v Praze během hlavního líčení v lednu 1955. Srov. f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, první část protokolu o výpovědi se Ctiborem Novákem z 8. prosince 1953.

²⁹⁹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-239 MV, rozsudek státního soudu v Praze z 15. srpna 1952.

³⁰⁰ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi s Ctiborem Novákem z 25. února 1954. Dle Barbary Masin pracoval Novák v zotavovně nejprve jako její vedoucí, vrátným se stal až po zásahu KSČ. Srov. Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 122.

³⁰¹ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, prohlášení Ctibora Nováka o činnosti bratrů Mašínů, nedatováno, pravděpodobně 1954.

³⁰² ABS, f. Z, Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV, sg. Z-10-514, protistátní činnost bratrů MAŠÍNŮ, Milana Paumera a jejich společníků na území ČSSR. Nedatováno a Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 122.

Sám ve své blíže časově neurčené výpovědi uvedl, že si okolí Jáchymova vybral, aby byl Ctiradovi na blízku, jelikož předpokládal, že kvůli délce jeho zatčení bude odsouzen, a to přímo do jáchymovských uranových dolů.³⁰³

Josef se nejprve snažil získat jakékoliv podrobnější informace, jež by pomohly učinit útěk bratra Ctirada reálným, avšak Jáchymov byl přísně střežen a civilista tak neměl šanci se cokoliv bližšího dozvědět. Jedním z potencionálních zdrojů klíčových informací byli agenti CIC, a tak se Josef rozhodl odejít za hranice pouze s Egonem Plechem. Plech byl sudetský Němec a němčinu tak plynule ovládal. Spolu měli odejít na Západ, projít výcvikem, jenž by po návratu do Československa umožnil vysvobodit Ctirada z vězení, a spolu pak mohli odejít opět do zahraničí. Jejich odchod však nakonec na Plechově strachu ztroskotal, a Egon tak byl již nadobro vyloučen ze skupiny.³⁰⁴

Počet jejích členů se však nezměnil, protože v té době se ke skupině přidal Václav Švéda, bývalý spolumajitel statku z Lošan, jenž sousedil s mašínovským statkem. Po komunistickém převratu byl Švédovým statek konfiskován. Při vyhnání ze statku si z vlastního majetku mohli Švédovi odnést pouze šaty, které měli na sobě. Statek získal představitel komunistické strany, jenž jej v následujících dekádách proměnil ve zchátralou trosku. Manželé Švédovi tak museli hledat pomoc u Václavových rodičů. Skončili v malém a přelidněném domě, kde museli spávat na podlaze a z hospodařícího sedláka se kvůli jeho „nepřátelskému původu“ stal ošetřovatel prasat.³⁰⁵ Rodina Švédových byla samozřejmě jenom jednou z mnoha dalších rodin, jež potkal stejný osud, nicméně Václav Švéda byl jedním z mála, kdo se rozhodli vyjádřit nahlas nesouhlas s tehdejší podobou „socialistického ráje“, jenž v Československu panoval.

Vzhledem k tomu, že snahy členů skupiny o získání pracovního místa v Jáchymově přišly vniveč, rozhodli se podplatit některého ze strážných sloužících v Jáchymově. Navíc došlo ke změně i v rodině Mašínů, jelikož jim KSČ nařídila již druhé násilné vystěhování. Tentokrát skončili v malé obci Činěves, v opuštěné třípokojové chalupě, do níž „*když přšelo, zatékalo střechou. Vnitřní stěny místností se černaly plísní. Prkenná podlaha byla shnilá a plná děr. Sanitární zařízení tvořil venkovní záchod a pumpa se studnou na dvoře*“.³⁰⁶

³⁰³ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, nedatovaná výpověď Ctibora Nováka, pravděpodobně 1954.

³⁰⁴ Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 120.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 121.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 122.

I přes to, že došlo k řadě návštěv Ctibora Nováka s Josefem a Václavem v Karlových Varech, vězněný Ctirad, stejně jako Ctibor Novák, se nacházeli daleko od místa bydliště ostatních členů. Vystala tak nutnost skupinu motorizovat. Potřeba značného množství peněz se proto, i vzhledem ke snaze některé osoby podplatit, jevila jako nezbytnou.

10.3.4. Přepadení auta s penězi Kovolisu Hedvikov

Po řadě návrhů byl jako plán další akce odsouhlasen návrh Zbyňka Janaty přepadnout vůz s penězi, jenž každé dva týdny přivážel výplaty zaměstnancům firmy Kovolis Hedvikov. Místa, kde sám Janata pracoval.

Po neúspěšném pokusu z července 1952, kdy Milan Paumer usnul na hlídce, přičemž měl původně dát znamení, že se auto s penězi blíží, byla akce znovu provedena 2. srpna. Tentokrát však již bez Paumera, který musel mezitím narukovat na vojnu.

V okolí obcí Žleby, Markovice a Horky zastavil Václav Švéda v uniformě lidových milicí vůz, jehož posádku tvořili řidič František Kočí, bezpečnostní referent a velitel jednotky lidových milicí Kovolisu Hedvikov Karel Skokan, pokladník Josef Rošický a proti předpisům v autě přítomná vedoucí závodní kuchyně Ludmila Minaříková.

Po zastavení vozu vyzval Švéda posádku, aby se legitimovala, to stejné však učinil i referent Skokan. V tu chvíli přistoupil k vozu v civilu oblečený Josef Mašín, předstírajíc, že je člen StB. Spolu se Švédou vytasili zbraně a posádky vozu se zeptali, zdali má někdo u sebe zbraň. Karel Skokan ji po výzvě odevzdal a poté jej a Františka Kočí svojí zbraní přinutil Josef Mašín vystoupit z vozu. Celá akce byla prezentována jako součást plnění úkolu, jež vykonávala „Státní bezpečnost“ v nedaleké obci Horky.

Vystoupivší dostal na starosti Švéda. Josef Mašín nastoupil opět do vozu a pokračoval v jízdě. Těsně před plánovaným místem zastavení se pokladník Rošický vrhl na Josefa a snažil se chopit volant a strhnout jej. Josef dupnul na brzy a nařídil Rošickému a Minaříkové, aby vystoupili. Josef chtěl vytáhnout zbraň, ta mu však během manévru vypadla z kapsy kalhot a zůstala v autě. Navíc vytáhl doposavad skrytou zbraň i Josef Rošický a začal mířit na Josefa Mašína. Josef Mašín se snažil Rošického uklidnit a vyzval jej, aby svou zbraň odložil a vyhnul se tak pozdějším problémům se Státní bezpečností.

I přes stále namířenou zbraň na svou osobu se Josef k Rošickému přibližoval, a když byl v dostatečné blízkosti, využil toho, co s bratrem a ostatními nesčetněkrát nacvičovali. Přiskočil k Rošickému, vyrazil mu ruku nahoru, zkroutil ji dozadu, nastavil nohu a oba spadli do příkopu. Během nastalého souboje se Mašínovi povedlo strčit prst na spoušť a dvěma ranami pokladníkovou vlastní zbraní Josefa Rošického zastřelil.³⁰⁷ Po této akci skupina konečně měla hotovost. Podařilo se jim získat celkem 884 239 Kč.³⁰⁸

10.3.5. Krádež donaritu v dole Kaňk

Na přelomu dubna a května 1953 vyhlásil nově zvolený československý prezident Antonín Zápotocký u příležitosti státního smutku nad úmrtím Klementa Gottwalda amnestii, díky níž byl předčasně propuštěn i Ctirad Mašín. Vzápětí však provedla československá vláda měnovou reformu, jíž oloupila vlastní občany o většinu úspor.

V této atmosféře se fyzicky strádající Ctirad vrátil domů, aby se zanedlouho zapojil do další akce své skupiny a zároveň naplánoval definitivní odchod za hranice. Milan Paumer byl již na vojně na Slovensku, a navíc se i ostatním blížilo obdržení povolávacího rozkazu.

Poté, co byl rodině Švédů ukraden lošanský statek, vystřídal Václav Švéda řadu zaměstnání, a jedním z nich byla i práce v těžebním dolu obce Kaňk u Kutné Hory. Skupina se rozhodla využít jeho znalosti místního terénu, a tak se 14. srpna 1953 vloupali Ctirad Mašín, Václav Švéda, Zbyněk Janata a jejich přítel a „zbrojír“ skupiny Vladimír Hradec šachtou Magda do dolu Kaňk.

Po počáteční akci, jíž se zúčastnil i Josef Mašín, a která skončila neúspěšně, se tentokrát podařilo z dolu odnést 100 kg výbušniny donarit. Ta byla skupinou určena k vyhození vlaku s uranovou rudou, jenž pravidelně jezdíval do Sovětského svazu. Jak sdělil ve svém prohlášení závodní ředitel Středočeských rudných dolů: „*Dne 17.VIII.1953 při ranní směně bylo zjištěno, že na I. patře ve skladišti donaritu chybí 100 kg donaritu. Donarit byl uložen ve 4-25 kg bedničkách*“.³⁰⁹

³⁰⁷ Vzpomínky Josefa Mašína. Archiv autora.

³⁰⁸ ABS, f. H, arch. č. H-777, potvrzení ředitele Kovolisu Hedvikov o ztrátě peněz určených k výplatám zaměstnanců.

³⁰⁹ Tamtéž, prohlášení závodního ředitele závodu Kutná Hora národního podniku Středočeských rudných dolů z 1. března 1954.

10.3.6. Zapalování stohů v obci Mořice

Poslední akce skupiny se odehrála o pár týdnů později, na počátku září 1953. Kvůli neefektivní politice KSČ dosahovala již několik let za sebou špatná hospodářská situace v Československu v některých oblastech takových rozměrů, že panoval dokonce i nedostatek slámy. Skupina se tak rozhodla zničit zásoby slámy v okrese, odkud Václav Švéda pocházel. Cílem této akce byla snaha urychlit kolaps československého hospodářství a také ukázat režimu, že některé odbojové skupiny stále existují.³¹⁰

Proto se Ctirad Mašín s Václavem Švédou vydali 7. září 1953 na Moravu, kde se rozhodli pomocí speciálně vytvořených časových zapalovadel zapálit stohy slámy jednadvaceti³¹¹ zemědělských družstev nacházejících se mezi Kroměříží a Vyškovem. Podle plánu mělo nejprve dojít ke vznícení, a po objetí všech stohů teprve k samotnému zapálení. Akci prováděli na kolech a již na počátku došlo ke komplikacím. Po zapálení několika stohů začal Ctiradovi během jízdy padat z kola řetěz, a tak v podstatě nemohl pokračovat dál. Navíc byli u obce Mořice zastaveni místními příslušníky milice. Václav Švéda nasedl na kolo a ujel a nechal Ctirada oběma mužům napospas. Po ostrém oslovení Jana Leciána se však místní velitel hasičů slovní odpovědi nedočkal. Ctirad vytáhl svou zbraň a muže dvakrát postřelil. Druhý muž Stanislav Blažek se dal na útěk, stejně jako Ctirad, jenž po přeběhnutí pole narazil na Václava Švédu. Oběma se podařilo zmizet.

10.4. Českoněmecká anabáze

Na podzim 1953 se již nad skupinou bratří Mašínů začala stahovat mračna. V okolí Mořic probíhaly rozsáhlé akce bezpečnostních složek, jejichž snahou bylo vypátrat oba pachatele. Jak Ctirad, tak Václav byli několikrát místními viděni, a tak bylo pravděpodobné, že dojde k jejich dopadení. Zejména u Václava Švédy pocházejícího z jen asi deset kilometrů vzdáleného Pivína, jehož navíc milicionář Blažek poznal.

³¹⁰ Masin, Barbara: *Odkaz*, s. 132.

³¹¹ Srov. ABS, f. H, arch. č. H-777, zpráva o popisu místa požárem postižených a ohrožených stohů slámy z 15. dubna 1954.

Jen krátce po této akci navíc přišel Josefovi Mašínovi povolávací rozkaz k pomocným technickým praporům, a bylo tedy pravděpodobné, že jej v brzké době obdrží i bratr Ctirad.

Jejich definitivní rozhodnutí odejít nemělo jen „vnitřní“ motivaci, ale také motivaci „vnější“. Již od roku 1952 byl prezidentem USA republikán Dwight Eisenhower, jenž v prezidentském klání zvítězil také díky své ostré protikomunistické rétorice. Dle Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy prezident Eisenhower slíbil, že dojde k osvobození komunisty porobených zemí. Navíc se tehdy začaly v Západním Německu vytvářet speciální jednotky pro činnost v týlu nepřítele. V atmosféře očekávaného světového konfliktu tak pro skupinu existovalo jen jedno řešení.

11. Od hromadného zatýkání po monstrproces 1953-1955

11.1. Odchod bratří Mašínů

K definitivnímu odchodu bratří Mašínů došlo na počátku října 1953. Spolu s bratry Mašíny šli Václav Švéda, Zbyněk Janata a po zfalšování kasárenské propustky přijel ze slovenského Martina i Milan Paumer.

Skupina překročila hranice v oblasti Hory Svaté Kateřiny. Plánem bylo se v rozmezí několika dnů, maximálně jednoho týdne, dostat do Západního Berlína. Poté prodělat výcvik a spolu s americkou armádou se vrátit a osvobodit Ctirada Mašína, stejně jako ostatní vězně komunistického režimu. Součástí jejich odchodu také bylo doručit tajnou zprávu, o níž nevěděli ani všichni členové skupiny. Bratři Mašínové měli informace, že se v jižních Čechách nacházela část československé armády, jež byla ochotna nebránit hranici a umožnit tak průnik západních armád do země.

Avšak z původních několika dnů se vyklubala téměř měsíční anabáze a jeden z největších příběhů studené války. Z pěti členů skupiny byli Václav Švéda a Zbyněk Janata chyceni, po několika měsících a úspěšném extradičním řízení vydáni zpět do Československa a spolu se Ctiborem Novákem 2. května 1955 popraveni.

Bratři Mašínové se s Milanem Paumerem po nakonec úspěšné a strastiplné cestě do západního Berlína přihlásili do armády, avšak k žádnému konfliktu mezi Západem a zeměmi východního bloku nedošlo. Proto po několika letech služby odešli do civilu a následně se začali věnovat podnikání.

11.2. Podzim 1953

V listopadu roku 1953, tedy v době, když byli bratři Mašínové a Milan Paumer v Západním Německu, došlo k masovému zatýkání v podstatě všech rodinných členů, a to nejen rodiny Mašínů. Zatčení a do vazby vzati byli také Zbyněk Roušar, Zdena Mašínová st., Vladimír Hradec, Egon Plech, František Mňuk, Jaroslav Cukr, Vratislav Švéda, Ladislav Horáček, František Švéda, Ludmila Švédová, Zdeněk Švéda, Josef Hradec, Jiří Hradec, Milada Hradcová a Božena Cukrová.

Sám Ctibor Novák byl zatčen 26. listopadu. V návrhu na zatčení byl označen jako „hlavní rádce skupiny“.³¹² V 16 hodin byl přijat do věznice v Praze-Ruzyni a z vězení se až do konce svého života nedostal.

Hlavní výslechový protokol, čítající dohromady bez dodatků 61 stran, začal být s Novákem sepsován krátce po jeho zatčení, 8. prosince 1953. Celkově byl dvanáctkrát přerušen a třináctá – poslední část protokolu, byla sepsána až 18. března 1954.

Již v úvodu své výpovědi se Novák kaje, přiznává, že jeho první zatčení spolu s bratry Mašínovými z října 1951 bylo oprávněné, svá tehdejší tvrzení označil tak, „že jsem se tehdy všemožně vykrucoval, rafinovaně při vyšetřování lhal, maskoval se pláštíkem loajálnosti k lidově demokratickému zřízení jen, abych zamezil odhalení pravdy“.³¹³

V protokolu popisuje schůzky z podzimu 1951, kdy byl odchod za hranice pomocí obrněného auta již naplánován. Novákovou hlavní úlohou, jako zkušeného zpravodajského důstojníka, bylo poskytnout co nejvíce rad ohledně přechodu hranic, práce s buzolou a výběru nejvhodnější lokace. Svým tvrzením odmítá přímou odpovědnost za ozbrojené akce, jichž se skupina jeho synovců dopustila, jelikož se, dle Novákova tvrzení, o nich dozvídal až zpětně.

³¹² ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, návrh na zatčení Ctibora Nováka z 26. listopadu 1953. Srov. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s 272.

³¹³ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, první část protokolu o výpovědi Ctibora Nováka z 8. prosince 1953.

Potvrzuje, že primárním důvodem nástupu do pozice vrátného tehdejší vojenské zotavovny Moskva byla snaha být v Jáchymově vězněném Ctiradovi nablízku a vytvořit tak jednodušší podmínky pro jeho osvobození, zejména snahou získat pracovní místa v jáchymovských uranových dolech pro Václava Švédu a Josefa Mašína.

V dalších částech zmiňuje i některé další plánované a neuskutečněné akce skupiny, např. destrukci kolínské rafinerie nafty, přepadení poštovního vlaku nebo auta či únos armádního generála a tehdejšího ministra obrany Alexeje Čepičky. Nejčastěji je v jeho výpovědi zmíněno mapování hranic, jež probíhalo na mnoha místech v Československu a za přítomnosti většiny členů skupiny.

V osmé části své výpovědi, jež byla sepsána 12. ledna 1954, potvrzuje i slova Josefa Mašína, když přiznává, že před odchodem do zahraničí radil jejich skupině, aby si kromě pistolí s sebou vzali i samopaly.³¹⁴

Celkově je Novákova výpověď velmi detailní a obsáhlá, zmiňuje se také o „neodbojových“ aktivitách, které však s činností skupiny úzce souvisely. Jednalo se například o prodej koupených motorek, zaopatření zbytku rodin po jejich odchodu, způsob dorozumívání se pomocí šifer ve stejných vydáních česko-německého slovníku či nezbytné kontakty, jež měla skupina po příchodu do Západního Německa získat.³¹⁵

Sedmého května 1954 byl s Novákem sepsán další, tentokrát pouze třístránkový protokol, jenž Nováka konfrontoval s výpovědí Zbyňka Roušara, „pokladníka“ skupiny. Snahou vyšetřovatelů bylo objasnit rozpory, jež panovaly v Novákem a Roušarem uvedených částkách z uloupených peněz, s nimiž členové skupiny operovali.³¹⁶

S Novákovou výpovědí ohledně jeho role ve skupině bratří Mašínů se poměrně přesně shoduje zpráva ministra vnitra, generálního prokurátora a ministra spravedlnosti z podzimu 1954: *„I když se Ctibor NOVÁK a Zbyněk ROUŠAR nepodíleli přímo na provádění teroristické činnosti, nikterak to nezmenšuje stupeň společenské nebezpečnosti jejich trestných činů.*

³¹⁴ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, osmá část protokolu o výpovědi Ctibora Nováka z 12. ledna 1954. Srov. rozhovor s Josefem Mašínem v další části mé práce.

³¹⁵ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi Ctibora Nováka z 8. prosince 1953 až 18. března 1954.

³¹⁶ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, protokol o výpovědi Ctibora Nováka z 7. května 1954.

Oba dva jako osoby mnohem starší než bratři MAŠÍNOVÉ a jejich nejbližší společníci PAUMER, Václav ŠVÉDA a Zbyněk JANATA, požívali v očích přímých teroristů zcela nespornou autoritu, která jim byla dána jasně i najevo. Je tu dlužno brát v úvahu jejich osobní poměr k bratrům MAŠÍNŮM. NOVÁKA jako jejich strýce a ROUŠARA jako milence jejich matky. S tohoto hlediska je možno plným právem tvrdit, že postupem doby schvalováním zločinů bandy, účastí na nich, i když jen vzdálenější, radami, jak uniknout dopadení, se stali vědomými organizátory celé bandy a původci dalších jejich zločinů. Neméně důležitým momentem je záměr vyvrcholit teroristickou činnost v době ozbrojeného napadení republiky ze Západu, který velmi zřetelně proniká z domluv členů bandy kolem útěku bratrů MAŠÍNŮ, PAUMERA, Václava ŠVÉDY a Zbyňka JANATY do západního Německa počátkem roku 1953. V této budoucí činnosti bandy měli jak Ctibor Novák, tak Zbyněk ROUŠAR hrát vedoucí úlohu. Vyplývá to jasně z programu bandy, který NOVÁK vzkázal po Ctiradu MAŠÍNOVI do západního Německa (záškodnictví, teror, špionáž, nepřátelská propaganda) i z toho, že to byl právě ROUŠAR, který byl bratry MAŠÍNY před jejich útekem za hranice informován o úkrytu zbraní, střeliva a výbušnin.³¹⁷

V polovině května 1954 úspěšně proběhlo několik měsíců trvající extradiční řízení, díky němuž byli do Československa z NDR vráceni zatčení Václav Švéda a Zbyněk Janata.³¹⁸

³¹⁷ ABS, f. A 2/1, inv. j. 744, zpráva o soudním případě proti Ctiboru Novákovi a spol., nedatováno, pravděpodobně listopad-prosinec 1954.

³¹⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, potvrzení o vydání Zbyňka Janaty a Václava Švédy z 13. května 1954.

11.3. Žaloba generálního prokurátora a lednový proces 1955

Poslední prosincový den roku 1954 byla generálním prokurátorem v zastoupení dr. Švachem dokončena žaloba, jež čítala 21 stran. Výše zmíněné osoby, jež se toho času nacházely ve vazbě, byly obviněny, že „...v době od roku 1945 až do zatčení na podzim 1953 v Poděbradech, na Kolínsku, Kojetínsku a jiných místech republiky se Ctíradem MAŠÍNEM, Josefem MAŠÍNEM a Milanem PAUMEREM, kteří uprchli do západního Německa, vytvořili zločineckou bandu, která shromažďovala zbraně a výbušniny, terorizovala pokojné obyvatelstvo a vraždami a atentáty na veřejné a politické činitele chtěla přivodit obnovu kapitalismu v Československu“.³¹⁹ Všichni obvinění byli zatčeni proto, že „jako přímí členové protistátní teroristické organizace vedené obviněným Novákem, a jako pomocníci této protistátní organizace páchali na území ČSR velezrádnou a teroristickou činnost“.³²⁰

Ctibor Novák byl v prvním odstavci obviněn, že jako „strýc bratří MAŠÍNŮ, byl od roku 1951 do podrobností zasvěcen do teroristických činů, které bandy spáchala, nebo se chystala provést. Při četných schůzkách s bratry MAŠÍNŮ a jejich společníky jim radil, jak teroristické činy provádět, aby unikli dopadení. Posiloval jejich nenávist v lidově demokratickém zřízení a odhodlání páchat další a další zločiny. Získal si tak autoritu vůdce celé bandy a byl za vůdce celé bandy také uznán na schůzce s bratry MAŠÍNŮ a obviněnými Václavem ŠVÉDOU a ROUŠAREM v listopadu v bytě obviněné MAŠÍNOVÉ.“³²¹

O necelý měsíc později, 25. ledna 1955, začal čtyřdenní proces v trestní věci proti Ctiboru Novákovi a spol. pro §78, 86 a 165 trestního zákona, v němž došlo ke konečnému odsouzení všech obžalovaných.

Ctibor Novák musel předsedovi senátu JUDr. Jaroslavu Novákovi zodpovědět řadu otázek, a jeho rétorika se oproti předchozí době velmi změnila. Dle Josefa Mašína dodržel Borek dohodu, na níž se před jejich odchodem domluvili – tedy „sved’ to na ty, které již nemůžou dostat“.³²²

³¹⁹ NA, f. GProk, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54 a ABS, f. A 2/1, inv. j. 744, žaloba generálního prokurátora nejvyššího soudu v Praze z 31. prosince 1954.

³²⁰ NA, f. GProk, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54, žaloba generálního prokurátora.

³²¹ ABS, f. A 2/1, inv. j. 744, žaloba generálního prokurátora nejvyššího soudu v Praze z 31. prosince 1954.

³²² Rozhovor s Josefem Mašínem v další části mé práce.

Z Novákovy výpovědi plyne, že vlastní Ctiborova aktivita ve skupině bratrů Mašínů vyvíjena byla, avšak s poměrně odlišnou motivací. Jeho členství a koneckonců i vůdcovství ve skupině mělo za cíl své synovce a ostatní členy brzdit, a soustředilo se v podstatě na jediný cíl – po neúspěšné snaze jim ilegální přechod hranic vymluvit, se hlavním cílem stala pomoc členům skupiny odejít za hranice bezpečně. Během série schůzek, jež v oněch letech 1951-1953 společně absolvovali, docházelo dle Nováka k častým názorovým kontroverzím, a také na své synovce a ostatní apeloval, aby při svých akcích nepoužívali zbraní. Skutečnost, že jim k pistolím doporučil i samopaly, nejdříve popřel, poté vypověděl, že se chtěl zbavit pro v Československu zůstavší osoby kompromitujícího materiálu.

K přepisu jednoho z motocyklů, jež používali pro odbojovou činnost, údajně došlo bez jeho vědomí, nikdy žádné radikální návrhy členů skupiny neschvaloval. Nikdy také spolu nemluvili o lidských životech, a kdyby o jejich akcích věděl, tak by to býval šel oznámit.

Při původně závěrečné říjnové schůzce na podzim 1951 o předchozích případech stanic SNB v Chlumci nad Cidlinou a Čelákovících nevěděl, jinak by členy skupiny udal. Tehdy skupině pomáhal, protože se nechal unést rodinnými vazbami. Skutečnost, že chtěl, aby se ostatní schovali na půdě během oné schůzky, kdy místo navrátilivšího se Ctirada a neznámé osoby zazvonila StB, vysvětloval tím, že jsou všeho schopní. Prý tak chtěl zabránit střelbě a následnému krveprolití. Ke snaze vysvobodit svého synovce Ctirada z Jáchymova vypověděl, že jeho snahou bylo přemluvit i ostatní členy skupiny, aby mu pouze zasílali balíčky, a nesnažili se jej z uranových dolů fyzicky dostat. V některých částech své výpovědi zacházel tak daleko, že zastřelení Josefa Rošického označil za zločin a ne sebeobranu, v případě jejich návratu ze Západního Německa byl navrátilivší se členy připraven udat a po návrhu svého synovce Josefa, aby ve snaze získat peníze přepadli poštovní vlak a posádku vlaku donutili k poslušnosti zbraněmi, si uvědomil, že jde o vrahy.³²³

³²³ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis, protokol o hlavním líčení. Výpověď Ctibora Nováka z konce ledna 1955.

Desátého ledna byla okresním oddělením ministerstva vnitra sepsána zpráva o pověsti, jež Novákovu situaci ztížila. Na závěr zprávy autor tvrdí, že „...od doby přeložení do výslužby a za doby pobytu v Jeseníku se jmenovaný [Ctibor Novák - pozn. aut.] politicky nikde nevyžíval, nejevil zájem o veřejný život, do společnosti nikam nechodil, vedl samotářský život, takže není možno zjistit, zda jevil nějaký zájem o politické dění ve státě. Podle dřívějšího sdělení jeho manželky, Novák v době kdy byl držen KV StB v Praze, nervově nemocen.

V případě propuštění jmenovaného možno říci, že tento povede stejný způsob života jako dříve, tj. bez zájmu o veřejné a politické dění ve státě. Jeho postoj k dnešnímu zřízení nelze vzhledem k jeho způsobu života a chování hodnotit jako kladný.³²⁴

Dvacátého devátého ledna 1955 bylo rozhodnuto. I přes snahu bagatelizovat míru vlastní odbojové činnosti ve skupině svých synovců, se Ctibor Novák nevyhnul trestu nejvyššímu. Dle §78, odstavce 3 trestního zákona byl spolu s Václavem Švédou a Zbyněkem Janatou odsouzen, nyní již jako vojín v záloze, k trestu smrti.

Zbýlých patnáct odsouzených dostalo vysoké tresty. Kromě Boženy Cukrové, odsouzené na čtyři roky odnětí svobody, se jednalo o časové rozmezí ostatních odsouzení mezi patnácti až dvaceti dvěma lety; Zbyněk Roušar byl odsouzen na doživotí. U většiny také došlo k propadnutí veškerého jmění a k trvalé či dočasné ztrátě občanských práv. Navíc museli všichni členové zaplatit náklady trestního řízení a odměnu obhájčům.³²⁵

Celý proces byl v denním tisku zveřejněn o několik dnů později, 2. února 1955, a nesl název „Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů“. V druhém odstavci bylo napsáno, že „...jádro skupiny byli otrlí teroristé a vrazi, bratři Ctirad a Josef Mašínovi z Poděbrad, kterým se podařilo s povalečem Milanem Paumerem po spáchaných zločinech uprchnout do zahraničí. Dále pak byly členy osoby práce se štítící, jako Ctibor Novák, bývalý organisovaný fašista Zbyněk Roušar, bývalý statkář Václav Švéda, pro krádež ze studia vyloučený Zbyněk Janata, bývalý příslušník Hitlerjugend Egon Plech, příslušníci jejich rodin a jiné deklasované živly“.³²⁶

³²⁴ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 1, zpráva o pověsti Ctibora Nováka okresního oddělení ministerstva vnitra oddělení veřejné bezpečnosti Jeseník z 10. ledna 1955.

³²⁵ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis. K procesu se Ctiborem Novákem také Chalupová, Markéta: *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 83-89.

³²⁶ Článek *Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů*. Rudé právo 35, 1955, s. 2.

Zdena Mašínová se nebyla schopna pro svůj tehdy již velmi špatný zdravotní stav k hlavnímu líčení dostavit, přelíčení s ní se konalo 3. června 1955. Za to, že „byla matkou“, byla odsouzena za trestný čin velezrady podle §78 odstavce 1 písmena c), odstavce 2 písmena a), odstavce 3 písmena d) trestního zákona a za trestný čin vyzvědačství podle §86 odstavce 1, odstavce 2 písmena a) trestního zákona k trestu odnětí svobody na dvacet pět let.³²⁷ Také u ní bylo vysloveno propadnutí celého jejího jmění a dočasná ztráta občanských práv na deset let. Stejně jako ostatní odsouzení byla povinna nahradit náklady trestního řízení a odměnu obhájci.³²⁸

Výsledek lednového procesu (a ani následné květnové popravy) se svým bratrem a ostatními neznala až do konce června 1955.³²⁹

Zdravotní stav Zdeny Mašínové se nezačal horšit až v souvislosti se zatčením, ale již v době, kdy její synové svoji odbojovou činnost teprve začínali. Desátého srpna 1951 podstoupila první operaci z důvodu rakoviny střev, do roku 1953 absolvovala operací šest. V následujících třech letech absolvovala dalších pět operací, nicméně rakovina střev a špatný stav jejího zažívacího ústrojí spolu s celkově velmi špatným psychickým i fyzickým stavem z důvodu věznění způsobily její předčasnou smrt. Zemřela 12. června 1956 na „*rakovinu střev s metastázemi do jater a okruží*“.³³⁰ Pohřbena je na d'áblickém hřbitově v Praze.

³²⁷ f. GProk, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54 a ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis. Původním verdiktem soudu bylo doživotí, to však bylo „zmírněno“ na 25 let žaláře. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 144.

³²⁸ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, skupinový spis.

³²⁹ O tom se v dopise ze 17. června zmiňuje své dceři Zdeně a matce Emmě. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s.144. Ve svém dalším dopise z 28. června 1955 si však již je výsledku soudního líčení i jejich smrti vědoma. Tamtéž, s. 145.

³³⁰ Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s.168 a NA, f. GProk, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54, léčebný a ohledací list Zdeny Mašínové z 12. června 1956.

11.4. Strangulatio

Během svého věznění zasílal Ctibor Novák své manželce i ostatním členům rodiny dopisy, manželka Jana jej však před popravou odmítla navštívit. Nováková matka Emma spolu se svojí vnučkou Zdenou zažádaly o povolení návštěvy Ctibora Nováka, byly však vyrozuměny, že o ni nemá zájem.³³¹

Poslední dopis, jenž rodina Nováková dostala, byl napsán tři týdny před lednovým procesem:

„8. leden 1955. Milá maminko! Děkuji Ti co nejsrdečněji za Tvůj dárek k Vánocům. Balík i přiložený k němu dopis ze dne 12. 12. 1954 jsem obdržel již 22. XII., tedy právě před Štědrým večerem. Jistě Ti nemusím popisovat mou radost. Postačí, když Tě ujistím, že díky Tvé zásilce jsem měl tentokráte – poprvé ve vězení – lepší Vánoce než obvykle. Byl jsem překvapen a bylo mi i líto, že jsi mi poslala tak drahé věci. Šetřil jsem tím a uchoval si vše dlouho, ještě dnes se stále těším zbytky obsahu. Drahá cigára kouřím jen v neděli odpoledne, vzpomínaje na Tebe i domov. Cukroví, pečivo i ovoce mi připomíná krásné Vánoce, jež jsme kdysi prožívali ještě všichni v našem rodinném kruhu s tatínkem. Nemohl jsem Ti dříve napsati, ale doufám, že se proto nebudeš hněvati, uváživši mou situaci.

Přeji Ti, maminko, ještě jednou do tohoto roku hodně zdraví a klidu a totéž přeji i Nendě. Děkuji také za zaslané peníze. Potřebuješ-li, maminko, jinak peníze, užij je jinak, abys nemusila kvůli mně strádat.

Jsem rád, že nejsi sama, že máš alespoň Nendu. Nepíšeš, maminko, o mém posledním dopise, kterým jsem Ti psal počátkem listopadu, nevím, zda Jsi jej dostala. Píšeš o pokárání v posledním dopise, ale nevím, oč se jedná, nic takového jsem nedostal. [Dodatečně je dole připsáno, pozn. Z. M.:] Týká-li se ono napominání dopisu ze dne 17. X. o mých rodinných záležitostech, ten jsem dostal. Prosím Tě však, maminko, bys na tyto věci již nemyslela. Nač si napínat nervy ještě k tomu v takové situaci. [Dopis pokračuje, pozn. Z. M.:] Zatím ještě jsem stále bez zaměstnání a nucen trávit čas jen čtením a chozením po cele. Doufám však, že v tomto roce se to již vyjasní a že i tato nucená nečinnost, která mi nejde k duhu, se změní. Maminko, byl jsem upozorněn, abych oznámil příbuzným, že při balíkových i peněžních zásilkách je nutno psáti jméno adresáta též na ústřížek a balík. Peníze není přípustno posílat v dopisech, jen poukázkami. Dále Tě prosím, maminko, abys v případě, že posíláš nějaký balík, neposílala

³³¹ Mašínová, Z. – Martin, R.: Čtyři české osudy, s. 273.

krabice s kovovými sponkami, nýbrž jen krabice zalepené nebo sešité, tak jako krabice poslední, jinak bych to nedostal. Děkuji Ti za zprávy o Borkovi a prosím, abys jej i Milu ode mne pozdravovala. Vzpomínám na ně často. Borek má tedy zaměstnání, jež jej, jak myslím, těší, vždyť je to jeho obor. Doufám, že Ti v příštím dopise napíše již nějakou radostnou zprávu, snad o tom, že konečně přijdeme k soudu. Doufám, že při této příležitosti se pak u soudu budeme moci vidět. Ale i kdyby to nebylo tak brzy, buď klidná, maminko, a měj trpělivost. I [pravděpodobně mělo následovat „I“ - pozn. aut.] já jsem se naučil ji mít a nevadí mi ta dlouhá doba. Jistě se dočkáme shledání ještě letos. Ještě jednou Ti, maminko, za vše krásné a dobré, co Jsi mi poslala, a za vše, co pro mne děláš, co nejsrdečněji děkuji a jsem stále ve vzpomínkách s Tebou. Tvůj Borek.“³³²

Od výše citovaného dopisu napsal Ctibor Novák minimálně dalších pět dopisů, ty však byly adresátům z důvodu zadržení doručeny až o čtyřicet let (!) později, v říjnu 1995.³³³

Poslední dochovaný dopis Ctibora Nováka je datován k 18. dubnu 1955³³⁴, a byl určen Novákově manželce Janě, tchýni Martě a synovi Vladimírovi:

„Praha-Pankrác, 18.04.1955

Drahá Jano, Vlád'o a maminko!

Píši Vám jen krátce, byste mé řádky určitě a brzy dostali. Jsem na novém místě již 3 měsíce. Je mi nesmírně líto, že ani od Vás ani mé maminky nemám od ledna dopis a že jsem Tě ani maminko neviděl, ač Tobě byla návštěva povolena. Potom jsem slyšel že jsi nepřišla pro onemocnění. Žádal jsem dnes o povolení nové návštěvy. Doufám že je Ti již lépe a prosím Tě velmi snažně, abys přijela. Musím s Tebou určitě hovořit. Věřím že povolení dostaneš. V krajním případě, kdybys byla dosud tak těžce chorá, že bys přijet nemohla, pak povolení předej mamince ale věz, že mi bude velmi těžko a líto pomyslet že bych Tě už neměl vidět. Snad to bude nová oběť pro mne přinesená, již po Tobě žádám, ale určitě již poslední. Prosím Tě Jano (i Vlád'u a miminku) piš mi ihned po obdržení, nemáš tušení, jakou úlevou a útěchou bude mi každé Vaše slovo Vašeho dopisu. Snad nevíš mou adresu, proto ji dole opakuji. Balíčky neposílej, ty zde nejsou dovoleny. Mám ale možnost potřebné kuřivo a přilepšení stravy si zde koupit, proto posílat peníze je dovoleno. Až sem pojedješ, žádné jídlo ani kouření mi nevoz, vše zde dostanu koupit.

³³² Dopis Ctibora Nováka z 8. ledna 1955. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 278.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Srov. Mašínová, Z. – Martin, R.: *Čtyři české osudy*, s. 280.

Prosím Tě uvědom o obsahu tohoto dopisu prostřednictvím Nendy nebo maminky i mou maminku. I jí jsem psal a nemám odpověď. O její návštěvu jsem též žádal, snad mi bude povolena po druhé. Jak tu budu dlouho nevím. Prosím Tě znovu, piš a hlavně přijed'.

Libám Tebe, Vlád'u, stále Vás vzpomínám.

Pozdravuj i Tvou i mou maminku a Nendu a těším se, že mi tentokráte určitě též napíšete.

Tvůj Borek

N. B.

Psát možnost 1x za měsíc.

Děkuji Ti drahá Jano za Tvou snahu mi pomoci tím že si podala za mne žádost p. prezidentu o milost – jak mi bylo sděleno.

Adresa:

Ctibor Novák, pošt. úřad 144, schránka 5/8

Praha³³⁵

Ctibor Novák byl po několik desítek let vášnivým filatelistou. Ve své výpovědi z 12. ledna 1954 uvedl, že byl od roku 1949 zástupcem mezinárodního filatelistického adresáře „Armorique“ pro Československo³³⁶ a v návrhu na jeho zajištění je veden jako vlastník prodejny tabáku a filatelie.³³⁷ Během domovní prohlídky u jeho ženy v prosinci 1953 byla zabavena řada filatelistických cenností,³³⁸ a na svoje hobby dokonce nezapomínal ani během nacistického věznění. Z výňatku Novákova motáku je zřejmé, jak mu na sběru známek záleželo:

„Tato strana spěchá, ostatní si v klidu přečtete.

Důležité!

„Právě čtu v časopise, že známky veletržní budou prodávány je u pošt. úřadu ve veletržním paláci v Praze a že jich bude jen 1 milion, tedy o půl milionu méně než Dvořákových (těch bylo 1 ½ milionu).

³³⁵ Dopis Ctibora Nováka z 18. dubna 1955. Archiv Richarda Hänichena.

³³⁶ ABS. f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, osmá část protokolu o výpovědi Ctibora Nováka z 12. ledna 1954.

³³⁷ ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2, návrh na zajištění Ctibora Nováka z 18. října 1951.

³³⁸ Jeden kufr, jeden pytel a čtyři papírové krabice různých cizozemských a tuzemských známek. ABS. f. V-MV, arch. č. V-2452 MV 01, Protokol o domovní prohlídce u Jany Novákové z 23. prosince 1953.

Proto prosím Tě pošli ihned panu red. Novotnému přiloženou složenku na 20 sérií aspoň (nevím jak stojíš finančně a nechtěl bych Tě moc zatěžovat) částku 92–K + 5- na poštovné, nebo můžeš-li tedy 230 K + 5-K na 50 Kč celých sérií.

To bude stát za to! a vyplatí se to. A současně mu pošli ihned expres přiložený lístek. To spěchá velmi, poněvadž známky budou vydány 7. září, tj. tuto neděli a budou prodávány jen na veletrhu a asi sotva u přepážky, počítám že budou ihned vyprodány, ještě dříve než Dvořák.“

339

Novák byl také odběratelem *Hlasu revoluce* a *Národního osvobození*, a ve svém dotazníku o činnosti v (protinacistickém) odboji uvedl, že jej revoluční činnost stála v podobě ztrát na movitostech a vydání celkově sto až dvě stě tisíc korun.³⁴⁰

Na počátku května 1955 probíhaly v Československu mohutné oslavy prvního máje – dělnický svátek práce, a na Letné v Praze byl Josifu V. Stalinovi, vztyčen mohutný pomník. Druhého května otisklo brněnské Rudé právo článek s názvem *Slavnostní odhalení pomníku J. V. Stalina v hlavním městě republiky* a k textu byla samozřejmě přiložena i velká fotografie obrovského sousoší.³⁴¹

O čem však tehdejší noviny nepsaly, byla poprava, jež se odehrála nedaleko Letné. Téhož dne zhasl život Ctibora Nováka, jenž byl spolu s Václavem Švédou a Zbyňkem Janatou ve věznicí v Praze na Pankráci 2. května 1955 v 17:45 hodin popraven.³⁴²

³³⁹ Moták Ctibora Nováka psaný močí z 3. září 1941. Archiv Zdeny Giacintové.

³⁴⁰ NA, f. ÚV SPB, kart. nezprac. sg. Ctibor Novák, dotazník o činnosti v odboji Ctibora Nováka do Svazu národní revoluce z 1. června 1945.

³⁴¹ Článek *Slavnostní odhalení pomníku J. V. Stalina v hlavním městě republiky*. Rudé právo 35, 1955, s. 3.

³⁴² NA, Léčebný a ohledací list Ctibora Nováka z 2. května 1955. Převzato z Doležalová, Markéta: *Ctibor Novák (1902-1955)*. Dostupné z <https://web.archive.org/web/20140821072949/http://www.ustrcr.cz/cs/ctibor-novak> [cit. 24. 4. 2019].

12. Orální historie

12.1. K počátkům orální historie

Na rozdíl od celé řady jiných historických metod patří orální historie k relativně novým fenoménům.

Budoucí univerzitní profesor historie Allan Nevins (1890-1971) napsal již v roce 1938 knihu *The Gateway to History*, v níž vyjádřil myšlenku, že by bylo vhodné založit organizaci, jež by dokázala mapovat životy tzv. *decision makers* – významných Američanů, kteří se pohybovali v nejvyšších patrech politiky, ekonomie či kultury v posledních 60 letech. Zmapování jejich životů však nemělo proběhnout formou psaní knih, ale pomocí rozhovorů.³⁴³

Druhá světová válka jeho snahy zpomalila, ovšem v roce 1948 se mu podařilo spolu se svým žákem a přítelem Lousem M. Starrem při University of Columbia založit první orálně historické centrum (*Columbia Oral History Office*) a orální historie tak začala být postupně vnímána jako historická metoda.³⁴⁴

K jejímu rozvoji masivně přispěl i vynález přenosného kotoučového magnetofonu, jenž v 50. letech zaznamenal zejména v USA obrovský rozmach a umožnil tak rozhovory s pamětníky zachytit.

12.2. Orální historie jako historická metoda

Miroslav Vaněk, jeden z předních českých historiků zabývajících se orální historií, tuto metodu definuje jako „metodu, řadu propracovaných (avšak stále se rozvíjejících a dotvářejících) způsobů a postupů, jimiž se badatel v řadě humanitních, společenskovedních oborů dobírá nových informací a poznatků na základě ústního různě fixovaného sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události nebo procesu, který badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit naše poznání jak těchto osob, tak situací a obecně skutečností, k nimž se vyjadřují“.³⁴⁵

³⁴³ Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha 2015, str. 36.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ Vaněk, Miroslav a kol.: *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc 2003, s. 5.

Jednou z největších výhod orální historie tak je její univerzálnost – lze ji využít v celé řadě vědeckých oborů. V historii jako vědecké disciplíně nepředstavuje orální historie specifické odvětví či obor, je pouze jednou z výzkumných metod, již může historik (nebo sociolog, antropolog či psycholog) ve svém výzkumu použít.³⁴⁶ Orální historie je vnímána jako kvalitativní metoda, jež se nesoustředí jen na často zkoumané „velké“ dějiny, ale snaží se poukázat i na hodnotu „malých dějin“, dějin každodennosti či dějiny „psaným zdola“ (*history from below*).³⁴⁷

I přes silnou subjektivitu všech pamětníků a také tendenci vypovězené skutečnosti k obrazu svému zkreslovat má v historickém zkoumání své nezastupitelné místo, odlišnost jednotlivých výpovědí se naopak jeví jako jedna z jejích největších výhod. Na rozdíl od statistiky a jí podobných metod se historik nesnaží při využívání metod orální historie výsledky své práce (tedy získané výpovědi pamětníků) zpodobnit, ale naopak musí poukázat na případné rozdíly, jež se mohou v jednotlivých výpovědích vyskytovat, stejně jako dané výpovědi konfrontovat s písemnými či jinými prameny.³⁴⁸

Historik v zásadě využívá dvě formy orální historie, aby zachytil daný historický narativ – *interview* (rozhovor) a *životní příběh* (životopisné vyprávění).³⁴⁹

Zatímco *interview* se váže ke konkrétní historické události, již sám dotazovaný prožil, *životní příběh* má svůj časový záběr širší, jeho snahou je zachytit určitý historický proces či etapu, jichž byl narátor přímo přítomen, jež prožil, popř. z úhlu pohledu vypravěče. Dalším rozdílem mezi těmito metodami je intenzita zasahování do narativu. *Interview* je více o dialogu, tazatel se snaží co nejvíce otázkami udržet narativ v chodu a dozvědět se tak co nejvíce nových či zpřesňujících informací. Zároveň ale respektuje „právo“ narátora vyložit jeho příběh, a proto je i v zájmu tazatele udržet plynulost vyprávění. *Životní příběh* se blíží spíše monologu, narátor má do jisté míry volné pole působnosti, během tohoto času se snaží vypovědět svůj příběh.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 5.

³⁴⁷ Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel – Pelikánová, Hana: *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha 2007.

³⁴⁸ Vaněk, Miroslav a kol.: *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*, s. 6.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 16.

Zachycení životního příběhu se zpravidla odehrává vícekrát, při prvním setkání je klíčové daný příběh zachytit (a do narativu tak příliš nezasahovat), následně může být narátor dodatečně dotázán již na konkrétní detaily, které ve svém vyprávění nedořekl či opomněl.³⁵⁰

³⁵⁰ Tamtéž, s. 16-17.

13. Vyprávění Richarda Hänichena³⁵¹

13.1. Úvod

O tom, kdo je jeho matka, Richard Hänichen nikdy nepochyboval. Narodil se v Berlíně na konci října 1942 Janě Melcherové, pozdější manželce Ctibora Nováka. Kdo však byl jeho biologickým otcem, se za celý svůj život nedozvěděl.

Jak sám říká, jeho matka Jana mu chtěla ono rodinné tajemství prozradit ve správný čas, ten však nikdy nenastal. Vzala si tak tuto kontroverzi s sebou do hrobu, stejně jako skutečnost, jak to bylo s její národností, zejména během druhé světové války. I přesto, že Jana Melcherová vyrůstala na Podkarpatské Rusi, bývalé části Československa, je, dle Richarda Hänichena, její původ německý, a to kvůli jejímu místu narození.

S jistotou Richard Hänichen tvrdí, že se jeho matka s Ctiborem Novákem seznámila ještě před druhou světovou válkou, po válce tak došlo jen k jejich opětovnému setkání. Dle jemu známých informací měli být v roce 1945 odsunuti, a tak Novák využil své vlivné pozice, a jejich transportu zabránil. Zároveň přijmul svoji budoucí manželku jako sekretářku.

I když měl Novák ještě dvě další děti, jež byly o deset, resp. jedenáct let starší než Richard sám, je to paradoxně právě Richard Hänichen, z poválečného období znám jako Vladimír Novák, kdo si Ctibora Nováka pamatuje nejvíce. Ve svých vzpomínkách popisuje, jak se mu, na rozdíl od zbylých dětí Miluše a Ctibora ml., jako pravý otec Novák věnoval, a tak má na něj řadu dobrých vzpomínek. To však zároveň jeho situaci ztížilo, v rodině Mašínů nikdy vřele přijat nebyl. Zejména Emma Nováková byla ostře proti vztahu a sňatku svého syna s „čistou Němkou“ Janou Melcherovou, ta je v románovém zpracování mašínovského příběhu dokonce označena mj. za „lacinou děvku“, či „prachsprostou německou kurvu“, jež se zúčastnila projektu *Lebensborn*³⁵², a sám Richard Hänichen jako „výškrabek z nacistické zkumavky“.³⁵³

³⁵¹ Vzpomínky obou respondentů mé práce jsou v rámci udržení návaznosti a plynulosti textu stylisticky upraveny, nicméně jen do té míry, aby nebylo zasáhnuto do autentičnosti jejich vyprávění (pozn. aut.).

³⁵² Nacistický projekt, jehož cílem byla výchova osob „čisté“ árijské rasy, z nichž by se v dospělém věku stali elitní představitelé nacionálního socialismu (pozn. aut.).

³⁵³ Novák, Jan: *Zatím dobrý*. Praha 2013, s. 124.

Jeho život se radikálně změnil po odchodu skupiny bratří Mašínů a zjištění Novákovy spolupráce v ní. Vlna zatýkání se nevyhnula ani jeho matce Janě, on sám byl s cejchem „třídního nepřítele“ přemístěn ze školy do dětského domova, kde zůstal až do Novákovy smrti. Styk se svým otcem udržoval jen pomocí korespondence, navštěvovat jej nemohl. O jeho smrti jej zpravila jeho matka. Okamžitě poté se na víc museli vystěhovat, a jak sám Richard Hänichen přiznává, po ztrátě otce mu již chyběla disciplína.

I když měla rodina Nováková díky otcovým kontaktům spoustu přátel z vyšší společnosti, jež jejich situaci chápali, pro mnohé ostatní byl dítětem „reakcionářů“.

Dle Richarda Hänichena byl Ctibor Novák díky matčině zásahu již v roce 1968 rehabilitován, on se však kontakty s matkou omezil na minimum, a o Novákovy osudy se také již nezajímal. Sám měl životní možnosti v komunistickém Československu omezené, a tak odešel do Německa.

Zde se mu podařilo vypátrat rodinu Alfréda Hänichena a na základě fyzické podoby s ním zvýšit pravděpodobnost, že Ctibor Novák jeho biologickým otcem nebyl, navíc k verzi, že mezi Janou a Ctiborem Novákovými došlo k pohlavnímu styku v nacistické káznici, je velmi skeptický.

Na závěr svého vyprávění staví Richard Hänichen do jistého protikladu vyprávění Josefa Mašína ml., když na základě své vzpomínky i s odstupem času tvrdí, že Novák od radikálních akcí své synovce spíše zdržoval.

13.2. Praha, 6. 2. 2019

Co se týče mého útlého dětství, pobytu v Německu za války či poválečných osudů mé rodiny, matka se mi o tom nikdy nezminila. I přes mé dotazy to bylo u nás doma tabu, jak to s naší rodinou bylo, jsem se měl dozvědět, až „dozraje čas“. To však nikdy nenastalo.

Moje matka se narodila ve Štýrském Hradci v roce 1917, vyrůstala se svojí maminkou jako Hana Johana Melcher, na Ukrajině, Mukačevo-Užhorod, kde moje babička vyučovala jako kantorka ruského jazyka.

V té době byl i Ctibor Novák údajně na Ukrajině, kde byla nějaká kadetní škola pro oficíry, a s rodinou Melcherů se seznámil, a tím pádem i s Janou.

Přišla válka a moje matka byla jako říšská Němka nasazena do Berlína. Nevím to přesně, někdo tvrdí, že se seznámili v Berlíně. Když moje matka pracovala v Oranienburgu, seznámila se s Richardem Hänichenem, jenž s ní pracoval, a zřejmě měli nějaký vztah, z něhož jsem údajně vzešel já.

Po válce se Novák s Johannou Melcher sešli při odsunu v Domašově v Jeseníku, kde tehdy vykonával funkci velitele sběrných táborů. Z doslechu vím, že jsme měli být odsunuti, a tak se Novák s Janou opět sešli, a Novák jí nabídl místo sekretářky, které ona přijala.

Podle toho, co já vím, tak je původ mé matky německý, protože se narodila ještě v Rakousku-Uhersku. Kdy má matka získala jméno „Hänichenová“, si nepamatuji, nicméně mám dokument o jejím sňatku, v němž je to zapsáno.

Jsem si jistý, že se Ctibor s mojí matkou znali z doby ještě před válkou. Víím to od své babičky Marty, že se spolu stýkali, Novák na Ukrajině působil v důstojnické škole. Manžel mojí babičky byl příslušník finanční policie, s Novákem se údajně znal, a když Ctibora přivedl do rodiny, tak se Ctibor s mojí matkou seznámil.

Můj vztah s Novákem byl velmi dobrý, já sem chodil do školy v Jeseníku, bydleli jsme v nádherné vile zvané „stovka“, tu Novákovi přidělili. Můj otec měl svoji trafiku a pořád se mi věnoval. Učil mě střílet ze zbraně, lyžovat, na kole jezdit, sportovně se vyžívat, já na něj mám velmi dobré vzpomínky.

Když pracoval ve vojenské zotavovně Moskva, nějakou dobu, asi dva až tři měsíce jsem tam byl s ním, abych měl lepší prospěch ve škole.

V Dolní Lipce u Králík jsme spolu na JAWĚ 500 jezdili do lesa, motorku buď koupil on, nebo bratři Mašínové, vozil mě nahoru do nějaké lesní srubové hájovny, kde byli nějakí dělníci, a dle mého názoru tam bylo nějaké místo, odkud byla vysílána do zahraničí zpravodajská hlášení. Vždycky jsme tam totiž jeli, já jsem si šel hrát ke koním, ke zvířatům, oni to absolvovali, nasedli jsme na motorku a jeli jsme zpátky do Lipky.

Jednou se tam stala taková věc, já jsem totiž míčem překopl československo-polskou hranici, tak jsem si pro něj šel. Ráno ve tři hodiny byl strašný poplach, přijela armáda na hranice, střílelo se a hledal se viník. Přišli i k nám, ale omluvili se, že přijdou ráno. Chtěli vědět, v čem jsem byl oblečený. Musel jsem jít na balkon a z dálky ze strážní věže na mě někdo koukal, měl jsem bílé triko a červené trenýrky: „*ano, je to ten chlapec, co tam byl*“. Odpoledne přijel zase ohromný konvoj a já sem šel za otcem a říkám mu: „*tati, jdou sem nějakí lidi od policie a vojáci*“. Novák vzal pistoli, schoval si ji za pas a šel otevřít. Pak se to všechno vyjasnilo a mně bylo řečeno, že půjdu stavět „Varšavu“, když budu takhle přebíhat.

Když Nováka zatkli, to bylo v Dolní Lipce, tak k nám přijeli do Jeseníku v noci, přijeli s tatraplánem, sebrali moji matku a odvezli ji do Olomouce do vyšetřovací vazby. Mně po nějaké době dali do dětského domova do Litovle, abych nenarušoval děti ve třídě jako „třídní nepřítel“. V Litovli to bylo docela slušný, i když mi můj původ někdy dávali najevo. Mojí nejlepší kamarádkou se stala romská spolužačka, která mě chránila. Měla 14 let, hrála mi na kytaru. Já jsem byl totiž hrozně hubený, ostatní se do mě stále „trefovali“, nebyl jsem výbojný, abych se rval.

V Litovli jsem zůstal až do doby, než Nováka popravili. Matku mezitím propustili, protože jí nemohli nic dokázat. Pak mi přijela říct, že otec zemřel. Neřekla mi, že jej popravili, strašně brečela a jen mi řekla, že zemřel. Navštěvovat jsem jej vůbec nemohl, udržovali jsme pouze korespondenci.

Jestli dostane otec trest smrti, se odvíjelo od toho, zda budou chycení Václav Švéda a Zbyněk Janata vráceni zpět do Československa. To vím z výslechnů z 50. let, protože Švédovi slíbili, že když všechno řekne, tak nikdo popraven nebude. On to všechno řekl, a popraveni byli všichni. Oni údajně říkali, že Novák byl jejich hlava – vedoucí, ale byl jsem svědkem i toho, jak říkal svému synovci Josefovi: „*Pepíku, ne, když chcete utéct, utečte, ale nedělejte nic takového, protože převrat neuděláte už dneska*“. To jsem slyšel osobně, bylo mi již 11 let. Od těch akcí je spíše zdržoval.

Po jeho popravě jsme byli okamžitě vystěhováni, museli jsme jet do nějakého bytu-vily, který vlastnil nějaký Maďar, snad i komunista, takže jsme byli pod určitým „dohledem“.

Po jeho smrti jsem již nebyl od Nováka disciplinovaný, říkalo se tomu „dítě ulice“. Přišel jsem domů, zahodil jsem tašku a šel jsem střílet. Měli jsme pistole a chodili jsme střílet do lesa, kde jsme si hráli na partyzány.

Měli jsme kolem sebe samé přátele, byli to doktoři a inženýři. A jejich děti, s nimiž jsem se kamarádil, byly v pohodě. Měli jsme společensky vyšší postavení. Ty byly vychovány jinak, závažnost situace si uvědomovaly, ale neodsuzovaly mě. Pak byly děti „proletářský“, a ty věděly, že jsme děti „reakcionářů“. Já nebýval hodný. Chodil jsem do Sokola, a jednou jsem byl po škole, když v tom přišel opilý školník a řekl mi „*jak může takovýhle parchant reakcionářskej být v Sokole? A serval mi odznak z rukávu*“. Za trest jsme mu s kamarádem vzali pionýra, jezdili jsme s ním, pak jsme ho postavili na zadní, urvali mu blatník, hodili jsme ho na zem a řekli jsme mu: „*tady to máš, ty hajzle komunistickej!*“.

Moje matka se snažila o to, aby byl rozsudek soudu nad Ctiborem anulován a v roce 1968 byl Novák rehabilitován. Sama mi to řekla. Seznámila se totiž s nějakým dr. Svobodou z Brna, kterého si později vzala, a ten se staral o tyto záležitosti. Zabývali se tím již v osmašedesátém roce.

Po Novákově popravě matka pracovala v Jednotě v kanceláři a poté začala pracovat ve VZP – Velkoobchodu závodních prodejen ve skladech, kde byl rozvoz mouky a potravin po Jesenicku, kde pracovala jako mzdová účetní. To bylo někdy v druhé polovině padesátých let, první polovině let šedesátých. To bylo protekčně, dostal ji tam nějaký kamarád Nováka.

Co dělala potom, si nejsem jistý, v 60. letech jsem odešel do Karlových Varů. S matkou jsme udržovali korespondenci, ale moc jsme se nemuseli. Já jsem ji respektoval, ale nikdy mi nechtěla říct o mém původu.

Po revoluci jsem se o Novákovy osudy moc nezajímal, vím jen, že jeho jméno je na pamětní desce generálního štábu Armády České republiky, nic ohledně jeho rehabilitace jsem neřešil.

Pokud se podívám na činnost Ctibora Nováka ve skupině bratří Mašínů s odstupem času, myslím si, že byl toho názoru, že by neměli podnikat nic extrémního. Oni ale byli našťvaní na ten režim, chtěli něco dokázat a něco udělat. Dost mě překvapilo, a asi mi i vadí to, že Jaroslava Honzátka podřízli. Kdyby ho zastřelili, tak bych to bral lépe. Nechci je však kritizovat, možná bych se v jejich situaci zachoval zrovna tak. Vyznamenání bych jim nedal.

Já jsem se šel vyučit na písmomalíře-autolakýrníka, udělal jsem si řidičák a pak jsem šel na vojnu do Olomouce do železničního vojska stavět koleje. Zde jsem se seznámil s hercem Františkem Husákem, spolu jsme založili divadlo a kroužek lidových písní a tanců.

Po vojně jsem začal jezdit s autem a začal jsem se živit jako řidič nákladáku, nic jiného jsem ani nesměl dělat. Ještě jsem dostal možnost pracovat na šachtě nebo v živočišné výrobě v JZD. Začal jsem hrát hokej, hrál jsem za Olomouc a také hrál volejbal za Karlovy Vary. Během mého působení na Karlovarsku jsem v Horním Slavkově pracoval opět jako řidič.

V 70. letech jsem se stal řidičem autobusu pražské MHD a krátkou dobu jsem pracoval jako řidič i na Karlově náměstí.

Přes Revoluční odborové hnutí se mi podařilo zúčastnit se zájezdu do Turecka. Přes Budapešť jsem se dostal do Jugoslávie a poté do Rakouska do internačního tábora v Grieskirchenu. Zde jsem pobyl deset dnů a poté jsem získal práci u Salzburku, rok a půl jsem pracoval s koňmi.

Nakonec jsem skončil v Německu, kde jsem začal pátrat po svém původu. Až na matrice v Berlíně mi řekl, že mé jméno je „Richard Alfred Hänichen“, a nikoliv Vladimír Novák, jak jsem byl do té doby nazýván. Dokonce jsem měl právo nosit ve svém jménu přídomek „von“, protože můj předek měl šlechtický původ. A navíc jsem nikdy nepozbyl německé občanství.

Usadil jsem se v Bavorsku a do Československa jsem vrátil až po revoluci.

Během mého pobytu v Německu se mi povedlo se setkat s manželkou Alfreda Hänichena, mou nevlastní matkou. Adresu na ní jsem sehnal přes Německý červený kříž, a nakonec se s ní setkal osobně. Řekla mi, že jí moje matka velmi zklamala a že mám nevlastního bratra Petra Hänichena. Má přítelkyně, jež mě doprovázela, viděla během návštěvy fotku Alfreda Hänichena, a dle podoby jsem to byl „celý já“.

Bylo mi řečeno, že Alfred Hänichen byl její šéf během jejího pracovního pobytu v Německu, a slyšel jsem, že za nacismu byla povolena bigamie. Já bych měl být árijský Němec. Můj otec (Alfred Hänichen - pozn. aut.) byl u nějakých střelců během války, zemřel až v roce 1986. Já jsem rodinu Hänichenovu navštívil v roce 1987, možnost promluvit si s mým otcem jsem tedy těsně promeškal.

Někdo ze strany Novákových tvrdí, že došlo ke kontaktu Jany se Ctiborem Novákem někde ve vězení. To mi přijde dost přitažené za vlasy, že by Němci dovolili Novákovi něco takového.

Můj otec (Ctibor Novák - pozn. aut.) měl dobré styky, za války psal dokonce Hermannu Göringovi a po válce se znal s Bedřichem Reicinem. To, že otec nechal zastřelit bratry Haukovi, mě vzalo a strašně mi to vadí. Byli to mladí kluci a měli jako zajatci právo utéct.

O tom, co za války otec dělal, mi toho moc nesdělil. Víím, že byl vězněn, ale nic bližšího mi nikdy nevyprávěl. Řekl mi jen, že měl prokopnutou nohu, v níž měl díru, jež se mu stále otvírala. To byl následek věznění.

Co se týče otcovy smrti, myslel jsem si, že byl oběšen, ale on nakonec nebyl. I když oficíry stříleli, tak aby vás potupili, dali ho na lavici a zlomili mu vaz.

14. Vyprávění Josefa Mašína ml.

14.1. Úvod

Josef Mašín mladší si svého strýce Ctibora, Borka – jak mu doma říkali, pamatuje ze všech zbylých žijících pamětníků nejvíce. Jen matně jako malý hoch z konce třicátých let, mnohem více z poválečného období, a velmi detailně z první třetiny 50. let, kdy s bratrem a dalšími spolupracovali v jejich protikomunistické odbojové skupině.

Na Janu Melcherovou, od března 1946 Novákovou, vzpomíná jako na sympatickou ženu, avšak její původ či národnost ani detaily ohledně seznámení Jany a Ctibora, nezná, a zároveň potvrzuje slova Richarda Hänichena o Richardově nejasném biologickém otci. Jak vhodně poukazuje, povaha Ctiborovy matky Emmy byla velmi složitá, Jana nebyla jedinou, kdo měl s babičkou Josefa Mašína ml. problémy.

Vzpomíná také na Novákův špatný poválečný zdravotní stav – následek několikaletého věznění v nacistických káznících, a na jeho funkci velitele internačních táborů pro Němce, kde Novák nechal několik Němců zastřelit. Tyto příkazy k popravám však tak kontroverzně, jako většina dalších osob, nevidí, přísnější zacházení s vězni považuje za rys tehdejší doby.

Josef Mašín ml. zároveň vyjasňuje motivaci svého strýce i matky ke vstupu do komunistické strany. Jak Zdena Mašínová st., tak Ctibor Novák sdíleli tehdejší všeobecné nadšení po osvobození, že by daleko větší část Československa dříve než Rudá armáda osvobodili Američané, nevěděli, a tak přijímali široce rozšířený panslavismus, pro mnohé spojený s komunistickou stranou. Zatímco Zdeně Mašínové šlo o spíše o uznání zásluh za odbojovou činnost jejího manžela, u Ctibora Nováka, dle názoru Josefa Mašína ml., to byl psychický stav, způsobený dlouhodobým vězněním v nacistické třetí říši, jenž řadu osob, pamatujících si mnichovskou tragédii a pro mnohé zradu Západu, vedl k přirozenému přilnutí k druhé straně, ke komunistickému Sovětskému svazu.

Jak sám říká, počáteční nadšení pro komunistickou stranu strýcovi spolu s bratrem ostře zazlívali, ovšem nakonec se Novákovy sympatie proměnily, a vyvrcholily v jejich vzájemnou spolupráci na počátku 50. let.

Velmi cenné je svědectví Josefa Mašína ml. také v tom, že vyjasňuje roli Ctibora Nováka v jejích odbojové skupině a vyvrací tak tvrzení, že by se Novákova role vymezovala jen k tomu, že se své synovce snažil mírnit.

V závěrečném soudním procesu z ledna 1955, kdy byl Ctibor Novák se svými spolupracovníky i osobami, které se ničím neprovinily, odsouzen, byl označen za pomyslnou hlavu skupiny. I Josef Mašín ml. přiznává, že strýc určitou dobu skupinu vedl, nicméně pouze nominálně – z důvodu svého věku – fakticky skupinu vedl, zejména během jáchymovského věznění Ctirada Mašína, právě Josef Mašín ml. S tím souvisí i další činnost Ctibora Nováka ve skupině, a to role poradní. Novák skutečně jako „technický poradce“ ve skupině působil, ovšem také se, jak Josef Mašín ml. uvádí, podílel na plánování některých akcí, zejména přepadů čelných představitelů československé komunistické vlády, a s vykonanými ozbrojenými akcemi svých synovců a dalších, jichž se osobně nezúčastnil, plně souhlasil.

V závěru svého vyprávění Josef Mašín ml. vyzdvihuje charakter Ctiborových výpovědí z doby jeho zatčení a konstatuje, že po vlastním srovnání Novákových výpovědí s výpověďmi ostatních se právě ty strýcovy jeví jako nejlepší, stejně jako výpověď jeho matky, Zdeny Mašínové starší.

14.2. Santa Barbara, 19. 10. 2016

Santa Barbara – Brno, 12. 3. 2019

Z předválečného období si pamatuji na strýcovu rodinu, vlastnili s manželkou dům v Olomouci. Měl dceru a syna. Jejich dům byl asi jen dva bloky vzdálený od domu naší babičky.

Janu Melcherovou jsem znal z Jeseníku ještě předtím, než si ji strýc vzal, tehdy se to jmenovalo Frývaldov. Ona byla blondýnka a poprvé jsem ji viděl někdy v letech 1945 nebo 1946. Byla velice hezká a působila na mě docela příjemně. Jestli byla Jana Němka nebo se vydávala za Češku, nevím. To, že babička proti ní bojovala, tomu se ani nedivím, protože babička bojovala proti hodně věcem. Můj osobní vztah k babičce byl vždycky, řekl bych, výjimečně dobrý, babička nás podporovala i v naší činnosti proti komunismu. Když se náš strýc vrátil z vězení z Německa a šel do Jeseníku, babička šla do Jeseníku také, chtěla mu život ulehčit a zde hospodařit a ona mu vedla ten jeho dům. A samozřejmě, babička byla zvláštní osoba, velice energická, a většinou muselo být po jejím. A myslím, že část z toho byla i závist, že někdo jiný bude v Borkově životě než babička v té době po válce. Jestli se Borek znal s Janou ještě z období před válkou, nevím, já jsem u toho nebyl, a nebyl u toho, pokud vím, nikdo. Samozřejmě při tom prvním setkání strýce nebyla ani babička, ani naše maminka, ani já, těžko k tomu udávat nějakou závaznou výpověď, a je docela možný, že Jana byla zlatokopka.

Syna Jany Novákové, Richarda/Vladimíra, strýc vydával jako vlastního, jestli byl jeho syn, nebo ne, nevím, myslím, že by se to dalo zjistit, jen kdyby se udělaly testy DNA. Já jsem byl tehdy mladý kluk a samozřejmě jsem nebyl v pozici vyslýchat strýce v této otázce. Já si Vladimíra pamatuju jako mladého kluka, a ještě jsem ho potkal během studené války, když on, už se změněným jménem přišel, taky jako zlatokop, do Německa, tak sem ho potkal v Mnichově. On odešel z tehdejšího socialistického Československa do Německa a teď si již nepamatuju, jak jsme se zkontaktovali, ale on se nějakým způsobem ke mně přihlásil, a já jsem tehdy jezdil dost často pracovně do Mnichova, bydlel jsem v Kolíně nad Rýnem, a setkal jsem se tam s ním, kde on pracoval jako autobusový řidič. Já jsem se s ním celkově setkal asi třikrát nebo čtyřikrát, jeho vzpomínky na Borka byly velice, velice pozitivní a on se v té době vůbec nestýkal se svou matkou Janou, která žila v Čechách, a vyprávěl mi o ní velmi negativní věci. S matkou se stýkat nechtěl a vzal svoji pozici jako Němec, Německo v té době totiž podporovalo občany – Němce, kteří tehdy přišli z Východu na Západ, on využíval té podpory.

Borek byl během války zavřený, myslím, že v Berlíně. Babička za ním několikrát jela do vězení, my jsme mu občas posílali balíčky. O tom, že strýc provedl bombové atentáty na policejní ředitelství a ministerstvo letectví jsme se dozvěděli až po válce. Němci ho chytli, když se snažil překročit hranice. Postřelili ho do nohy a on s tím měl problémy i po skončení druhé světové války.

Po válce dostal od Američanů Mercedes, s kterým přijel do Československa a byl u nás v Poděbradech. Radek a já jsme s ním byli dost kamarádi.

Borkův poválečný zdravotní stav byl velice špatný, měl problém s nohou, měl nějaké hnisavé místo na noze a jeho nervy byly ve velice špatném stavu. Obzvláště jeho ruce se třáslly, nemohl ani hrníček kávy jednou rukou vůbec držet. Trpěl taky insomnií – nespavostí. Všechno to byly následky věznění, protože před válkou, tak jak si ho pamatuju, byl vždycky v pořádku. V tomhle stavu byl až potom.

On hned po válce vstoupil do armády a byl tak poslán do Jeseníku. Babička tam byla s ním. My jsme ho tam hodně navštěvovali. Ještě před jejich odsunem byli sudetští Němci v táborech a on jim velel. Pamatuji si také na to, když nechal pár sudetských Němců popravit. Dneska z toho dělají všichni problémy, ale taková byla doba. Pamatuji si i na tu noc, kdy se to odehrálo. Než se Německo zhroutilo, tak Němci, hlavně z Hitlerjugend, utvořili skupiny, které měli po válce jako partyzáni bojovat proti Čechoslovákům, Američanům, Rusům... jako němečtí partyzáni. A tihle Werwolfové přepadli ten tábor, kde byl velitelem. Pamatuji si, jak strýc přišel ráno domů, a říkal, že celou noc nespál, že přepadli tábor. Ti kluci byli, myslím, dva nebo tři a on je nechal popravit. Tak to bylo. Pak se z toho udělala velká věda a kvůli tomu po strýcovi šli.

Jestli měl strýc po válce problémy získat osvědčení o odbojové činnosti, si přesně nepamatuju, ale skutečnost je ta, že náš strýc Borek spolupracoval s naším otcem, to je bez debaty, a spolupracoval i s námi.

V komunistické straně byl Borek déle než naše matka. Naše matka z ní vystoupila, ale strýc tam ještě byl. Byl celou válku vězněn, a ti vězni byli v úplně jiném mentálním stavu. Tehdy byl obecně rozšířen těžký panslavismus. To byla asi i částečná motivace naší matky. My jsme byli všichni panslavisti a fandové Rudé armády. Nikdo nevěděl, jak to bylo. Věděli jsme, že Československo bylo osvobozené a vojáci Rudé armády byli moc prima kluci. My jsme s nimi hráli na harmoniku a opékali buřty, užili jsme si s nimi moc randy. Komunistická strana byla tehdy ztotožňovaná s panslavismem.

Lidi si pamatovali, co se odehrálo v osmatřicátém roce, Francouzi a Anglie, Chamberlain i Daladier.... lidé toho měli plné zuby a mysleli, že když jsou Rusové Slovani, že ti by takovou zradu nespáchali.

Samozřejmě v letech 1947-1948 už byly věci jasnější a ukázalo se, že to tak není. Můj strýc vystoupil ze strany až v padesátých letech, protože když nás poprvé zatkli v roce 1951, ve straně stále byl, jeho tehdejší členství bylo z důvodu krytí, to už s námi spolupracoval.

Jeho členství ve straně i po roce 1948 jsme mu měli, Radek i já, velice za zlé, byli jsme na něj dost naštvaní. Obzvláště Radek byl proti tomu, dokonce se vyjádřil, a já jsem s tím souhlasil, že zůstane-li strýc v komunistické straně, a bude-li pro-komunista, neměli bychom nic proti tomu ho považovat za našeho osobního nepřítel. Jestli je v archivních pramenech, že jsme jej s bratrem nazývali „Rudým strýčkem“, je možné, to byla asi ta mírnější přezdívka.

Kdy se strýcův postoj změnil, si přesně nepamatuji, bylo to během roku 1949 nebo na jeho konci. V podstatě, když jsme začínali s bratrem náš protikomunistický odboj. Strýc s námi spolupracoval a vlastně ten den, když jsme chtěli odejít do zahraničí, byl náš strýc v našem bytě se mnou a Radkem zatčen, když nám pomáhal a dával nám rady, jak se chovat při našem přechodu hranic. On měl tu zkušenost ze svého přechodu hranic, když se snažil odejít během německé okupace na Západ.

Než jsme udělali plán přepadávat za účelem získání zbraní stanice SNB, strýc o tom principiálně věděl. Avšak předtím, než jsme naše ozbrojené akce udělali, konkrétně jsme to s ním nekonzultovali. Detaily se dozvídal vždy až poté, kdy byla akce dokončena. Na naše akce reagoval pozitivně, a když jsme nějakou akci provedli, tak jsme ji probírali a strýc se také podílel na plánování přepadení Klementa Gottwalda, Alexandra Čepičky nebo Antonína Zápotockého, když navštěvovali lázeňský hotel v Gottwaldově ulici naproti našeho domu. Tam jsme chtěli ten přepad udělat a strýc nám pomáhal s plánováním. Skutečnost, že jsme někoho zastřelili nebo podřezali, nám nikdy nevyčítal. On o tom věděl, stejně jako Zbyněk Roušar. Strýc s námi plně spolupracoval a na našem odboji se podílel hodně. Radil nám, myslím, že i vypověděl o tom, že jsme si na svoji cestu měli vzít samopaly místo pistolí. Je to v StB dokladech, my jsme se ale rozhodli pro jiné zbraně. Z toho samotného je vidět, že on nám radil, a skutečně byl s naší matkou jediný, který neřekl všechno.

Byl také nominálním vůdcem naší skupiny. Když jsme chtěli poprvé v roce 1951 odejít, StB na to přišla a my jsme byli zavřeni. Po mém návratu se k nám přidal Vašek Švéda a později se k nám přidal Milan Paumer a strýc o tom věděl.

Mně bylo v roce 1951 19 let, Švédovi bylo třicet a Vašek cítil, že když je starší, tak moji roli neviděl jako vůdčí. Byla mezi námi trocha napětí a objevily se názory, že bych skupinu neměl vést. Udělali jsme tedy schůzku a nominálně jsme jako vůdce skupiny zvolili strýce. Já jsem byl proti tomu, aby se peníze, kterých jsme se zmocnili pro financování našich akcí, byly rozděleny na různá místa, abychom se vyhnuli pozdějším námitkám lidí, že jsme peníze vzali, abychom se nějak obohatili. Kvůli tomu byl na této schůzce ještě Zbyněk Roušar zvolen pokladníkem. Ale i když byl strýc oficiálně ve funkci vůdce naší skupiny, ve skutečnosti jsem ji nadále vedl já. Jen když byla nějaká akce, tak on to musel nejdříve schválit. Byl pouze nominálním vůdcem.

Nejdříve byl zatčen s námi, když jsme chtěli poprvé utéct, ale oni ho propustili. Řekl totiž, že nic nevěděl, stejně jako já s bratrem. Vypověděl, že nám při zatýkání ty granáty podstrčili sami StBáci a nakonec tomu uvěřili asi i oni sami, protože asi takové věci oni dělali. Nakonec pustili mě a strýce, Radkovi dali dva a půl nebo tři roky.

Co se týče vojenské zotavovny, kde strýc působil, byl nejdříve jejím šéfem. Ale po problému s těmi Němci jej degradovali a dělal tam vrátného nebo někoho takového. Vašek Švéda a já jsme ho tam několikrát navštívili, když tam působil.

Po tom, co jsem prošel všechny dostupné doklady StB, které jsme dostali po roce 1989, on a naše matka byli jediní, kteří se chovali naprosto perfektně. Borek byl s naší matkou skutečně ten jediný, jenž též věděl o gen. Vaňkovi. Matka mě přivedla přes dr. Suchánka do styku s gen. Vaňkem v době, kdy byl můj bratr ve vězení v Jáchymově. Strýc se o tom dozvěděl až těsně, nějakých čtrnáct dnů před tím, než jsme odešli do zahraničí přes Východní Německo do Berlína. Říkal nám, že jestli se nám to povede, tak ať vzkážeme, že dojde-li k třetí světové válce, tehdy si totiž všichni mysleli, že vypukne třetí světová válka, že jsou v Československu ozbrojené složky, které by nespolupracovaly s komunisty, ale pomohly by Západu. Kdyby to býval byl věděl kdokoli jiný, tak by to byl konec. On byl jediný, který věděl vše. Naše matka o našem vzájemném styku s gen. Vaňkem věděla, ale např. při oné schůzce, kdy byl Borek zvolen za vůdce naší skupiny, se stáhla a nechtěla u toho být. Nechtěla slyšet detaily našich rozhovorů – přesně to, co děláme – právě proto, byla-li by zatčena, aby nebyla přinucena k výpovědi.

To, co se v naší odbojové skupině dělo, a jak fungovala, je stoosmdesátistupňový opak oproti Borkové výpovědi z doby jeho zatčení. To je výpověď, kterou bych očekával, a jak bych i já pravděpodobně vypovídal. Strýcova výpověď byla podle dohody, ovšem některé osoby to pak přehnaly, a vypovídaly i to, co neměly.

I když se na internetu píše, že nás spíše mírnil, je jasné, že při výslechu neřikal „já jsem je hecoval“ nebo něco takového. My jsme byli dohodnutí, že se všechno má svést na nás, na ty, které nedostali. I přes to vypadá ze všech vypovídajících při výsleších nejlíp.

Po našem odchodu jsme nevěděli nic. Nevěděli jsme, kdo byl zatčen, vůbec nic. O jeho popravě, matčině smrti a ostatním jsme se dozvěděli až mnohem později, buď jsme částečně něco slyšeli z Hlasu Ameriky či od CIC.

Vztah matky a strýce byl velice dobrý, zhoršil se až na konci 40. let. Matka mu po vlastním vystoupení z KSC měla za zlé, že v ní zůstal. On tam však zůstal i po tom, co s námi začal spolupracovat. Matka o naší vzájemné spolupráci věděla, spousta schůzek se odehrála u nás doma.

I můj otec měl se strýcem dobrý vztah, koneckonců spolu pracovali v odboji. Akorát si otec myslel, že se musí Borek „držet na uzdě“, v mládí byl totiž docela problematický.

I když byl strýc po roce 1989 povýšen, zůstal mu, stejně jako bratrovi, zbytkový trest. Ten byl proměněn na doživotí, stejně jako u Vaška Švédy a Zbyňka Janaty. Mám akorát dojem, že strýcův a Švédův trest byl později ještě změněn.

Borek byl také vášnivým filatelistou.

Závěr

Dobrodružný, nevyzpytatelný, velmi smutný a také poměrně kontroverzní. Takový byl život Ctibora Nováka, majora československé armády a plukovníka in memoriam. Z vlastenecké a sokolské rodiny pocházející, zúčastnil se neukázněný a na studijní prospěch silně nedbající Ctibor Novák jako teprve šestnáctiletý sokolský dobrovolník zajišťování hranic nově vznikajícího státu, aby však za pár let svoji rodinu zklamal. Jako nejstarší dítě, a navíc syn, měl po otci převzít prosperující podnik, avšak místo toho se přihlásil tam, kde se na disciplínu a kázeň dbalo nejvíce – do Vojenské akademie v Hranicích a hned vzápětí do československé armády. Zde setrval až do jejího zániku, aby přišlo krátkodobé rodinné zklamání podruhé. Z Čecha Ctibora Nováka se stal Němec Anton Nowak, to však byla jen zástěrka jeho odbojových aktivit.

Jako strůjce jednoho z největších útoků československého odboje strávil skoro celou druhou světovou válku ve vězení, kde se i přes vlastní značné strádání zasadil o záchranu života několika jiných československých vězňů a pro ostatní vězně byl morální podporou. Během doby věznění také údajně zplodil svého (ne)vlastního syna Richarda Hänichena, jehož vychoval jako Vladimíra Nováka.

Poválečná činnost Ctibora Nováka tvoří nejrozporupnější kapitolu jeho života. Z nacistických věznic a kázní se Novák vrátil ve velmi špatném zdravotním stavu, a to mohlo mít zásadní vliv na jeho psychiku.

Dle tvrzení některých (i jemu blízkých) osob byl původ Novákovy druhé manželky Jany Melcherové německý, on se tak svým vysokým postavením zasadil o změnu její národnosti z německé na českou. V souvislosti s novou manželkou Janou budilo nedůvěru i výše zmíněné nejasné a nepravděpodobné biologické otcovství vůči synovi Jany – Richardovi alias Vladimírovi.

Jako vlivná osoba v Jeseníku a velitel internačních táborů pro Němce, jež se zde nacházely, bylo na Novákův rozkaz zastřeleno několik občanů německé národnosti, kontroverzní je zejména nařízení k zastřelení bratrů Hauků, z nichž ani jeden nebyl plnoletý.

Na přelomu čtyřicátých a padesátých let minulého století se také změnilo ideologické přesvědčení Ctibora Nováka.

Po letech snah o uznání vlastní protinacistické odbojové činnosti a osvobození se z řady nařčení před kárných výborem se stal členem odbojové skupiny svých synovců. Tato činnost a také Novákovy rodinné vazby rozhodly o jeho životě.

I když bylo Novákovo vůdcovství v odbojové skupině bratří Mašínů pouze nominální, stejnou pozici mu „přidělili“ komunisté, jimž se nepodařilo, na rozdíl od Václava Švédy a Zbyňka Janaty, dostat bratry Mašíny a Milana Paumera zpět do Československa.

Po více jak ročním věznění tak byl ve vykonstruovaném procesu, typickém pro padesátá léta v Československu, označen za hlavu protistátní teroristické skupiny a spolu se Z. Janatou a V. Švédou na konci ledna 1955 odsouzen k trestu smrti. Žádosti o milost prezidentu republiky jeho matky Emmy a dalších rodinných příslušníků přišly vniveč, a tak byli všichni tři odbojáři 2. května 1955 popraveni.

Novákův případ byl znovu otevřen po roce 1989, na návrh rehabilitační komise byl v červnu 1991 povýšen do hodnosti plukovníka in memoriam.

Ve své práci jsem si předsevzal představit složitou osobnost Ctibora Nováka na základě bohatých a dosud povětšinou nezpracovaných archivních pramenů a doplnit stále do značné míry chybějící literaturu na toto téma. Přiblížením nezpracovaných kapitol Novákova života si tak čtenář může udělat lepší představu o Novákově životě a zároveň snadněji pochopit některé činy, jichž se během svého života Ctibor Novák dopustil. Nově také čtenář uvidí, že projevy Novákovy rozporuplné povahy nebyly záležitostí až doby pozdější, ale jevem, jenž se projevil již v době jeho studií, aby následně pokračovaly po většinu jeho života.

Největší přínos mé práce vidím v detailním představení Novákovy osobnosti a to hned z několika stran – archivní prameny a nepočtená literatura jsou zde konfrontovány se subjektivními výpověďmi pamětníků čtyřicátých a padesátých let, Richardem Hänichenem, jenž však vyrůstal jako Novákův syn pod jménem „Vladimír Novák“, a Josefem Mašínem mladším, jedním z vůdců odbojové skupiny, kterou založil se svým bratrem.

Koneckonců i životní osudy obou zmíněných pamětníků dokládají kontroverznost Novákova života a jeho pohnutý osud.

V březnu roku 1946 si Ctibor Novák navzdory nesouhlasu celé rodiny vzal Richardovu matku Janu a samotného Richarda přijal jako syna za vlastního, ve svých výpovědích však Ctibor i Jana trvali na nepravděpodobné teorii, že Richard je Ctiborův biologický syn, jenž byl zplozen v době Novákova věznění během druhé světové války. Tuto kontroverzi dokládá i fakt, že ani sám Richard Hänichen doposud neví, kdo jeho biologickým otcem skutečně byl.

Josef Mašín mladší zase vyvrací tvrzení generální prokuratury, jež Nováka jako vůdce skupiny bratrů Mašínů odsoudila k trestu smrti. Dle něj byl Ctibor Novák zvolen vůdcem skupiny jen kvůli svému věkovému odstupu od ostatních a tím Josef Mašín ml. poukazuje na výsledek dosavadního stavu bádání o skupině bratří Mašínů, jenž potvrzuje skutečnost, že vůdčí a hlavní roli v této skupině zastával Josefův starší bratr Ctirad nebo právě Josef, zejména v době Ctiradova věznění v uranových dolech v Jáchymově.

Oba pamětníci také potvrzují Novákův špatný zdravotní stav jako následek věznění v nacistických káznicích, jenž způsobil řadu nutných zdravotních dovolených a tím pádem několikaletou nemožnost aktivní služby v armádě, a to až do doby oficiálního penzionování v roce 1950.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Česká republika

Archiv bezpečnostních složek

- f. A 2/1, Sekretariát Federálního ministerstva vnitra, inv. j. 744
- f. B 7-5, Krajská správa MV Olomouc, inv. j. 10f. V-MV, Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, série Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy MV
 - o arch. č. V-2452 MV
 - složka V-2452 MV, podsvazek 1, 2 a 4
 - složka V-2452 MV 01
 - složka V-2452 MV, skupinový spis
 - o arch. č. V-239 MV
- f. H, Historický fond Státní bezpečnosti
 - o arch. č. H-698
 - o arch. č. H-699
 - o arch. č. H-777
- f. Z, Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV, sg. Z-10-514
- f. 2M, Odbor politického zpravodajství, sg. 2M:12203
- f. 302, Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sg. 302-238-7
- f. 305, Ústředna Státní bezpečnosti, sg. 305-425-3

Archiv hlavního města Prahy

- f. Sbírká matrik 156, 1584-1937 (1949), sg. HOL N3. Matrika kostela sv. Klimenta, od 1914 sv. Antonína

Národní archiv

- f. GProk, Generální prokuratura, Praha, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54
 - o f. GProk, kart. nezprac, sg. SGPt 44/54
- f. PMV – AMV 225, Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – fond 225, kart. 732, sg. 225-732-2

- f. PP 1931-1940, Policejní ředitelství Praha II – prezidium - 1931-1940, kart. 1360, sg. 42/S-61/37
- f. SSNV, Správa sboru nápravné výchovy, Praha, kart. nezprac.
 - o sg. os. spis Janata
 - o sg. os. spis Mašínová
- f. ÚV SPB, Svaz protifašistických bojovníků – Ústřední výbor, Praha, kart. nezprac, sg. Ctibor Novák
- f. ZÚS – AMV 200 a 201, Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha – AMV 200, kart. 113, sg. 200-113-1

Státní okresní archiv Jeseník

- f. běžná korespondence 1945, inv. č. 80
- f. ONV Jeseník, Okresní národní výbor Jeseník
 - o inv. č. 80, poř. č. 13
 - o inv. č. 70/k5

Státní okresní archiv Olomouc

- f. M 1-1, Archiv města Olomouc
 - o inv. č. 4097, sg. 2264
- f. M 5-28, Polívkovo gymnázium Olomouc
 - o inv. č. 12, 13, 14, 15, 16, 18 a 532
- f. M 5-64, I. Národní škola smíšená Olomouc, tř. Spojenců
 - o inv. č. 5 a 6

Vojenský historický archiv Praha

- f. Kd 72/47, Kárné výbory
- f. Kmenový list Ctibora Nováka
- f. Kvalifikační listiny vojenských osob
 - o Kvalifikační listina Ctibora Nováka
 - o Kvalifikační listina Josefa Mašína
- f. Osobní spis Ctibora Nováka
- f. Ps 127/47, Nejvyšší vojenský soud
- f. „Obrana národa“, Podřipsko – Roudnice nad Labem, Semily, Rašovice, Chrudim 0-180, sg. 308-34-3

- f. „Obrana národa“, Praha 0-180, sg. 308-28-4
- f. 308, sg. 30-4. „Obrana národa“. Zpráva o činnosti jednotlivců 0-180.
 - o *Odbojová činnost, zatčení a věznění pplk. Josefa Mašína. Vzpomínky Zdeny Mašínové*

Osobní archiv Zdeny Giacintové

- fotografie Antona a Pavlíny Svobodových
- fotografie Antonína Svobody
- fotografie Emmy Novákové
- fotografie Leopolda Nováka
- fotografie Emmy a Leopolda Novákových
- fotografie Emmy, Leopolda a Ctibora Novákových
- fotografie Zdeny a Ctibora Novákových
- fotografie Miroslava Nováka
- fotografie rodiny Nováků
- fotografie Ctibora Nováka
- fotografie Ctibora Nováka a Marie Veselské-Novákové
- fotografie Marie Veselské-Novákové
- fotografie Marie Novákové a Ctibora Nováka ml.
- motáky Ctibora Nováka

Osobní archiv Richarda Hänichena

- fotografie Ctibora Nováka
- fotografie Ctibora Nováka s rodinou
- fotografie Jany Melcherové
- fotografie Zdeny Novákové
- fotografie vily Ctibora Nováka
- vlastní fotografie
- dopisy Ctibora Nováka

Osobní archiv autora

- fotografie pamětníky desky Generálního štábu Armády České republiky
- rozhovory s Josefem Mašínem

Německo

International Tracing Service Bad Arolsen

- f. 1.2.2.1.
 - Listenmaterial Gruppe PP/Zuchthaus Hameln, č. 11337635
 - Listenmaterial Gruppe PP, č. 11302673
 - Listenmaterial Gruppe PP, č. 11381242

Literatura

- Blažek, Petr – Čvančara, Jaroslav: *Z války do války. Dospívání bratří Ctirada a Josefa Mašínových ve vzpomínkách a fotografiích. Paměť a dějiny VII*, 2013, s. 96-111.
- Bursík, Tomáš: *Osud odbojové organizace Černý lev 777. Příspěvek k historii ozbrojeného odporu proti komunistickému režimu v Československu*. Odbor archiv bezpečnostních složek MV ČR, Praha 2007.
- Čermák, Vilém: *Muž proti okupaci: portrét štábního kapitána Václava Morávka*. Plzeň 2007.
- Doležalová, Markéta: *Odbojová skupina „Hory Hostýnské“ – pravda a lež*. In: Veber, Václav – Bureš, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v 50. letech 20. století*. Praha 2010, s. 152-166.
- Chalupová, Markéta: *Nebojovali švestkovými knedlíky: odbojová skupina bratří Mašínů v zrcadle dobového tisku*. Brno 2011.
- Hulík, Milan: *Většina proti většině*. In: Mašín, Ctirad – Mašín, Josef – Paumer, Milan: *Cesta na severozápad*. Praha 2010, s. 285-293.
- Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.
- Koura, Petr: *Podplukovník Josef Balabán: život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“*, Praha 2003.
- Masín, Barbara: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha 2011.
- Mašín, Ctirad – Mašín, Josef – Paumer, Milan: *Cesta na severozápad*. Praha 2010.
- Mašínová, Zdena – Martin, Rudolf: *Čtyři české osudy. Tragický úděl rodiny Mašínovy*. Dolní Kounice 2018.
- Němeček, Jan: *Mašínové: Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998.
- Novák, Jan: *Zatím dobrý*. Praha 2013.
- Procházka, Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...! Příspěvek ke kronice rodu Mašínů*. Lošany u Kolína: Místní národní výbor 1947.
- Svoboda, Petr: *Činnost odbojové skupiny „Za svobodu“ (1948/9-1951) – odboj pod kontrolou StB*. In: Veber, Václav – Bureš, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v 50. letech 20. století*. Praha 2010, s. 110-137.
- Tesař, Jan: *Traktát o „záchraně národa“*. Texty z let 1967-1969 o začátku německé okupace. Praha 2006.

- Vaněk, Miroslav a kol.: *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc 2003.
- Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha 2015.
- Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel – Pelikánová, Hana: *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha 2007.
- Veber, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice 2014.
- Veber, Václav – Bureš, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v 50. letech 20. století*. Praha 2010.

Periodika

- Národní obrození, 6, 1992.
- Právo 294, 2005.
- Respekt 12, 1992.
- Rudé právo 32, 1955.

Elektronické materiály

- Doležalová, Markéta: *Ctibor Novák (1902-1955)*. Dostupné z <https://web.archive.org/web/20140821072949/http://www.ustrcr.cz/cs/ctibor-novak> [cit. 24. 4. 2019].
- Gröger, Hans Chocholatý: *Internační tábory na Frývaldovsku a činnost kpt. Ctibora Nováka*. Dostupné z: <http://sudetenland.cz/internacni-tabory-na-fryvaldovsku-a-cinnost-kpt-ctibora-novaka/> [cit. 24. 4. 2019]
- Zákon o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-255> [cit. 24. 4. 2019].

Seznam příloh

Obrazová příloha

1. Rodiče Emmy Novákové, Pavlína a Anton Svobodovi (archiv Zdeny Giacintové)
2. Antonín Svoboda, bratr Emmy Novákové (archiv Zdeny Giacintové)
3. Emma Nováková, fotografie z doby I. světové války (archiv Zdeny Giacintové)
4. Nedatovaná fotografie Leopolda Nováka (archiv Zdeny Giacintové)
5. Ateliér J. Krink, Emma a Leopold Novákovi, nedatováno (archiv Zdeny Giacintové)
6. Ateliér Bábek, Leopold a Emma Novákovi se svým synem Ctiborem, kolem roku 1905 (archiv Zdeny Giacintové)
7. Zdenička a Borek Novákovi, období let 1908-1909 (archiv Zdeny Giacintové)
8. Třetí dítě Nováků – syn Miroslav, jenž zemřel ještě v prvním roce života (archiv Zdeny Giacintové)
9. Ateliér A. Wüst, rodina Nováků, období let 1911-1912 (archiv Zdeny Giacintové)
10. Ctibor Novák kolem roku 1910 (archiv Zdeny Giacintové)
11. Ctibor Novák, období konce první světové války (archiv Zdeny Giacintové)
12. Ctibor a Zdena Novákovi, období 1914-1918 (archiv Zdeny Giacintové)
13. Potvrzení o konání dobrovolnické služby z let 1918-1919 (NA, f. PMV – AMV 225)
14. Vysvědčení Ctibora Nováka ze VII. třídy olomoucké státní reálky (SOkA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 21)
15. Maturitní vysvědčení Ctibora Nováka z 13. června 1922, 1. strana (SOkA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 532)
16. Maturitní vysvědčení Ctibora Nováka z 13. června 1922, 2. strana (SOkA Olomouc, f. M 5-28, inv. č. 532)
17. Maturitní fotografie Ctibora Nováka, 1922 (archiv Zdeny Giacintové)
18. Vysvědčení z Vojenské akademie v Hranicích z roku 1924 (VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka)
19. Ctibor Novák jako čerstvý absolvent hranické akademie, rok 1924 (archiv Richarda Hänichena)
20. Neznámá fotografie Ctibora Nováka, pravděpodobně 30. léta (archiv Richarda Hänichena)

21. Jaro roku 1924, Ctibor Novák na procházce se svou rodinou (archiv Richarda Hänichena)
22. Vysvědčení Ctibora Nováka z dělostřelecké aplikační školy v Olomouci, školní rok 1924-1925 (VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka)
23. Zimní návštěva rodiny Rabochů, 20. léta (archiv Richarda Hänichena)
24. Ctibor Novák s rodinou na výletě v Karlových Varech, 20. léta (archiv Richarda Hänichena)
25. Výkaz o prospěchu Ctibora Nováka z ekvitačního kursu dělostřelectva pro důstojníky, 1929-1930 (VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka)
26. Pohlednice Zdeny Novákové bratru Ctiborovi z 16. 5. 1928, s textem na zadní straně: „*Na památku z počátků mé praxe u tatíčka. Mucanovi věnuje Mucan*“ (archiv Richarda Hänichena)
27. Neznámá fotografie Ctibora Nováka, nedatováno (archiv Richarda Hänichena)
28. Ctibor Novák v Praze, zde již jako příslušník československé armády (archiv Richarda Hänichena)
29. Svatební fotografie Marie Veselské-Novákové a Ctibora Nováka, 2. září 1930 (archiv Zdeny Giacintové)
30. Marie Veselská-Nováková s neznámou ženou na neznámé fotografii (archiv Zdeny Giacintové)
31. Marie Nováková s malým synem Ctiborem, pravděpodobně 1932 (archiv Zdeny Giacintové)
32. Ctibor Novák v počátcích své vojenské kariéry, 20. léta (archiv Richarda Hänichena)
33. Ctibor Novák jako příslušník poddůstojnické školy, zde v hodnosti nadporučíka, 1931-1932 (archiv Richarda Hänichena)
34. Ctibor Novák na neznámé fotografii, I. polovina 30. let (archiv Richarda Hänichena)
35. Ctibor Novák se svými kolegy z armády, I. polovina 30. let (archiv Richarda Hänichena)
36. První část hodnocení služby Ctibora Nováka z roku 1937 (VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka)
37. Druhá část hodnocení služby Ctibora Nováka z roku 1937 (VHA, Kvalifikační listiny Ctibora Nováka)
38. První část rozsudku říšského válečného soudu z 9. července 1941 (ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2)
39. Druhá část rozsudku říšského válečného soudu z 9. července 1941 (ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2)

40. Seznam vězňů věznice Moabit, Ctibor Novák byl po šesti dnech převezen do Brandenburg (ITS Bad Arolsen, f. 1.2.2.1., Listenmaterial Gruppe PP, č. 11302673)
41. Moták Ctibora Nováka psaný močí z února 1944 (archiv Zdeny Giacintové)
42. Ctibor Novák opět v uniformě československého důstojníka, zde po návratu z třetí říše, 1945 (archiv Zdeny Giacintové)
43. Jana Melcherová se svojí matkou a služebnou, rok 1921 (archiv Richarda Hänichena)
44. Jana Melcherová již jako dospělá, 30. léta (archiv Richarda Hänichena)
45. Výpověď šcpt. let. Zdeňka Procházky z 28. června 1947 o Novákově vzorném chování během společného nacistického věznění (ABS, f. B 7-5, inv. j. 10)
46. Vila Ctibora Nováka, v níž po druhé světové válce se svou manželkou Janou a synem Vladimírem žil (archiv Richarda Hänichena)
47. Ctibor Novák ve své pracovně (archiv Richarda Hänichena)
48. Nařízení k popravě bratrů Hauků z 27. července 1945 (ABS, f. B 7-5, inv. j. 10)
49. Nařízení k popravě vězně Vatera a dalších vězňů z 15. srpna 1945 (ABS, f. B 7-5, inv. j. 10)
50. Nařízení o zastavení stíhání Ctibora Nováka a jeho reaktivaci (ABS, f. 2M, sg. 2M:12203)
51. Novákovo potvrzení z 8. srpna 1945 vydané Janě Melcherové (ABS, f. B 7-5, inv. j. 10)
52. Novákovo potvrzení z 8. srpna 1945 vydané Martě Melcherové (ABS, f. B 7-5, inv. j. 10)
53. Potvrzení německé národnosti Jany Melcherové z 23. října 1945 (ABS, f. B 7-5, inv. j. 10)
54. Richard Hänichen v roce 1952, tehdy užívající jméno „Vladimír Novák“ (archiv Richarda Hänichena)
55. Richard Hänichen v 60. letech (archiv Richarda Hänichena)
56. Osvědčení o národní spolehlivosti Jany Melcherové (VHA, f. Osobní spis Ctibora Nováka)
57. Rodina Nováků v roce 1950, vlevo Jana Nováková, uprostřed osmiletý syn Vladimír, vlevo major Ctibor Novák (archiv Richarda Hänichena)
58. Novákovi na společné fotografii s rodinným přítelem Enukem (archiv Richarda Hänichena)
59. Návrh na vzetí Ctibora Nováka do zajišťovací vazby (ABS, f. V-MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2)

60. První strana zprávy o zatčení a domovní prohlídce z 27. listopadu 1953 ((ABS, f. V – MV, arch. č. V-2452 MV, podsvazek 2)
61. Rozhodnutí termínu popravky pro C. Nováka, V. Švédu a Z. Janatu (NA, f. SSNV, kart. nezprac., sg. os. spis Janata)
62. Václav Švéda a Zbyněk Janata – dva z pěti členů skupiny bratří Mašínů, jimž se nepodařilo se prostřílet až do Západního Berlína (NA, f. GProk, kart. nezprac, sg. S6Pt 44/54)
63. Památní deska na budově Generálního štábu Armády České republiky, jméno Ctibora Nováka na předposledním místě (archiv autora)
64. Fotografie Zdeny Mašínové krátce po zatčení v listopadu 1953 (NA, f. SSNV, kart. nezprac., sg. os. spis Mašínová)
65. Šestnáctého listopadu 1954, necelý rok po jejím zatčení, bylo rozhodnuto, že Zdena Mašínová bude nadále ponechána ve vazbě (NA, f. SSNV, sg. os. spis Mašínová)
66. Vězeňský spis Zdeny Mašínové (NA, f. SSNV, sg. os. spis Mašínová)
67. Léčebný a ohledací list Ctibora Nováka (NA, převzato z *Ctibor Novák (1902-1955)*, dostupné z <https://web.archive.org/web/20140821072949/http://www.ustrcr.cz/cs/ctibor-novak> [cit. 24. 4. 2019]

1. Pavlína a Anton Svobodovi

2. Antonín Svoboda

3. Emma Nováková

4. Mladý Leopold Novák

5. Emma s Leopoldem, kolem roku 1900

6. Leopold, Borek a Emma, kolem roku 1905

7. Zdenička a Borek Novákovi, pravděpodobně 1908-1909

8. Zemřelý syn Miroslav

9. Rodina Nováků, kolem roku 1911

10. Malý Borek Novák, nedatováno

11. Ctibor Novák kolem 1918

12. Zdena a Borek Novákovi, válečná léta

6

O p i s .

Ministerstvo národní obrany, Kancelář Čs.legií, evidenční úřad.

Číslo 9031.

P O T V R Z E N Í .

Jméno a příjmení Ctibor Novák
datum a místo narození 25.října 1902 v Praze,
příslušnost: obec Praha, polit.okres Praha

je československým dobrovolníkem z let 1918-1919.

neboť, ač vojenskou službou povinnen nebyl, dobrovolně se k ní přihlásil a v době od 29.října 1918 do 15.května 1919 ji jako dobrovolník skutečně konal.

Toto potvrzení je průkazem k nabytí všech práv pro bývalé čs dobrovolníky z let 1918-1919, která jim byla platnými právními předpisy přiznána.

Praha, 10.listopadu 1947.

Vlastnoruční podpis dobrovolníka
kpt Ctibor Novák v.r.

Přednosta evidenčního oddělení
pplk Dr Indra v.r.

Ministerstvo národní obrany

9031

Má právo nosit pamětní odznak
dobrovolníků z let 1918-1919.

Toto oprávnění platí, jenom je-li připojeno
na úředním potvrzení ministerstva národní
obraný, že majitel jest čs.dobrovolníkem
1918 - 1919

MNO čj. 4.537 - pres.1.odděl.1939.

L.S.Ministerstvo národní obrany
kancelář čs legií, Evid.úřad.

Majitel tohoto potvrzení jest oprávněn nositi čs.medaili "Vítězství"
za účast v bojích čs. armády na Slovensku proti vojskům centrálních
mocností.

Praha, 10.listopadu 1947.

L.S.
Ministerstvo národní obrany
Kancelář čs.legií, Evid.úřad.

Přednosta
evidenčního úřadu:
pplk Dr Indra v.r.

SVAZ BOJOVNÍKŮ ZA SVOBODU

Sdružení národního boje za osvobození

Za správnost opisu:

24.VIII.1957

14. Vysvědčení ze VII. třídy

Třída: VII		Čís. 20	
Z á k o v o		Plati-li školné, či jest osvobozen, jak a kterým vynesem	
Příjmení: Novák		I. polol. <i>plati</i>	Způsob přijetí I.
Jméno: Ctibor		II. polol. <i>to</i>	
Den a rok narození: 25. října 1902		Stipendium, jeho jméno, částka, udělení:	
Rodišť: Praha VII.		Výňatek z vysvědčení odjinud přineseného	
Vlast: <i>český</i>		f	
Náboženství: <i>československé</i>		f	
Mateřská řeč: <i>česká</i>			
otce (matky)		poručníka	odpovědného dozorce
poskytovatele bytu			
Jméno	<i>Ing. Leopold Novák</i>		
Stav	<i>sv. geometr</i>	<i>f.</i>	<i>rodicé</i>
Bydliště (byl)	<i>Al. Husaryhovo nám 12.</i>		
Výroční vysvědčení		Celkový výsledek	Poznámky
Chování:	<i>Dobře</i>		
Prospěch v jednotlivých předmětech:			
V náboženství:	<i>f.</i>	K postupu do vyšší třídy způsobil Dokončil třidu s <i>Dobrym</i> prospěchem. Výroční vysvědčení čís. 20 ze dne <i>3. čerence</i> 1922 vydáno.	
V jazyku českém:	<i>Dostatečný</i>		
V jazyku <i> něm </i> :	<i>Dobry</i>		
V jazyku francouzském:	<i>dostatečný</i>		
V dějepise:	<i>dostatečný</i>		
V zeměpise:	<i>dostatečný</i>		
V matematice:	<i>dostatečný</i>		
V přírodopise:	<i>dostatečný</i>		
V chemii:	<i>dostatečný</i>		
Ve fyzice:	<i>dostatečný</i>		
V rýsování:	<i>dostatečný</i>		
Ve filosof. propedeutice:	<i>dostatečný</i>		
V kreslení:	<i>dostatečný</i>		
Ve psaní:	<i>dostatečný</i>		
V tělocviku:	<i>dobry</i>		
V předmětech nepovinných:			
<i>Jan II</i>	<i>dostatečný</i>		
Počet zame- skaných hodin učebných:		<i>22</i> ; z nich ne- omluveno <i>0</i>	

15. První strana Novákovy zkoušky z dospělosti

Cis. č. 20 Zkoušen dne 13. února 1922. Poledne.

Nationale zkoušencovo	Prospěch	Předměty				
		Náboženství	Jazyk český	Jazyk německý	Jazyk francouzský	Dějepis a zeměpis
<p style="text-align: center; font-size: 2em; font-family: cursive;">Novák</p> <p style="text-align: center; font-family: cursive;">Otábor,</p> <p>narozený dne 25. října 1902 v Praze III. na Čechách, náboženství řeckokatolického, konal studia reální od šk. r. 1912/13 prošl třídou první na gymn. ústavě, pokračoval v nich od šk. roku 1914/15 na státní reálce v Tábore a od Druhého běhu šk. roku 1914/15 opět na gymn. ústavě, pře- šel směr. ve šk. roce 1919/20 a pokračoval v nich od šk. roku 1921/22, byl přijat na základě zkoušky přijímací, třídou sedmou na gymn. ú- stavě, když je také ve šk. roce 1921/22</p> <p>dokončil a podrobil se zkoušce dospělosti po první</p>	ve školním roce					
	I. pololetí	dostatečný	dobry	dobry	dostal.	dostatečný
	II. pololetí	dostatečný	dostatečný	dostal	dostal.	dostatečný
	při zkoušce při zkoušce předběžné					
			dostatečný	dobry	dostatečný	
			Jazyk český	Jazyk německý	Jazyk francouzský	
	Ústní zkouška:		1) <i>Hygienická otázka</i> Z. IV. 112. <i>Stromy a lidia.</i>	2) <i>Svaz doslav.</i> (Zvst. - žilo)	3) <i>Hygienam femp- manim v oskben karniči.</i>	1) <i>Sibert - Paulus.</i> <i>Chrestomathie fr.,</i> II ^e éd., str. 7, 8. <i>Provec de courage</i>
						2) <i>Mluvnice.</i> a) <i>Křeseni infou- lívni (vysvětliti na příkladech z da- ného článku).</i> b) <i>Zájmova pba- zovací.</i> c) <i>ou dicant.</i>
						3) <i>Konverace.</i> <i>„Le village“.</i>
						4) <i>Literature.</i> <i>H. Taine.</i>
Na základě této zkoušky byl uznán		Dospělým většinou hlasů				

16. Druhá strana Novákovy zkoušky z dospělosti

Uspěvěčení čis. 20 ze dne 13. června

1922, obdržel.

Předměty						Poznámka
Mathe- matika	Přírodopis	Chemie	Fysika	Deskriptivní geometrie	Kreslení	
dostatečný	dostatečný	dostatečný	dobry, dobry	dostatečný	dostatečný	
dostatečný	dostatečný	dostatečný	dostatečný	dostatečný	dostatečný	
				dostatečný		
Vlastivěda		Mathematika		Fysika	Deskriptivní geometrie	
<p>1. Příčiny král. převahy 14. Mexi. Evla 24 a germanské nad Slovany a angličt. nároky star. histor. na Londun.</p> <p>2. Miskava úvorová 1861.</p> <p>3. Jaka vznikají vzájemny.</p>		<p>1. Mexi. Evla 24 a 12496 vzumouti 5 členů geometrické řady.</p> <p>2. Jaka kružnice o poloměru r, vepsati do m. trojúhelníka s danými náby α, β.</p> <p>3. Jaka ellipse $3x^2 + 5y^2 = 32$ naleziť x a y bod Q, jazy° obdru s body O P. trojúhelníka V obsahu = 4. $P(2, -2)$.</p>				

17. Ctibor Novák na maturitní fotografii

18. Vysvědčení z hranické akademie

Vojská akademie v Hranicích
2. baterie voj. akademiků
Místo katedr. 35

O p i s i
V Y S V Ě Ň ě
Vojská akademie v Hranicích
narozený dne 29. října 1902 v Praze v Ústřední vojenské akademii v Hranicích ve školním roce 1923 / 1924,
dokonal tím své studia na tomto ústavu a obdržel toto vysvědčení.
Chováním: dobré

II. ročník

Číslo bodů	Číslo bodů	Závěrečná známka	Předmět
10	5	2 dostatečný	Cvičný řád pro děl.
10	5	2 dostatečný	Nauka o střelbě děl.
9	5	3 dobře	Cvičební řád pro pěší vojsko
16	4	4 velmi dobře	Cvičební řád pro dělářské vojsko
10	5	2 dostatečný	Služební řád pro dělářské vojsko
10	5	2 dostatečný	Výcvik u děl a v bat.
12	4	3 dobře	Nauka o dělostřelce- kem materiálu
15	5	3 dobře	Taktický výcvik dělo- střelce
16	4	4 velmi dobře	Výcvik v jízdě na ko- ni a v zapřazené bat.
10	5	2 dostatečný	Pěší výcvik, střelba z pušek a kulometů
10	5	2 dostatečný	Střelba dělostřelctvy
			Házení granátů
12	4	3 dobře	Taktika
6	3	2 dostatečný	Organisace
20	4	5 výborně	Zákopnictví
			Spojovací služba
			Nauka o zbraních (střelbě)
			Nauka o plynech
12	4	3 dobře	Topografie
6	3	2 dostatečný	Válečné dějiny
12	4	3 dobře	Vojenský zeměpis
12	4	3 dobře	Hospodářsko-správní nauka
9	5	3 dobře	Hipologie
4	2	2 dostatečný	Zdravověda
8	3	2 dostatečný	Osvětová výchova
8	3	2 dostatečný	Matematika a balistika
			Matematika
			Deskriptivní geometrie
6	3	2 dostatečný	Fyzika
			Mechanika
9	3	3 dobře	Mechanická a chemická technologie
5	1	5 výborně	Nauka o právu
9	3	3 dobře	Tělocvik
6	3	3 dobře	Šerm
6	3	3 dobře	Čeština a slovenština
			Němčina
4	2	2 dostatečný	Maďarština
4	2	2 dostatečný	Francouzština
			Ruština
			Polština
9	3	3 dobře	Společenská výchova
295			Součet bodů
dobrý			prospěch
msi			pořadí
Poznámky			

Vojská akademie v Hranicích
2. baterie voj. akademiků
Místo katedr. 35

O p i s i
V Y S V Ě Ň ě
Vojská akademie v Hranicích
narozený dne 29. října 1902 v Praze v Ústřední vojenské akademii v Hranicích ve školním roce 1923 / 1924,
dokonal tím své studia na tomto ústavu a obdržel toto vysvědčení.
Chováním: dobré

II. ročník

19. Ctibor Novák jako čerstvý absolvent

20. Borek Novák na neznámé fotografii

21. Rodinná procházka, 1924

DĚLOSTŘELECKÁ APLIKAČNÍ ŠKOLA V OLOMOUCI

ŠKOLNÍ ROK 1924—1925

VYSVĚDČENÍ

Poručík Ctibor Morávek, dosáhl průměru 110 ze 111.

Předmět	Známka	Coefi- cient	Počet bodů	Poznámka
Balistika	7	5	35	<p>Dělostřelecká nauka</p> <p>V celkové známce jest zahrnuta:</p> <p>1. znalost cvičného řádu, předpisu o výcviku zapřažené baterie, polní služby a jejich praktické použití,</p> <p>2. schopnost důstojníka jako instruktora.</p> <p>Nauka o střelbě</p> <p>V této známce je zahrnuta znalost střeleckého předpisu ve vlastním slova smyslu, porovávání a praktická topografie, nutná ke střelbě.</p> <p>Materiál teoretický</p> <p>týká se tohoto předmětu po stránce technické.</p> <p>Všeobecná klasifikace velitele školy</p> <p>oceňuje důstojníka po stránce fyzické a mravní, jakož i jeho všeobecnou a odbornou způsobilost.</p> <p>STUPNICE ZNÁMEK:</p> <p>Věborně 20, 19 Velmi dobře 18, 17, 16 Chvalitebně 15, 14 Dobře 13, 12, 11 Dostatečně 10, 9 Sotva dostatečně 8, 7, 6 Nedostatečně 5, 4, 3 Zcela nedostatečně 2, 1, 0</p>
Materiál	3	5	15	
Střelivo	12	5	60	
Metalurgie	5	3	15	
Výbušiny	4,5	3	13,5	
Automobilismus	10,5	3	31,5	
Meteorologie	9,5	1	9,5	
Letectvo a střelba proti létadlům	12	3	36	
Pravděpodobnost. Rozpýl. Odvodení střel. pravidel.	0	3	0	
Taktika	3	3	15	
Organisace	7,5	2	15	
Spojení	12	3	36	
Dějepis	8	2	16	
Občanská nauka	13	2	26	
Jízda na koni	13	10	130	
Nauka o postrojích	13	2	26	
Hipologie	7,5	2	15	
Dělostřelecký výcvik	12	25	300	
Nauka o střelbě	8	25	200	
Služební řád	12	2	24	
Ostrá střelba	10	8	80	
Osvětová výchova	0	4	0	
Tělovýchova	2,5	2	5	
Vseob. známka velitele aplik. školy	6	25	150	
Součet bodů			1194	

Všeobecný posudek velitele školy:

vypracuje obzvláště bohatě. Je velmi pohotový, uctívá, nadšený a pracovní.
Je velmi důvěrný, ovládá dovedně.

Velitel aplikační školy
ppilk. P. DivišovP. Divišov
velitel aplikační školy

Všeobecný posudek velitele učiliště:

vítěz

Velitel učiliště pro dělostřelečtvo
generál PAUL BOSSU:P. Bossu
velitel učiliště

Tiskárna děl. učiliště.

23. Ctibor Novák na návštěvě u Rabochů...

24. ...a na výletě v Karlových Varech

25. Výkaz o prospěchu z ekvitačního kursu dělostřelectva 1929-1930

EKVITAČNÍ KURS DĚLOSTŘELECTVA PRO DŮSTOJNÍKY
OLOMOUC.Čís. hl. protokolu 10.

Školní rok 1929/30.

VÝKAZ O PROSPĚCHU.

Emil Novák stárn. děl. pluku 108.
 nar. *2. října* 1902 v *Trávní* pol. okr. *Praha.*
 země *Čechy*, absolvoval ekvitační kurs dělostřelectva pro důstojníky v Olomouci
 v době od 25. listopadu 1929 do 10. května 1930 a osvědčil tento prospěch:

Předmět	Známka	Koefi- cient	Počet bodů	Poznámka
Výcvik na dlouhé oprati	3	5	15	<i>Nezářná práce.</i>
Výcvik na osobním koni	3	5	15	<i>schůdný, skromný.</i>
Výcvik starší remonty	3	5	15	<i>samostatný.</i>
Výcvik mladší remonty	3	5	15	
Metání na koni	4	3	12	
Jízda vozmo šestispřeží	3	5	15	
Jízda vozmo s kozlíku	3	3	9	
Teorie jízdy koňmo a vozmo	3	5	15	
Hyppologie	3	5	15	
Nauka o postrojích	3	5	15	
Péče a ošetření koní	3	3	9	
Spec. příprava koně a nauka o dostihovém sportu	3	3	9	
Náprava pokažených koní	4	3	12	
Správní zbrojní služba	3	3	9	
Hodnota osobní	3	10	30	
Hodnota vojenská	4	20	80	
Součet bodů			290	

Jeho výsledný prospěch je *dobrý*Pořadí *14.* mezi *15.*Pro funkci *učitel jízdy u střan*

je (výtečně způsobilý, velmi dobře způsobilý, dobře způsobilý, vyhovuje, nevyhovuje.)

V Olomouci dne *10. května* 1930.

Předseda zkušební komise:

brig. gen.

A. M. Laniš

Velitel kursu:

K. J. Janda

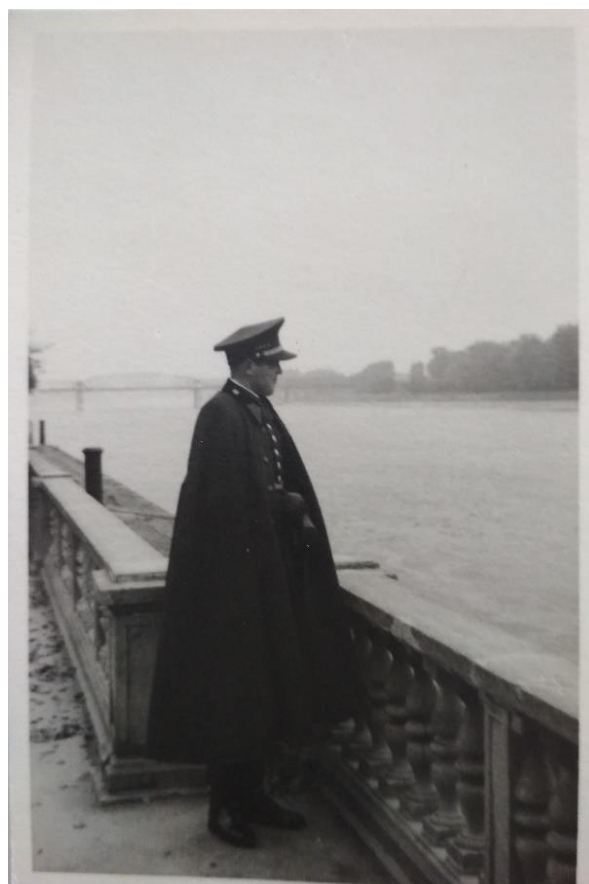
26. Zdena Nováková jako budoucí první inženýrka-žena techniky v Československu v roce 1928

27. Ctibor Novák na neznámé fotografii

28. Ctibor Novák v uniformě v Praze

29. Svatební fotografie Marie Veselské a Ctibora Nováka

30. Marie Veselská-Nováková s neznámou ženou

31. Marie Nováková se synem Ctiborem

32. Příslušník štábu 4./11. baterie

33. Na poddůstojnické škole 1931-1932

34. Neznámá fotografie Ctibora Nováka, I. polovina 30. let

35. Ctibor Novák se svými kolegy z armády, I. polovina 30. let

<p>I. Charakter:</p> <p>1. Smysl pro povinnost, iniciativa a smysl pro odpovědnost: Méně spolehlivý, nedůsledný, tvrdohlavý a vzdorovitý.</p> <p>2. Chování ve službě a mimo ni: Přímý, méně ukázněný, uzavřený, k podřízeným spravedlivý.</p> <p>3. Letora, sklony a návyky, které mají vliv na voj. hodnotu: Neustálá lona' poraha, nálady, přecitlivělý</p>	<p>V celku se svou povahou pro svou zbraň (službu) hodí:</p> <p>vynikajícím způsobem,</p> <p>dobře,</p> <p>málo,</p> <p>nehodí se.</p>
<p>II. Intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti:</p> <p>4. Nadání, paměť, duševní pružnost, rychlost postřehu, schopnost logického uvažování: Dost nadaný</p> <p>5. Všeobecné vzdělání: Dobře.</p> <p>6. Vojenské teoretické vědomosti (s hlediska zbraně nebo služby důstojníkovy): Jeho voj. teoretické vědomosti, ve všech oborech nepostačující, pro důstojníka dělostřelce.</p> <p>7. Snaha o zvýšení všeob. i voj. vzdělání: Nepronikne snahu o zvýšení svého voj. vzdělání, neb většinu svého volného času věnuje výhradně jen činnosti v národní gardě.</p>	<p>V celku jsou:</p> <p>velmi dobré,</p> <p>dobře,</p> <p>slabě,</p> <p>nepostačující</p>
<p>III. Tělesná způsobilost:</p> <p>8. Zdraví, tělesná zdatnost: Zdatný, avšak náchylný k neurastenii</p> <p>9. Záliba v tělesných cvičeních: Má zálibu v řízení motorových vozidel.</p> <p>10. Vzhled a péče o zevnějšek: Bezradně</p>	<p>V celku je pro svou zbraň (službu):</p> <p>velmi dobrá,</p> <p>průměrná,</p> <p>ještě postačující</p> <p>nepostačující</p>

40

O p i s .

Reichskriegsgericht
2. Senat
StPL./HLS/II 31/41
StPL./RKA/II 776/40

Beglaubigte Abschrift.

I-3

Haftsache

41

Im Namen des Deutschen Volkes !

F e l d u r t e i l .

In der Strafsache gegen den ehem. tschechischen Kapitän der Artillerie Ctibor Anton Novák wegen Landesverrats hat das Reichskriegsgericht, 2. Senat, in der Sitzung vom 9. Juli 1941 auf Grund der mündlichen Hauptverhandlung vom 8. und 9. Juli 1941 an der teilgenommen haben

als Richter: Senatspräsident Neuroth, Verhandlungsleiter, Reichskriegsgerichtsrat Dr. Kanter, Konteradmiral Karps, Generalmajor von Goedel, Oberst Galle,

als Vertreter der anklage: Reichskriegsgerichtsrat Dr. Rottka, als Urkundsbeamter: Justizoberinspektor d. Lfw. Weihe, für Recht erkannt:

Der Angeklagte wird wegen Sicherbietens zum Landesverrat zu 6 - sechs - Jahren Zuchthaus und 6 - sechs - Jahren Ehrenverlust verurteilt. Auf die erkannte Strafe werden 1 Jahr 6 Monate der erlittenen Untersuchungshaft angerechnet.

gez. Neuroth Dr. Kanter Von Recht wegen. Arps v. Goedel Der Galle

Druhá strana:

Der Präsident
des Reichskriegsgerichtes
als Gerichtsherr,
StPL. /RKA/ II 776/40.

Berlin den 30.7.1941.

Bestätigungsverfügung.

Ich bestätige das Urteil.
Das Urteil ist zu vollstrecken.
Die vom Erlass des Urteils bis zur Bestätigung erlittene Untersuchungshaft ist auf die Strafzeit anzurechnen.

gez. Bastian
Admiral
Beglaubigt:
Berkenheier v. r.
Reichskriegsgerichtsamtmann

L.S.
Reichskriegsgericht.
Za správnost opisu:
Vojenský útvar 2137

Olamouc 22. září 1947
pplk Strouhal v. r.

Správnost opisu potvrzují:
Jeseník dne:

41

Opis výpisu ze záznamního lístku trestanců:

Zuchthaus-Transport
Untersuchungshaftanstalt
Alt-Moabit in Berlin NW 40

/L.S./

A 1
Haftgefangenenbuchnummer:
2074/41

Z. transp.
Tscheche

Ctibor Anton Novak
geb. am 25.10.02 in Prag
bei

42

Eingeliefert
am 5.9.1941 10 Uhr
vom WUG Tegel

Beruf: ehem. kap. d. Art.
Bekennntnis K. Wohnung: Bln. Wmdf. Sigmaringer
Str 15 b/Petschler/

Vorstrafen usw:
keine

.....
Name und Wohnung des nächsten Angehörigen:
Mutter Emma Novakowa, geb. Swoboda
Olmütz, Mühlgasse 29

Verteidiger
Tatgenossen

Uberf. nach Brdbg.-Görden

Vollstreckungsbehörde:

82 AR

Strafentscheidung

30.VII.1941

Straftat Tatverdacht:

Landesverrat

Art und soweit möglich
Lauer der Strafe

6 Jahre Z

Straf- oder Verwahrungs-
Zeit, Beginn Tag u. Tageszeit:

30.7.41

Vermerke:

Urteilrechtskräftig seit:

Podpis nečitelný

6/9 41

Za správnost výpisu:

V Olomouci dne 22.září 1947
Vojenský útvar 2137
pplk Strouhal v.r.

Správnost opisu potvrzují:

Jeseník dne

-7-

91

N a m e	Geburtstag	O r t	Straftat u. Urteil	Eingelief. am:	Entlassen bemo. Übergef. am: nach:
Orlita, Bruno	23.7.06	Videc	Diebstahl unbekannt	5.11.41	8.1.42 Plötzensee
Obusak, Yaclov	1.7.20	Ladovitz	Diebstahl (6 M.Gef.)	29.4.41	11.6.41 Plötzensee
Novotny, Boleslav	27.10.95	Sinil	Hochverrat (2 J.Z.) A.V.	15.9.41	22.10.41 Garaten/ Oberdanau
Novak, Wenzel	17.9.06	Dtschbrod	Vorbr.z. Hochverrat (12 J.Z.) 1 J.E.V.	27.9.41	31.10.41 Z.Ebrach
Novacek, Cenek	31.5.10	Prag	Betrug usw. (5 J.Z.) E.V.	10.3.42	18.8.42 Brandenburg
Novak, Otiber	25.10.02	Prag	Landesverr. (6 J.Z.) 6 J.E.V.	5.9.41	11.9.41 Brandenburg
Nihandry, Ladislav	28.4.01	Königshof	unbekannt	5.11.41	20.11.41 Z.Gollnow
Nebohy, Jaroslav	19.4.31	Hostivice	Diebstahl (Haftbefehl aufgehoben)	14.10.41	11.1.42 entlassen
Nehasil, Anton	13.3.96	Prag	Hochverrat (6 J.Z.) 1 J.9 M.E.E.	30.6.41	16.10.41 Z.Ebrach
Nemec, Hymert	5.4.02	Hollin	Vorbr.z. Hochverrat (Todesstr.)	5.11.41	21.11.41 Plötzensee
Nemacek, Jaroslav	30.1.01	Prag	Hochverrat (12 J.Z.) 1 J.9 M.E.V.3	16.10.41	Z.Ebrach
Schulz, Wenzel	10.6.03	Prag	Vorbr.z. Hochverrat (4 J.Z.)E.V.	4.9.41	18.9.41 Z.Waldheim
Schmoranz, Edenek	27.7.96	Garudin	Vord.z.Hochverr. u.Landesverrat (Todesstr.)	7.11.41	14.11.41 Plötzensee
Wach, Wenzel	31.10.99	Prag	Hochverrat (6 J.Z.)E.V.	18.9.41	9.10.41 Ebrach
Wachacik, Augustin	4.8.22	Brünn	schw.Diebst. 6 M.Gef.2	25.2.42	6.9.42 entlassen

-8-

Mláďa mamínko, Máno a děti.
 9. 11. 1944
 Přijměte mi vděčné díky za Vaši zásilku, která v tyto dny dala
 a kterou kvůli po kousku dostávám, jelikož to nanejvýš nejde přeměřit.
 Vaše pozornost mne těší dvojnásob, jelikož je tímž důkazem, že i Vy
 všichni na mne myslíte. Jen je mi líto, že takové drahé věci
 posíláte, jako ty cigarety, mně stačí laciný tabák nebo laciné
 druhy cigaret, i laciná cigára. Píši Vám hned jak jsem stihl
 po dojetí zásilky, až její vše nemám. Prosím Vás - budete-li mi
 ještě něco posílat, napište mi také vždy ve zvláštním dopise přesný
 seznam věcí poslaných věcí, abych měl kontrolu. A nedělejte si se mnou
 žádné výdaje. Jsem vděčný velmi za vše. Hlavně mi pomějte tuk (špek
 a t. d.), cukr, med, marmeláda (povidla), škvarky, cibule at. d. Nic drahého a
 vše to jen to, co Vám lehká k opatření, a Vašeho hospodářství, jak
 jsem v dřívě psal. Prosím Vás, mohl by mne, kdyby jste měla se
 mnou mnoho vydání, obracet jsem se k Vám jen v největší nouzi a
 z bludu. Mamínka mi psala, jak těžko vše shání a že domají. Pro
 Vás, v hospodářství nebudou snad takové potíže. Budu Vám vděčen,
 když proto pro mne budete moci něco v tom ohledu udělat. Víte, že
 jinak nikoho nemám, kdo by pomohl. Jak vidíte, trvalo to téměř
 5 týdnů, než jsem to dostal. Proto snad bude lépe, posílat vždy
 jako poštovní balík a expres, aby to šlo rychleji. Je při tom
 také nutno dbát přesně adresy, t. j. hlavně v adrese v levo od
 místa určení nakreslit ten kruh a do toho číslo 22, tedy:
 (22), aby to necestovalo Běh v kde. Adresu přikládám na listku,
 a prosím Mařenku i děti, aby mi hodně psaly, nejlépe v balíku,
 poněvadž dopisy jsou otvírány, ještě než je adresát dostane.
 9. 11. 1944.
 Dnes pokračuji, dostal jsem postupně vše všechno, t. j. špek, cukr, brácha,
 cibuli, ~~pečivo~~ pečivo, kávu a 20 cigaret. Ještě jednou srdečné díky. Jak píše
 mamínko, postačí na přídě a budu vděčný za to, co můžete bez
 velkých obětí postrádat. Hlavně špek, škvarky, cukr cibuli a podob. A z
 kouřivých věcí jen laciné věci a neškoditelné pečivo.
 Vzpomínám na Vás na všechny s vděčností, při dlouhé době jsem
 si opět pěkně pochutnal na Vašem domácí špeku a t. d. Běh dle se
 tu nouze už brzy skončí a se Vám vše budu moci oplatit. Děkujeme, že
 to už dlouho trvat nebude. Těším se na Vaše a Mařenky zprávy.
 Srdečně Vás zdravím a vzpomínám
 v modlitbách
 Vaš
 Borod
 Pošlete mi prosím Vaši společnou sítelní listovnici.

42. Ctibor Novák po návratu z nacistických káznic

43. Jana Melcherová jako čtyřletá....

44.a jako dospělá

45. Štábní kapitán letectva Zdeněk Procházka byl spoluvězněm Ctibora Nováka, ten mu svou intervencí dokonce zachránil život

18

SVAZ NÁRODNÍ REVOLUCE - okresní sekretariát Jeseník

JIRÁSKOVA UL. 100 - TELEFON 140

Dne 1947

C. j.

Věc: o p i s . .

Škpt. let. Zdeněk Procházka,
MNO. - hl. št. / vel. letectva. Praha, 28. června 1947

Věc: Činnost kpt. Ctibora Nováka -
prohlášení.

S. O. P. V.,
Jeseník.

Ke svému podpisu na místopřísežném prohlášení kpt. Ctibora Nováka v Jeseníku, Jiráskova 100, uvádím:

S kpt. Ctiborem Novákem jsem se setkal v l. 1940 a 1941 ve vojenských věznicích v Berlíně, kamž jsem se dostal jako sestřelený a zajatý čs. letec z Anglie.

Ježto mně i celé posádce letounu uvězněné tamtéž hrozilo nebezpečí brzkého popravení, bylo třeba odeslat zprávu o našem osudu do Anglie. Když se mně podařilo toto sdělit kpt. Novákovi, převzal on s velkým nebezpečím napsanou zprávu a odeslal ji do Prahy, odkud byla ~~zpráva~~ předána do Anglie /plk. Mašínem/.

Kpt. Novák nás několikrát varoval o připravovaných nástrahách Němců proti nám.

Ježto mně Němci z nenávisti dávali méně jídla než ostatním vězňům kpt. Novák, aby nebylo ohroženo moje zdraví, mně několikrát propašoval chléb ze svého přídelu a zariadil, abych dostal léky, jako náhražku za jídlo.

Kpt. Novák za žádných okolností neustal pracovat proti Němcům a pomáhat a spolupracovat s ostatními uvězněnými.

Všechno to konal za největšího nebezpečí pro sebe, s největší obětavostí a bezvýhradností.

Choval se vždy nanejvýš statečně, důstojně a obětavě, jako vzor kamaráda, vojáka a vlastence.

škpt. Z. Procházka v. r.

SVAZ NÁRODNÍ REVOLUCE
okresní sekretariát Jeseník

Tento opis, pořízený pro vnitřní potřebu SNR souhlasí doslovně s originálem psaným psacím strojem a podepsaným vlastnoručně škpt. let. Zdeněkem Procházkou z Prahy.

Lázně Jeseník 7.7.1947.

Členství v. výboru SNR:
Vrch. strážm. SNB - Josef Krempel

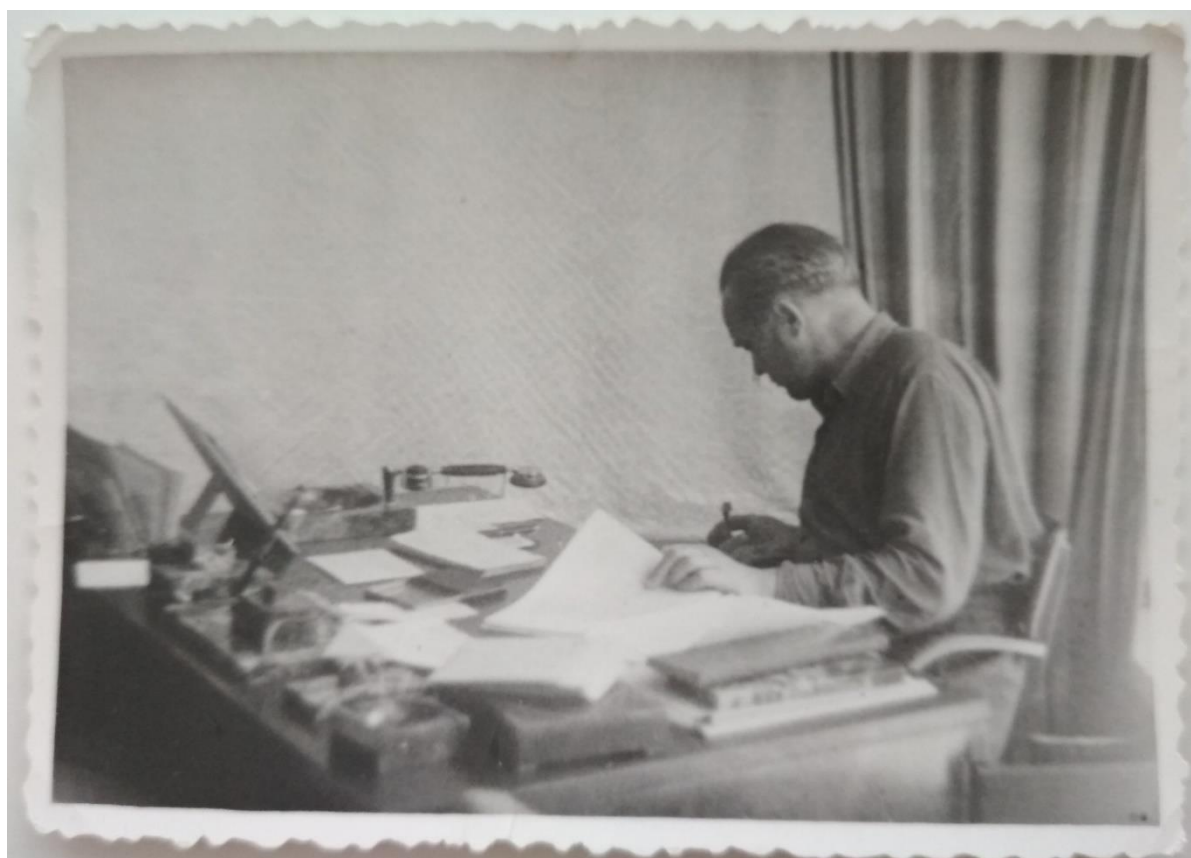
Předseda OPK SNR:
por. SNB Alois Kohoutek

por. Alois Kohoutek

46. Novákova jesenická vila

47. Ctibor Novák ve své pracovně

48. Ctibor Novák nechal jako velitel koncentračních táborů pro Němce zastřelit bratry Haukovi, důvodem byl útek z tábora, jehož byl velitelem

16

Opis.

Okresní vojenské velitelství II odd.
č.j./45. Fryvaldov, 27.VII.1945.

Věc: H a u k e Richard a Robert -
výkon trestu smrti.

Veliteli KT II
/ Vel.stan.SNB na vědomí/
J a v o r n í k .

Na základě rozkazu vyhláškou č.j. ze dne 1945
po zákazu přechovávání jakož vl.rozkazu č.j.1074/45 ze dne 22.7.1945
o útku vězňů z KT nařizují výkon trestu smrti pro vězně Hauke Ri-
chard, nar.19.4.1928 z Černé Vody a Hauke Rudolf, nar.10.4.1930 z Čer-
né Vody.
Exekuci provede družstvo stráž.čety KT II v síle deseti mužů pod
velením velitele strážní čety dnes večer t.j. 27.7.1945 v 21.hod.na
místě jež určí velitel KT II - zastřelením.
Výkonu budou přítomni: Velitel KT II, zástupce velitele KT II,
velitel stráž.čety KT II, dva příslušníci stanice SNB Javorník a z
každého baráku KT II jeden vězeň, kterého určí velitel KT II.
Výkon tohoto rozkazu hlasejte do 28.7.1945 do 12 hod.fonogramem a
písemně VKTOP.

OVV II odd.souš.vel.KTOP
kpt.děl.Ctibor N o v á k .
kpt Ctibor Novák v.r.

Za správný opis:

Opis.

Koncentrační tábor II, Javorník. Javorník, dne 29.7.1945.

Věc: Richard Hauke a Rudolf Hauke,
provedení exekuce.

Velitelství koncentračních táborů
okresu fryvaldovského
F r y v a l d o v .

Hlásím, že rozkaz tamního velitelství č.j. o výkonu
exekuce vykonané na Rudolfu a Richardu Hauke ze zdejšího koncentračního
tábora byl dne 27.7.1945 o 21.hod.proveden bez zvláštní příhody.

Velitel koncentračního tábora II
P e ř v .r.

Za správný opis:

49. Druhé nařízení Ctibora Nováka k zastřelení dalších občanů německé národnosti, tentokrát vězně Vatera a dalších

Velitelství koncentračních táborů
okresu Frývaldov.

Č.j. 29/KT 1945. ~~Tajné!~~

Frývaldov 15. srpna 1945.

Veliteli KT III
D o m á š o v .

Vzhledem k dříve vydaným rozkazům v důsledku útoku vězně Vatera jakož i opakovaných útoků na stráž KT III a organisovaného ozbrojeného přepadu tábora KT III v noci ze 14. na 15. srpna 1945 nařizují popravu zastřelením vězňů uvedených v příloženém seznamu. Poprava budiž provedena do 2 hodin po obdržení tohoto rozkazu. Výkon poprav provede strážní četa KT III pod velením velitele čety. Exekuci jsou přítomni: Velitel strážní čety KT III, zást. vel. stráž. čety KT III, velitel KT III, zást. vel. KT III a 2 dozorcí. Pohřbení popravených osob provede 6 vězňů. Výkon tohoto rozkazu hláste písemně na příloženém lístku.

Vydáno zást. vel.
osobně v 11.45 hod.

Převzal v hod.

Velitel KTOF
kpt. Novák
[Signature]

Domášov K.T. III

Č.j. 182 /1945. Domášov 15. srpna 1945

Veliteli KTOF
Frývaldov.

Hlásím, že rozkaz č.j. 29/KT 1945 byl dnes 15.8.1945 v 16,30 hodin vykonán.

Velitel KT III: *Váner F.*

50. Ctibor Novák byl za své chování během působení v Jeseníku vyšetřován, po nařízení pplk. Bedřicha Reicina bylo vyšetřování zastaveno

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY
HLAVNÍ SPRÁVA OBZ

Praha, 23. listopadu 1945. 129

Ci: 5319-III/Dáv.1945-d

DŮVĚRNÉ:

Ministerstvo vnitra

P r a h a .

Přílohy:

E Oznamuji, že MNO rozhodlo reaktivovati kpt.děl.v zál. Ctibora N o v á k a, t.č.velitele internačních táboru ve Fryvaldově a po reaktivování přijmouti jmenovaného pro jeho obsáhlou činnost ilegální v době okupace do svazku čs.armády. Dále oznamuji, že jsem nařídil podřízeným orgánům, aby všechno šetření vedené proti kpt.Novákovi bylo zastaveno, spisový materiál předložen k mému konečnému rozhodnutí.

Náčelník hlavní správy OBZ
pplk.B.R e i c i n .
pplkReicin

41473

I (9)

38562 Doležal

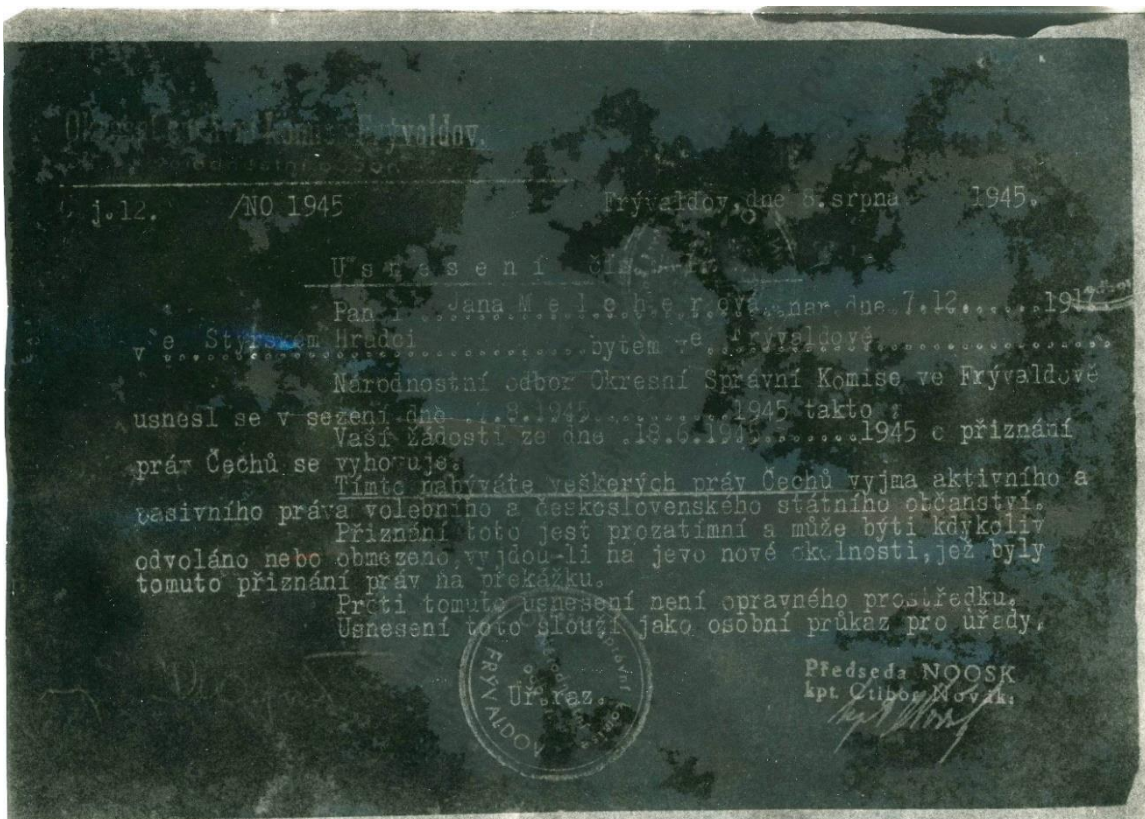
Zi. vel ve sidu
14/11.46.

19. 1. 1946
vidence
uost
14/11.46

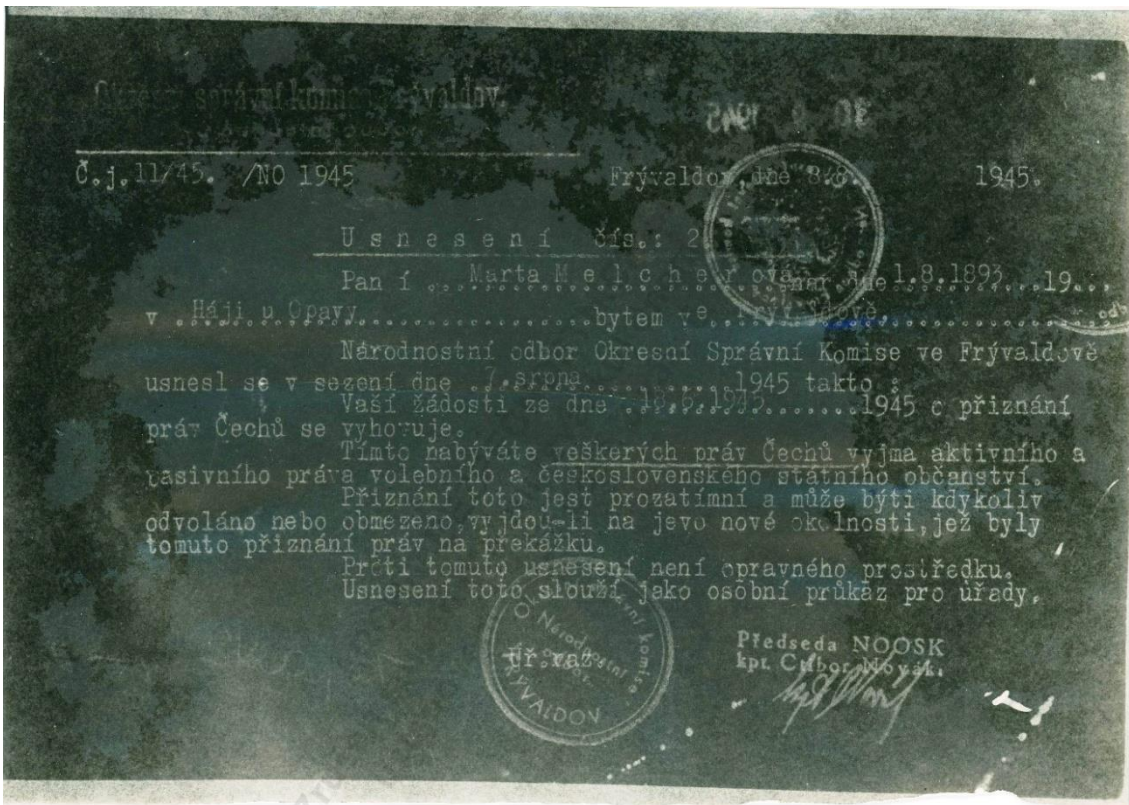
EVIDENCE
Provedeno dne 19. 1. 1946

1300-45-1372

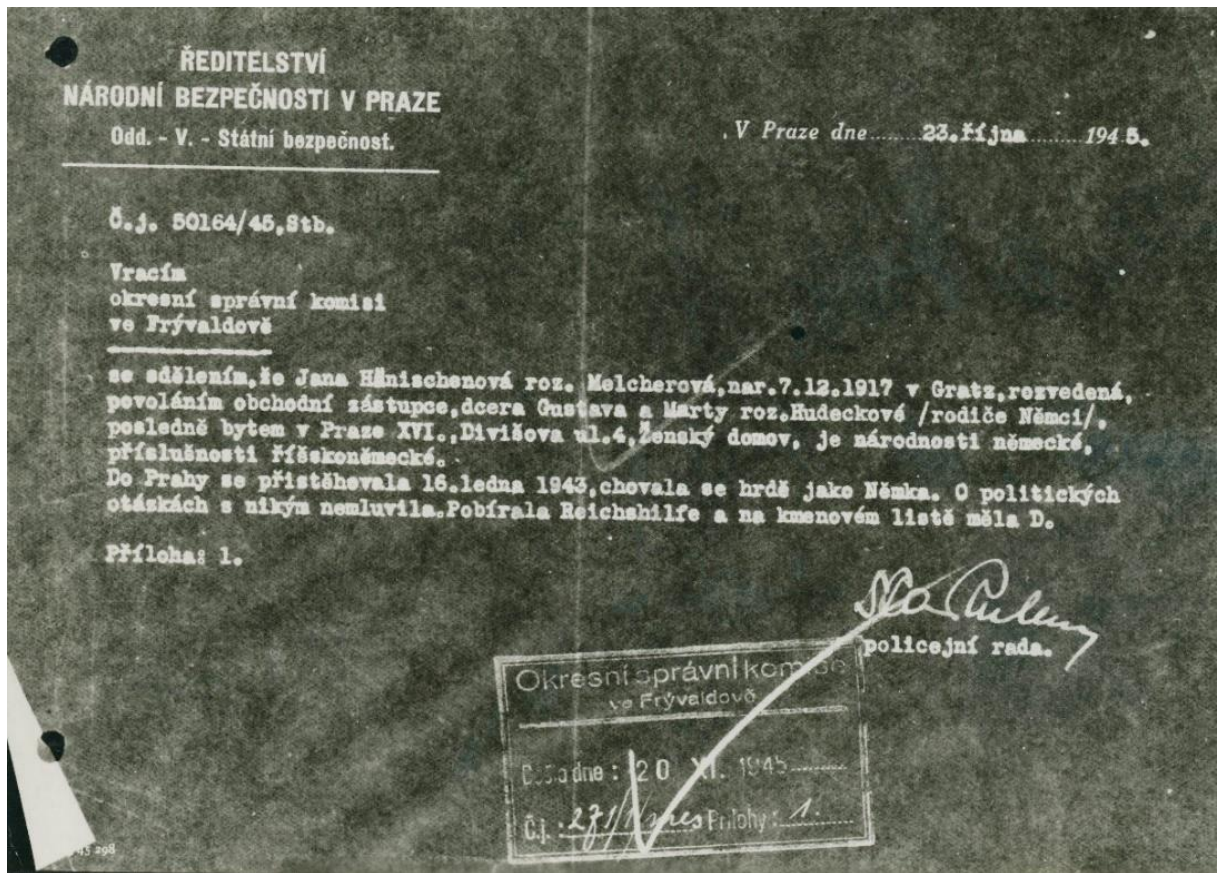
51. Potvrzení Ctibora Nováka jako předsedy NOOSK o nabytí veškerých práv Čechů pro Janu Melcherovou

52. Potvrzení Ctibora Nováka jako předsedy NOOSK o nabytí veškerých práv Čechů pro Martu Melcherovou

53. Dle ředitelství národní bezpečnosti v Praze byla Jana Melcherová vzornou Němkou

54. Richard Hähnichen jako desetiletý...

55. ...a jako dospělý muž

O p i s .

Místní správní komise
Frývaldov.

Frývaldov, 27. října 1945.

Čj. 3308/45 pres.
Věc : Osvědčení.

kul.raz.MSK

5 k
kolek.

O s v ě d ě n í .

o státní a národní spolehlivosti.

Místní správní komise ve Frývaldově osvědčuje tímto,
že

Jana Melcherová

narozená dne 7.prosince 1917 ve St.Hradci, příslušná do Háje
u Opavy, povoláním sekretářka Velitelství internačních táborů
okresu Frývaldov, bytem ve Frývaldově, ul.Otakara Březiny čís.
198, je osobou státně a národně spolehlivou.

Gelnar v.r.
člen M.S.A.P.

Razítko.

J.B.Bezoušek v.r.
předseda.

ve Frývaldově dne 30. X. 1945 19

[Handwritten signature]

57. Rodinné foto z roku 1950

58. Novákovi a jejich přítel Euko

370

1

Oddíl státní bezpečnosti
Poděbrady

Dne 18. října 1951.

S návrhem souhlasím :

N á v r h n a z a j i š t ě n í .

Já, strážmistr Josef B r t e k , orgán referátu 2 0 - S t b
Poděbrady

n a v r h u j í

k uvalení prozatimní zajišťovací vazby na Ctibora N o v á k a ,
nar. 25.10.1902 v Praze, syn Leopolda a Emv roz. Svobodové,
major v.v., ženatý, náboženství pravoslavné, Čech, čl. st. pří-
slušnosti, trvale bytem Poděbrady, Gottwaldova tř. 797/III, pře-
chodně bytem Jeseníky, Fučíkova ul. čp.310.

O d ů v o d ě n í :

Jmenovaný Ctibor N o v á k byl právě v bytě Josefa a Ctibora
M a š í n o v ý c h, kdy Josef M a š í n byl v tomto bytě zatčen
pro podezření z protistátní činnosti a přípravy k útěku do zahraničí.
Vzhledem k tomu, že jmenovaný vlastní v Jeseníkách prodejnu tabáku
a filatelie, kde má přechodné bydliště a nacházel se v době, kdy
Josef a Ctibor M a š í n o v ý se připravovali k ilegálnímu útě-
ku do zahraničí v jejich bytě a byl přítomen zatčení Josefa M a š í -
n a ješt možno jmenovaného označit jako podezřelého, nebo lze se
možno domnívat, že o činnosti svých synovců Josefa a Ctibora M a š í -
n o v ý c h věděl. Z těchto důvodů a dále proto, že věděl o zatčení
uvedených osob mohl by tento působiti rušivě v dalším vyšetřování
a proto žádám o uvalení koluzní vazby.

Velitel O-S t b :

vstrážm. P e c h e k Václav.

Pechek

Ministerstvo vnitra

Dne 27. listopadu 1953.

Č. j: A/6-0400/50-53.

~~Zrušen stupeň utajení~~
~~TAJNE~~

Věc: Ctibor N O V Á K - zatčení a domovní prohlídka.

Na návrh 3 správy ministerstva vnitra, schválený ná-
čelníkem 3 správy, zatklí orgánové něho oddělení dne
26. listopadu 1953- Ctibora N O V Á K A , nar. 25.10.1902,
bytem - Dolní Lípka č. 9, okres Žamberk.

Za tímto účelem odejeli orgánové dne 25.11.1953 do Dolní
Lípky. Tam se spojili s tajemníkem MNV, který šel pozvat
Nováka na MNV, za účelem opsat si nějaké údaje z vojenské
knížky. Jmenovaný čoma nebyl a bylo zjištěno, že se pravdě-
podobně nachází u své manželky v Jeseníku. Orgánové odejeli
do Jeseníku, kde zjistili, že ani tam není. Proto orgánové
odejeli na Krajskou správu MV do Hradce Králové. Dne 26.11.
po vyžádání jednoho orgána z tech, oddělení a tří orgánů
ze zatýkačí skupiny se opět vrátili do místa bydliště Nováka.
Orgánové vnikly do budovy s úmyslem otevřít byt jmenovaného,
a vyčkat jeho návratu. Nežli však se orgánům podařilo byt
otevřít, Novák se vrátil, načež bylo v 6.00 hodin provedeno
jeho zatčení.

Po zatčení byla vykonána domovní prohlídka, jejíž výsle-
dek byl dle protokolu předán správě vyšetřování.

Zatčený byl téhož dne předán do věznice Praha-Ruzyně v
17.00 hodin, i s výsledkem osobní prohlídky.

Cennosti a klíče od zapečetěného bytu, byly předány
hospodářské správě ministerstva vnitra.

. / .

61. Den popravy všech tří odsouzených byl stanoven na 2. května 1955

Národní archiv
Podle § 157 odst. 3 zákona č. 412/2005 Sb.,
zrušen státní utajení
Dne... 10. 5. 2017
Vyznačila Alena Špaňáková
Podpis: [signature]

412
0014/55

OZZ J 116/54.

Věznice č. 2
P r a h a .

- k rukám s. npor. K o m á r k a . -

Věc : Ctibor N o v á k a spol. - výkon trestu.

Výtisk č. 1
Počet listů 1.

Přísně tajné

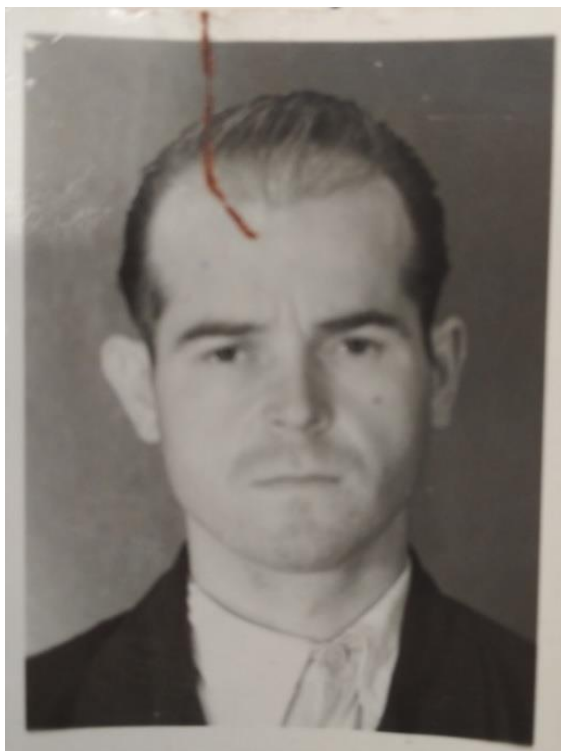
Výkon trestu smrti na odsouzených Ctiboru NOVÁKOVÍ, Václavu ŠVĚDOVI a Zbyňku JANATOVÍ stanovím na den 2. května 1955.
Rozsudek nejvyššího soudu v Praze č.j. 1 T 1/55
přikládám.

Přednosta OZZ :
v zast.: [signature]

Vyhotoveno ve dvou výtiscích:
výtisk č. 1 - adresátovi;
výtisk č. 2 - pro spis.

*Rozsudek vyhotoven 1 x
a zaslán ve spise gsch.
Kovář
npor. Kármán*

62 Spolupopravení Václav Švéda (1921-1955) a Zbyněk Janata (1933-1955)

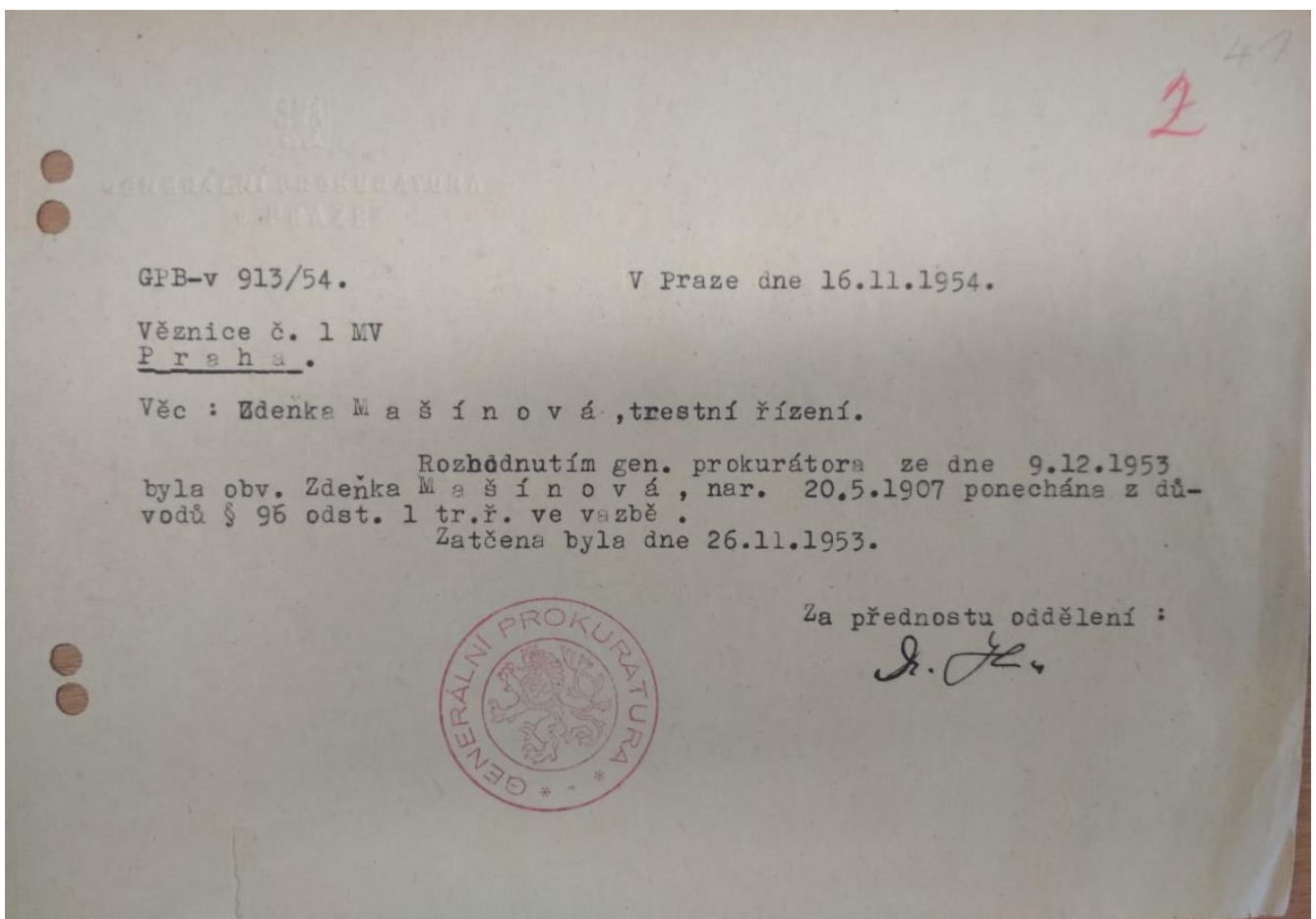

64. Zdena Mašínová, fotografie z roku 1953

65. Rozhodnutí o ponechání Zdeny Mašínové ve vazbě

66. Vězeňský spis Zdeny Mašínové

ZAKL. č. 42166	Obv.	Společenský ná - rovník Osobní spis zabíh:	1/periodi dno
			Na dítka dopaden: V10
	Okres: PT 5.1 Pardubice		Podat, příprava dítka: A-1766

Nastoupil trest sám dno 19

Dodán a do vrbny - trestu dno 26.11. 1953 v 5. hod. křm 600 - 8. sp. MV.

OSOBNÍ SPIS

Mašínová	Zdělka	Zanět: psmute	Přetudí povol: r domáctvost
	Prjmení: Nováková	Roč. msta: mlava	Voják: nezobá
	Roč. msta: čuha	Dřta: trestka:	

Naroden(a) 20.5.1907 Kdo Olomouc Okres Olomouc

1. od 22.11. 1953, 2. hod. do 3.16. 1955 hod. t. j. r. m. d. hod. min.

Vazba

Odsouzen-a rozsudkem (rozsudom BV)

1. Kezpyinim soudem Zcha 3. 16. 1955 a. l. 17 8/55

K trestu

1. 25 roku' ome. vob.

Pro trestný čin

1. uleceznava

Nástup trestu 3.6. 1955

Počátek trestu 1. 26.11.1953 - 17 -

Přerušení trestu

Konec trestu 1. 26.11.1953

Další opatření

Propuštěn na svobodu dne a hod. 12.6.1956

Poslední bydliště (před zatčením) Lomice 28. 78 - Běláky

Bydliště po propuštění

60/56

Nebezpečnost:

PSK. N. 101 - Osobní spis zabíh pro státní zločiny - (zakřp) - 411/53 - Tisk 0708 Praha

67. Způsob popravu C. Nováka, stejně jako V. Švédy a Z. Janaty, byl oběšením

Rok 1955 Číslo ohledacího listu: 7 Číslo pitvěního protokolu: _____

Léčebný a ohledací list

1. Jméno osobní (křestní): Ctibor 2. Datum narození: 25. 7. 1902
(u nemárných lidí užívat přibližně úmrtí)
 Jméno rodové (příjmení): Novák 1902
(při změně jména lze jméno dřívější, u ženai bezvýměnných jména obou rodičů připsat pouze matky)

3. Rodiště (obec): Praha (ulice, číslo) _____
 (okres): Praha (kraj, u cizinců stát) _____

4. Bydliště (obec): _____ (ulice, číslo) _____
 (okres): Dolní Lipka (kraj, u cizinců stát) _____
(u novorozenců lze doplnit město)

5. Jméno osobní a rodové pozůstalého manžela: Nováková Jana Hudečková-Melchová

6. Jméno osobní a rodové rodičů zemřelého: Novák Leopold roz. Vá
Emma Svobodová roz. _____

7. a) základní (hlavní) nemoc: _____	* Trvalá nemoc	** Znak
<u>Strangulatio</u>		<u>996</u>
b) komplikace, která vedla k smrti: _____		
c) bezprostřední příčina smrti: _____		

*) přibližná trvalá nemoc od počátku do smrti.
 **) znak Podrobného seznamu Mezinárodní statistické klasifikace nemocí, úrazů a příčin smrti (1949)

V Praze dne 2. května 1955 *Stálek*
 Razítko a podpis lékaře (obezřetelného) lékaře.

8. Pohlaví: mužské 9. Rodinný stav: ženat

10. Státní příslušnost: Česl 11. Národnost: česká 12. Nábož. vyznání: _____

13. Povolání a postavení v povolání	Druh povolání (výrobní odvětví)	Postavení v povolání (zaměstnaný, úředník, důlník a pod.)
a) zeměděle		
b) živitele, jde-li o dítě	<u>majoor v. v.</u>	
c) manžela, jde-li o manželku, jež neměla vlastní povolání		
d) dřívější povolání, jde-li o osobu na odpočinku		
e) někdejšího manžela, jde-li o vdovu, jež neměla vlast. povolání		

14. Kým, kde a od kdy byl zemřelý léčen? _____

15. Kde nastalo úmrtí: Praha 14 998 16. Místo úmrtí: _____
(žena, v ústavu, při převzetí, na ulici a pod.)

17. Datum úmrtí: 2. května 1955 o 17, 45 hod.
(hodina, min., sekunde roka)

18. U dětí: a) mrtvě narozených
 b) zemřelých do jednoho roku: donesené-nedonesené
 do 24 hod. po porodu: délka života v hod.: _____
 do 14 let: byli rodiče spolu oddáni? ano — ne.

Při narození váha v kg: _____
 délka v cm: _____

Má matka výdělečné povolání a jaké? _____

Přední lékařské — patří se třístá. Čís. 434. Ústřední tiskárna v Praze. — 200-85.

Anton Nowak

Hauptmann a. D.

Berlin

25 87 86